بەیەک گەیشتنی کەلتورەکان.. سەلاح جەلال

لێرەوە لەو پرسیارانەوە دەست پێدەکەین لەسەر کەلتور دروست دەبن؟! چۆن بتوانین لەو داخراوی و یەک دەنگییەوە بپەڕینەوە، چۆن هاوبەشی کەلتوری جیهانی بکەین؟! چۆن بیر بکەینەوە؟ چۆن لە بەیەک گەیشتنی کەلتورەکاندا گەشە بکەین؟ چۆن بتوانین خۆمان دروست بکەین؟!ئەو پردە رۆشنبیرییە مەعریفییە دروست بکەین لە نێوان مرۆڤەکان و کەلتورو داب و نەریتدا؟!چۆن بتوانین بەژمارە بیر بکەینەوە؟! چۆن کەلتورمان بەژمارە بکەین؟!

لەم پرسیارانەوە دەبێت هەوڵی دەرچوون بدەین لە بازنە تەقلیدییە باوەکان و عەقڵییەتی سواو، زۆر جار لە رۆشنبیری کوردیدا بەهەڵە قسەی لەسەر دەکرێت، بەبێ ئەوەی پێناسەیەکی زانستی بۆ کەلتور بکرێت. بزانین کەلتور چییە؟ هەروەها پۆڵینکاری کەلتور، ئەوەی پابەندی نەتەوەیەو ئەوەی هاوبەشە بە کەلتوری جیهانییەوە، لێرەشدا دەبێت کەلتور جیا بکەینەوە، لە فەرهەنگی جیهانیدا دوو جۆر کەلتور هەیە، یەکەمیان ئەو کەلتورەیە زیهنی کەی نەتەوە دروستی دەکات، ئەمەیش پەیوەندی بەداب و نەریت و مامەڵەی شارستانی و کۆمەڵایەتی و ئابوری و سیاسی نەتەوەوە هەیە، مۆرکی تایبەتی خەسڵەتی نەتەوایەتی پێوەیە.

کەلتورەکەی تریش ئەوەیە ئەهلی مەعریفە و کەسەکانی داهێنان لەبوارەکانی ئەدەب و هونەرو زانستەکاندا بە گشتی بەرهەمی دەهێنن. ئەمەیش موڵکی هەموو کەسەکانی فیکرو داهێنانە، تیئوری مارکسیزمی مارکس تەنها بۆ ئەورووپییەک نەبوو، لەسەرتاسەری جیهاندا مارکسییەت کرایە رێباز و بیروباوەڕی شۆڕشگێڕانە، زۆربەی وڵاتانی ئەورووپی و ئەمریکی و ئاسیاو ئەفریقا بەو تیئورییە شۆڕشیان کردو رزگاریان بوو، یان کاتێک دیکارت گوتی: (من بیر دەکەمەوە کەواتە من هەم) ئەمەی بۆ ئەورووپییەک نەگووت بەتەنها، بەڵکو بۆ هەموو کەسێکی بیرکەرەوە بوو. یان ئەوەی فۆکۆ و هایدجەرو فەیلەسوفەکانی تر نوسیان هەمان شت بوون.

هەروەها لەبوارەکانی ئەدەبی و هونەری دەقەکان مۆرکی جیهانیان هەڵگرتووەو جوگرافیاکانیان بڕیوە، ئێستایش لەزەمەنێکداین جیهان بۆتە گوندێکی گەردونی و لەمیمەرییەکدا کۆبۆتەوە، دەبێت بزانین چۆن ئامادەکاری و ئامادەییمان هەبێت؟ ئەوەیشی زیاتر لە هەموو بوارەکان دەبێتە زمانی جیهانی بە هەموو کەسێکە بەجیاوازی زمان و

بیرەوە مۆزیک و تەشکیلیە، هیچ وەرگێڕانێکیان ناوێت. سینەماو شانۆیش تەنها بەوەرگێڕانی دایەلۆژە کورتەکانەوە بە بینەر دەگەن، بەڵام تابلۆکان هیچ وەرگێڕانێکیان ناوێت و زمانی گەردوونین.

پرۆژەی بەیەک گەیشتنی کەلتورەکان لەم پرسیارەوە دەست پێدەکات:

(چۆن بتوانین تێگەیشتنێکی هاوبەشی باشتر دروست بکەین؟!

چۆن بتوانین پردی نێوان مرۆڤ و کەلتورو داب و نەریت دروست بکەین؟!

لەم روویەیشەوە هونەر بە ئامرازێکی باشتر دەزانن بۆ پشتگیری کردن لە ئاڵوگۆڕی بۆچوونە هاوبەشەکان. لە ڕێی وۆرکشۆپەوە هەوڵی دایەلۆگی کەلتوری بدرێت، لە رێگەی شتەکان و دروست کردنی چیرۆکی مێژوویی، بە گێڕانەوەی تایبەتمەندیەکانی ژیان، بیرەوەری و یادگاریەکان.

ئەوەی خاڵی وەرچەرخان و روانینی نوێیە لەم پێشانگایەی بەیەک گەیشتنی کەلتورەکان، ئەو چیرۆکە مێژووییانەن، پیاوانی جەنگ وێنەی هونەریان جێهێشتووە، بەمەیش شێوازی هونەری گۆڕانکاری بەسەردا هات، لەشکۆدارکردنی جەنگەوە بە ئیدانە کردنی، هەموو ئەو داستان و وێنە وەحشی گەراییانەی بەرامبەر بە مرۆڤ کراوان لە سەرتاسەری جیهاندا، هونەرمەندانی کوردیش راستەوخۆ خۆبەخشانە بەشداری ئەو کارەسات و جەنگ و کوشتارە بەکۆمەڵیان کردووە، دوژمنان بە بەزەییانە پرۆسەی ئەنفال و کیمیا باران و چاڵی بەکۆمەڵ کوژیان دروست کردووە، هەزارەها لە کەسانی بێ تاوان و هاوڵاتی مەدەنی لە ژن و منداڵ و پیرو گەنج بەچەندەها شێوازی دڕندەیی لە کیمیایی و سێدارە و زیندە بەچاڵ و شێوازی تر کوژراون. ئەمەیش بە شێوازی جۆراو جۆر، هەندێک واقیعی و ئەبستراکت و سوریالی و دژایەتی و بەرەنگاری و چیرۆکەکانی جەنگ دەکەن. ئەم ئەزموونە وێرانکەرانەیش بە دۆکیومێنت دەکرێن و لە مۆزەخانەو گەلەریەکاندا دەمێننەوەو دەبنە کارتێکەری لەسەر نەوەکان هەتا روانینی خۆیان لەسەر تاوان و جینۆسایدو جەنگ هەبێت.

پرۆسەی دیکۆمێنت کردنی وێنەیی شایەتحاڵان و رزگاربووانی کورد لەجینۆسایدی کوردا لەساڵی 1988 و هەروەها کارلێکردنەکانی بینەران لە ئەڵمان و ئەرمەنی و جوولەکە و کورد. ئەم وێنەو دیمەنانە بە بیرهێنانەوەو مانەوەی ئەو تاوانانەیە لەبیرەوەری مرۆڤایەتیدا بمێننەوە.

بەم مەبەستەیشەوە هونەرمەندانی دانیشتوی ئەوروپا هاوکاری خوێندکارانی هونەری سلێمانی بکەن، هەموویان ئەزموون و بیرەوەری و داب و نەریتی خۆیان هاوبەش دەکەن ، پێکەوە رێگا نوێیەکانی فێرکردن و تێگەیشتن نزیک بکەنەوە. لە رێگەی وانەو وۆرکشۆپ و

کۆنسرێت و پێشانگا و گفتوگۆوە ئەنجام بدرێت. ئەمەیش وەک دەست پێکێک بۆ هاوکاری زیاتر لە نێوانیان هونەرمەندانی نێو دەوڵەتی و دامەزراوەکان و قوتابیاندا.
وۆرکشۆپ: ئەوەی لەم وۆرکشۆپەدا جەختی لەسەر کرایەوە شێوەو ناوەرۆک بوو، شێوە بەهەموو خەسڵەتەکانیەوە شیکردنەوەی لەسەر کرا، بە رەنگ و ماددەکان و رووبەرووبوونەوەکانییەوە، لەناوو ناوەرۆک لەگەڵ بۆشاییدا، تایبەت (زەخرەفە) لە روانین و واتا جیاوازەکانەوە ل□ب□واری پەرەدان بەهونەری پەیکەرسازی یان نەخشەسازی بۆ ماددەی بینراو و زیاتر کاری میتافۆری قوتابیان.
بەپیادە کردنی رێبازی نوێ لەشێوازی بینراو بۆ دەربڕینی لەبەرجەستە کردنی لەکارە هونەرییەکەدا. هێماکان، شێوەکان، دەنگەکان، رەفتارەکان، ئەوشتانەی لەژیانی رۆژانەدا رووبەڕوویان دەبینەوە. لەر□گ□ای روانینی نوێوە کاریان لەسەر بکرێت نەک دووبارەبوونەوەی باو. هەر تاکێک بە پشت بەستن بە کولتورو رۆشنبیری خۆی تێڕوانینی جیاوازی بۆ بکرێت.
ئەم پرۆژە گرنگە لەلایەن کۆمەڵێک پسپۆڕی جیهانییەوە پێشکەش کرا، فریشتەکانی بوون بوون لە جوانی رۆح و داهێناندا، بڕوانامەی نێو دەوڵەتیان هەیەو لەسەر ئاستی جیهان ناسراون، دەکرێت ناساندنێکی کورتیان بۆ بکەین:

یەکەم: هونەرمەند (عوسمان ئەحمەد)
بەڕێوەبەری سەنتەری کوردۆلۆژییە لەسلێمانی و دکتۆرای لە کۆلیژی هونەرەکانی چێڵسی هەیە لەزانکۆی هونەرەکانی لەندەنی بەریتانیا بۆ ساڵی(2013). دۆکۆمێنت کردنی پرۆسەی جینۆساید کردنی کورد لەساڵی(1988) لە رێگەی وێنە کێشان و تۆمارکردنی گەواهی پانزە کەس لەنێو خێزانە ئەنفالکراوەکان و توێژینەوەو لێکۆڵینەوە لەسەر کۆمەڵکوژی کورد. توانی لە رێی هونەرەکەیەوە تاوانی ئەنفال و جینۆسایدی کورد بەجیهان بناسێنێت و لەچەندین وڵاتی جیهاندا پێشانگا بکاتەوەو سێیەم کەس بێت، تابلۆکانی لە مۆزەخانەی جەنگی بەریتانی (ئیمپریاڵ ۆار موزئێوم) لەندەندا دابنرێت تایبەت بە جینۆسایدی مرۆیی.

دووەم: هونەرمەند(وریا ئاریا)
هونەرمەندێکی کوردی ئێرانی و نەمساییەو لە ڤیەننا دەژی، پەیکەرسازی لە لە زانکۆی هونەرە کارپێکراوەکانی ڤیەننا تەواو کردووە، لەکارەکانیدا مامەڵە لەگەڵ دیاردە ک□م□ایەتییەکان و پرسیارەکانی پەیوەندی دار بەو بابەتانەوە دەکات ئاکارەکانی

پەیکەرتاشی وەکو نەخشەسازی و هاوتەریبەکان و هاوشێوەکانی بەکار دەهێنێت و ڕەهەندی نوێی بە زیاد دەکات و تێکهەڵکێشی دەکات بە نەریت و گەڕانکارییەکانی ژیانی.
سێیەم: (گەدرون والنبەک) دامەزرێنەرو بەڕێوەبەری هونەری هینتەرلاندە لە ڤییەنا/ نەمسا، پلاتفۆرمێکی هونەری سەربەخۆیە تایبەتە بە بایەخدان بە پڕۆژەی کەلتورە فرە چەشن و پسپۆڕەکانە.
هەر لەسەرەتای دامەزراندنییەوە خاتوو (هینتەرلاند) پشتگیری و بایەخێکی زۆر بەکارە هونەرییەکانی هونەرمەندە گەورەو تازەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەدات، بەتایبەتی ئەو هونەرمەندانەی لە ئێران کار دەکەن.
چوارەم (پەرستۆ فرەهەر) لە تارانی ئێران لەدایک بووەو لە ساڵی 1991 وە لە ئەڵمانیا دەژی، هونەرمەندێکی نێو دەوڵەتییەو پرۆفیسەری (هونەرە لیبراڵەکان)ە لەگەڵ جەختکردن لەسەر فرە کەلتور لە کونستچشۆڵە ماینز/ ئەڵمانیا.
بەم شێوەیەیش دووای دوو هەفتەی تەواو ئەم پڕۆژە گرنگە بەسەرپەرشتی مەڵبەندی کوردۆلۆژی، زانکۆی سلێمانی، لە کارگەی کەلتووری سلێمانی- گەلەری ئەستا لە 3/10/2022 هەتا 13/10/2022 بەردەوام بوو، دوا ڕۆژ پێشانگایەکی تایبەت لە لایەن خوێندارانی بەشدار بووەوە کرایەوەو هەریەکە بە ئەزموونێکی جیاواز بەشدار بوون، کە تایی بەو کەرنەڤاڵە ئاوەتەییە جوانە هات بەکاتی، لەبەر ئەوەی ئەم بەیەک گەیشتنی کەلتورە لەگەڵ هونەرمەندانی سلێمانی بەردەوام دەبێت لە ڕێی پەیوەندی ئەلیکترۆنییەوە.

لە پاشکۆی ئەدەب و هونەری ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە(8778) لە20/10/2022 ڕۆژی پێنج شەممە بڵاو بۆتەوە.

دنیایەکی باشتر. دیمانەی مستەفا سابیر لەگەڵ مەنسور

حکمەت

چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕادیۆی ئینتەرناسیۆنال
دیمانەی مستەفا سابیر لەگەڵ مەنسور حکمەت سەبارەت بە دنیایەکی باشتر بەرنامەی کۆمەنیزمی کارگەری
وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
دەقەکە لە کاسێتەکەوە وەرگیراوە
بەشی یەکەم ١٦:٥٢ خولەکە

سابیر: له میانی چه‌ند به‌رنامه‌یه‌کدا، له‌گه‌ڵ مه‌نسوور حکمه‌تدا، باس له لایه‌نه جۆراوجۆره‌کانی به‌رنامه‌ی “جیهانێکی باشتر”ی حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری ئێران ده‌که‌ین. مەنسوور حکمەت سکرتێری کۆمیتەی ناوەندی حیزبە و نووسەری ئەم بەرنامەی “دنیایەکی باشترەیە”. بەڕێز حیکمەت زۆر سوپاس بۆ ئەوەی کاتت پێداین. پێش ئەوەی پرسیارەکانم بکەم، گوێگران ئاگادار دەکەمەوە کە دەتوانن دەقی بەرنامەی حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری “دنیایەکی باشتر” لە ماڵپەڕە جیاوازەکانی حیزبەوە دابەزێنن، ڕەنگە ماڵپەڕی “هەفتانە” ئاسانتر بێت لە ماڵپەڕەکانی دیکە، و ئەمە دڵخۆش دەبین کە ئێوەش پرسیارەکانتان بۆ ئێمە بەجێبهێڵن لە ڕێگەی مەسنجەری ڕادیۆیی، ئیمەیڵ یان فاکس.

پێش ئەوەی مەنسوور حکمەت باس لە پرسیارەکانی بەشە جیاوازەکانی بەرنامەکە بکات، حەز دەکەم زنجیرەیەک پرسیاری گشتی دەربارەی خودی بەرنامەکە بکەم. یەکێکیان ئەوەیە کە بۆ یەکەمجار بەرنامەی حیزبی کۆمەنیستی کرێکاریم بینی، یەکەم شت کە سەرنجی ڕاکێشام ناوی بەرنامەی “دنیایەکی باشتر” بوو، کە هەرگیز لە چەپ و حیزبەکانی دیکەدا نەمدیبوو، أ ناوێک بۆ سۆز و هەستەوە “دنیایەکی باشتر”، ناوی بەرنامەکە دەبێ حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری ئێران بێت. ئەم ناوە چۆن هاتە لای تۆ؟

حیکمەت: ڕاستگۆیانە ئەمە پێشنیاری من نەبوو وەک ناوێک. ئەگەر گرنگی بدەیت لە بڕگەی یەکەمی بەرنامەکەدا هاتووە کە ئامانجی مرۆڤەکان بە درێژایی تەمەنیان دروستکردنی دنیایەکی باشتر بووە. کاتێک ئەم بەڵگەنامەیەمان لە یەکەمین کۆنگرەی حزبی کۆمەنیستی کرێکاری پێشکەش کرد، لەبیرم نییە کێ بوو، یەکێک لە نوێنەران وتی کە پێویستە “دنیایەکی باشتر” دروست بکەین. ئەمە پێشنیاری من نەبوو، بەڵکو پێشنیارێک بوو کە لەوێ پێشکەش کرا، و پێم وایە زۆر

باش بوو، ئێمەش هەمان پێشنیارمان هەڵبژارد. کاتێک دەقی کۆتاییمان پێشنیار کرد، ئەم ناوەمان وەک ناوی بەرنامە پێشنیار کرد. بەهەر حاڵ پێشنیاری ئەو هاوڕێیە بوو کە لەو کۆنگرەیەدا بوو. ئێستا بە تەواوی نایەتە بیرم کام هاوڕێمان بوو. ناوێکی باش بوو. بەگشتی چەپەکان ناوی خەباتکار لەسەر بەڵگەنامە و ناسنامەکانیان دادەنێن. بینیمان کە ئەمە زیاتر لە هەموو شتێک ڕەنگدانەوەی ئامانجی بەرنامەیەکی کۆمۆنیستییە.

سابر: وەک وتت ئەمە تا چەند ڕەنگدانەوەی ئەوەیە کە تۆ ویستت بەرنامەیەکی حزبی یان بەرنامەیەکی سیاسی لە بینەرەکانی نزیک بکەیتەوە؟

حیکمەت: رێک بەو جۆرەیە. سەیرکە، ئەگەر بەڵگەنامەیەکی کۆمۆنیستی بەڵگەنامەیەکی جەماوەری و گشتی نەبێت، هیچ تایبەتمەندییەکی نییە. بەرنامەیەکی کۆمەڵایەتی-سیاسی هەیە کە دەیەوێت بەڵێن بە خەڵک بدات کە دەتوانرێت دنیایەکی تر بنیات بنرێت، کۆمەڵگایەکی سۆسیالیستی بنیات بنرێت و لە ئەنجامدا ناوەکەی دەبێت ناوێک بێت کە رێبوارێک کە ئەم مانشێتە دەبینێت دەتوانێت پێشبینی چی بکات تێیدایە پێشبینی بکە کە باس لە جۆرێکی جیاوازی کۆمەڵگا دەکەن، باس لە دنیایەکی نوێ دەکەن. ئەگەر ناوی تایبەتمەندی پلانی کارکردنی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لەسەر دابنێین، بۆ نموونە، ڕوونە کە ئەمە بەڵگەنامەیەکی تایبەتمەندە کە دەڵێن لە نێو بەڵگەنامەکانی گروپی چەپدایە، باشە، دواتر دەیخوێنینەوە. بەڵام “دنیایی باشتر” دەیباتە دەستی خەڵک و دەتوانرێت ببرێتە ماڵی خەڵک، ناوێکی زۆر گونجاوترە بۆ ئەم جۆرە بەڵگەنامە سیاسییە.

سابر: گریمان چەند خو□□ک□کتان لەبەردەستە، چۆن خاڵە سەرەکییەکانی ئەم بەرنامەیە ڕوون دەکەنەوە؟

حیکمەت: ئەم بەرنامەیە دوو بەشی سەرەکی هەیە. بەشێك کە پرەنسیپ و بناغەکانی کۆمۆنیزمەکەمان و چوارچێوەی ئەو کۆمەڵگەیەی کە دەمانەوێت هەبێت، ئەو ناڕەزایەتییەی کە هەمانە بەرامبەر بە کۆمەڵگەی کە هەیە، ئەو روونکردنەوەیەی کە هەمانە بۆ کۆمەڵگەی هەبوو، بۆچی بەم جۆرەیە، بۆچی ئیستغلالکردن، زوڵم و چەوساندنەوە هەیە، روون دەکاتەوە ، هەڵاواردن و نایەکسانی و چەوساندنەوەی، تیایە، بۆچی هەژاری تیایە، بۆچی گەندەڵی تێدایە، هتد. وە وێنەیەک دەدات بەو کۆمەڵگایەی کە ئێمە دەمانەوێت هەمانبێت و بناغەکانی ئەم کۆمەڵگایەی تر چین کە کۆمەڵگەی کۆمۆنیستییە.

بەشی دووەم باس لە ڕێوش□نی تایبەت و دەستبەجێ دەکات کە

حكوومەتێكی كرێكاری، حكوومەتێكی كۆمۆنیستی كرێكاری، دەستبەجێ جێبەجێی دەكات، كە لە كاتێكدا ئەم ڕێوشوێنانە بە تەواوەتی هەمان شت نین، بە تەواوی و 100% وەك ئەوەی ئەمڕۆ لە كۆمەڵگایەكی ئایدیاڵدا باسی دەكەین، ڕێوشوێنی خۆی دەگرێت مەرجێكی پێویستە بۆ بەدواداچوونی ئەو ئامانجە درێژخایەنەتر یان بنەڕەتییانە. بۆ نموونه ئه و كۆمه ڵگایه ی كه ئێمه خوازیارین كۆمه ڵگایه ك نییه كه كه سێك زه حمه تی خۆی به كه سێكی تر بفرۆشێت و مووچه وه ربگرێت. فۆڕمی كرێ نامێنێت. هەر كەسێك هاوڵاتی كۆمەڵگەیە و هێندەی بەهرە و توانا و بەرژەوەندی هەیە، بەشداری لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا دەكات، پاشان وەك هاووڵاتییەكی كۆمەڵگا مافی خۆیەتی هەر بەرهەمێك دروست ببێت بەكاربهێنێت. سیستەمی مووچە نامێنێت. بەڵام وەك حكومەتێك كە دێتە سەر كار لە كۆمەڵگایەكی سەرمایەداریدا و یەكەم واقیع كە ڕووبەڕووی دەبێتەوە سەرمایەدارییە، لەسەر بنەمای حەقدەستە، پێویستە تەكلیفی لانی كەمی كرێ ڕوون بكاتەوە، تەكلیفی كرێی زیاد ڕوون بكاتەوە، هەروەها تەكلیفی زیادە كاری ڕوون بكاتەوەو تەكلیفی قوتابخانەكان، ڕوونكردنكاتەوە پزیشكیش ڕون بكاتەوە. لە بەشی دووەمدا زنجیرەیەك لە بەپەلەترین ڕێوشوێنەكانمان هێنا كە پێویستە حكومەتی كرێكاری لە یەكەم ڕۆژدا كە دێتە سەر كار بیگرێتەبەر و ئەمانە تەواوكەری یەكترن. وە هەریەكەیان ناونیشانیان هەیە. لە بەشی یەكەمدا مامەڵە لەگەڵ بناغەكانی سۆسیالیزم دەكەین و سەرمایەداری و پێناسەی كۆمۆنیزم و حكومەت لە كۆمەڵگەی سەرمایەداری و ئابووری سەرمایەداری و ئەنتەرناسیۆنالی كۆمۆنیستی چینی كرێكار و كۆمۆنیزمی كرێكاری و كۆمۆنیزمی بۆرژوازی و شۆڕش و پەیوەندی نێوان شۆڕش دەناسێنین و چاكسازییەكان. چۆن بزووتنەوەیەكی شۆڕشگێڕ لە هەمان كاتدا چاكسازی دەوێت و چۆن لە خەباتی خۆیدا بۆ چاكسازییەكان، تا ئێستاش گێڕانی شۆڕشگێڕانەی كۆمەڵگا لە بەرچاو دەگرێت و هتد.

لە بەشی دووەمدا خاڵی زۆرە. بنەمای حكومەتێك كە دەتوانرێت دەستبەجێ پێكبهێنرێت، پێكهاتەكانی دەسەڵات، شوراكان، هەڵوەشاندنەوەی سوپایەكی پیشەیی، بۆ نموونە هەڵوەشاندنەوەی بیرۆكراسی، دەسەڵاتێكی دادوەری سەربەخۆ و بناغەكانی مافی دادوەرییە لە وڵات، ئازادییە تاكەكەسی و مەدەنییەكان ، كە لیستێكی درێژە لە ئازادییەكان، لەوانە ئازادی حیزبەكان، كۆمەلایەتی، ئازادی دەربڕین، یەكسانی، نەهێشتنی هەڵاواردن، كە بەشێكی زۆری بۆ یەكسانی ژن و پیاو تەرخان كراوە. پرسی عەلمانیەت

و جیاکردنەوەی ئایین لە دەوڵەت لە کۆمەڵگادا، پرسی نەتەوەیی و نەهێشتنی زوڵمی نەتەوەیی، ئەو پێوەرە کولتوورییانەی کە لە کۆمەڵگادا هەن، وەک پێوەرەکانی بەرەنگاربوونەوەی ئەخلاق و نەریت، مافی منداڵان. کێشەیەکی وەک لەباربردن، لەشفرۆشی، ئالوودەبوون. پرسی دادگاییکردن، مافی تاوانباران. بە هەمان شێوە یاسای کار، بنەما گشتییەکانی یاسایەکی کار کە دەتوانرێت دەستبەجێ جێگیر بکرێت بە دەستبەرکردنی مافی خەڵک. خاڵی هەمەجۆری تریشی تێدایە. پێویستە خوێنەرانتان ببینن بۆ ئەوەی لەوە تێبگەن کە ئێمە لێرەدا باسی چی دەکەین.

سابر: ئەمانە هەموو ئەو خاڵانەن کە ئێوە باستان کرد، هیوادارم لە بەرنامەکانی داهاتوودا دەرفەتمان بۆ ڕەخسێت کە هەموو ئەمانە چارەسەر بکەین، مەرج نییە ئەمشەو بێت، و بچینە ناو وردەکارییەکان. بەڵام هێشتا دەمەوێت لەسەر زنجیرەیەک پرسیاری گشتیتر بمێنمەوە. باشە بەم وەسفە گشتییەی کە ئێوە لە بەرنامەی “دنیایەکی باشتر”، بەرنامەی حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری، داتان بەدەستەوە، پرسیارێک کە دێتە پێشەوە ئەوەیە کە ئەو بەرنامەیە لە چالاکی حیزبە مەدەرنەکاندا چییە؟ ئایا وەک بەڵێنێکە کە حیزبەکان دەیدەن بە کۆمەڵگا، تاچەند دەزانیت بنەمای ڕاگەیاندنی شوناس یان دروستکردنی یەکێتی و یەکڕیزیە لە ڕیزەکانی خودی حیزبدا یان کۆکردنەوەی هێزەکانە؟ چی دەزانن دەربارەی شوێنی بەرنامەکە و پرسیاری دواتر ئەوەیە، ئەم بەرنامەیە چ پێگە و ڕۆڵێکی بە حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری ئێران گێڕا؟

حیکمەت: پێم وایە کە ئێمە لە پەیوەندی لەگەڵ پەمقولەی بەرنامەدا حیزبی ناوەوە و حیزبی دەرەوەمان نییە. واتە بەرنامەکە بەڵگەنامەیەکە هەم بۆ حیزب و ئەندامان و چالاکوانەکانی، هەم بۆ کۆمەڵگا بەگشتی. جۆرێکە لە ناساندنی حیزب لە دەرەوەی خودی خۆی، ناساندنی حیزبە بە ریزەکانی و ئەم حیزبە دەیەوێت چی بکات. بە پێچەوانەی ئەحزابی پەرلەمانی و هەڵبژاردنەکان لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژئاوا یان ئەو وڵاتانەی کە هەر چوار ساڵ جارێک هەڵبژاردن ئەنجام دەدرێت و پەرلەمانێک هەیە و ئەم حکومەتە دەڕوات و حکومەتی داهاتوو دێت، حزبی کۆمەنیست باس لە گۆڕین و روخاندنی کۆمەڵگا دەکات. لە ئەنجامدا پرسی بەڵێندان نییە، پرسی خۆناساندنە. پێویست ناکات بەڵێن بە کەس بدەین. کاتێک دەڵێین یەکسانی نێوان ژن و پیاو ئێمە خۆمانین، یەکسانی ژن و پیاومان دەوێت، بەڵێن بە کەس نادەین کە یەکسانی لە نێوان ژن و پیاودا بهێنین، دەڵێین جگە لەمە ناتوانین شتێکی تر بین. بە نموونە ئەگەر حیزبێکی بۆرژوازی هەر

ب□□ن□ک بدات، کاتێک باس لە کارەکەت دەکرێت، دەزانیت دەیەوێت بناغەکانی دەسەڵاتی سەرمایە بەهێز بکات، قازانج زیاد بکات، ئەگەری هەیە لە ململانێ لەگەڵ کرێکاردا ئیمتیازات بەدەست بهێنێت بۆ بەرژەوەندی خاوەنکار ، هتد، حیزبێکی وەک حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ب□ پێی پێناسەکە، کاتێک دەیەوێت بێتە سەر کار، دەیەوێت یەکسانی دروست بکات، بۆیە ئەمە دەرئەنجامی ئەم بەڵێنە نییە. بەرنامەی “دنیایەکی باشتر” بەتایبەت بەشی دووەمی کە پێناسەی کردارە تایبەتەکان دەکات، بەڵێنی ئێمە نییە بۆ کۆمەڵگا، چونکە هەڵبژاردن نییە، ناچین دڵی هەرکەسێک بەدەست بهێنین کە ئەم بەڵگەنامانە بەدڵ بێت و بێت دەنگ بدات ئێمە. ئ□مە دەڵێین ئەم بزووتنەوەیە ئەم ئامانجانەی هەیە و ەمانەوێت هەرکەسێک بیەوێت بێت و بەشداری تێدا بکات. لە ئەنجامدا بەرنامەکە زیاتر لە هەموو شتێک ئاڵای ناسنامەیە. کە ئێمە ئەمەین، ئێمە ئەمەمان دەوێت، ئێمە ئ□مە دەڵێین، ئێمە ئەمە دەکەین و لە ئەنجامدا کۆمەڵگا دەزانێت و چینی کرێکار بە تایبەت ئەم ئاڵایە دەتوانێت لەژێریدا یەکبگرێتەوە. بە جۆرێک ناساندنێکە بۆ خۆمان و بە کۆمەڵگا و بە ڕوونی پلانی کارکردنە. واتە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە هەر شوێنێک بێتە دەسەڵات ئەم بەرنامەیە جێبەجێ دەکات. ئەمە ئەو پلانەیە کە ئێمە بۆ داهاتوومان هەیە، ئەمە ئەو پلانەیە کە بۆ کۆمەڵگا هەمانە، هەموو کەسێک دەتوانێت لە دەرەوە بزانێت لە شوێنی کاردا چی ڕوودەدات. لە پراکتیکدا بەهۆی هاوسەنگی هێزەکانەوە، بەهۆی هێزی دوژمنەوە، ڕەنگە کەسێک ناچار بێت ئەم بڕگەیە یان ئەو بڕگەیە ئەرشیف بکات، یان نەتوانێت جێبەجێی بکات، چونکە دوژمن بەرەنگاری دەبێتەوە. بهڵام ئەم بەرنامەیە دەڵێت ئەگەر حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دەست بگات بە وەسیلەی گۆڕینی کۆمەڵگا، بەم ئاراستەیەی دەگۆڕێت و ئەم کارەشی پێ دەکات. ڕوونە کە ئەمە یەکگرتوویی بە ڕیزەکانی حیزب دەبەخشێت و هەروەها ئەرکی خەڵک لەگەڵ حیزب ڕوون دەکاتەوە. تا باشتر و وردتر ئامانجەکەت بخەیتەڕوو، زیاتر یەکگرتوو و لەسەر هێڵ دەبیت، جگە لەوەی خەڵک زیاتر ئەرکی خۆیان بەرامبەرت دەزانن.

سابر: پرسیاری داهاتوو بۆ من ئەوەیە کە باست کرد چۆن بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری “دنیایەکی باشتر” نوێنەرایەتی بزووتنەوەیەک دەکات. پێم خۆشە زیاتر باسی مێژووی و بزووتنەوەی پشت ئەم بەرنامەیە بکەن.

حیکمەت: دەتوانین لە چەند دێڕێکدا باسی ئەم بابەتە بکەین. یەکێک لە ئاستێکی نێودەوڵەتیدا، ئەو بزووتنەوەیەی کە لە پشت ئەم

بەرنامەیەوەیە، بزووتنەوەیەکە کە ڕەنگ و ڕیشەی دەگەڕێتەوە بۆ سەدەکانی پێشوو، لەگەڵ دۆزینەوەی کرێکاری پیشەسازی، دۆزینەوەی جۆرێکی نوێی مرۆڤ لە کۆمەڵگادا، کە ئێستا کۆیلەکانی سەردەمی نوێ، ئەوانەی ئەرکی بنیاتنانی جیهانیان لەسەر شانی خۆیانە. بەڵام ئەوان کۆیلەی کۆن نین، هەروەها کۆیلە نین، بەڵکو جۆرێکی نوێی کرێکار سەریهەڵداوە لەگەڵ پیشەسازیبوون و سەرهەڵدانی کۆمەڵگەیەکی سەرمایەداری کە تێیداکرێکارێک مووچەخۆرە، حەقدەستەکەی وەردەگرێت و دەچێتەوە ماڵەوە. ئەو نە کۆیلەی کەسە، نە ژێردەستەی کەس. بە بزمار بە زەویدا نادرێ. ئاغا و فیوداڵی نییە. مرۆڤ خاوەنی خۆیەتی، بەڵام لە هەمان کاتدا، دەبێت هەموو بەیانییەک بچێت و کاری خۆی بفرۆشێت بە کەسێک کە خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بێت، بۆ ئەوەی بتوانێت، بە جۆرێک، ئەو شتانە بکڕێت و بەکاریبهێنێت کە لەوەوە بەرهەمی هێناوە و بتوانێت جارێکی دیکە هێزی کاری خۆی بفرۆشێتەوە. دۆزینەوەی کرێکاری مووچەخۆر و کۆمەڵگەی پیشەسازی سەرەتای بزووتنەوەیەکە بۆ گۆڕینی جیهان. چونکە ئێستا ئەمانە بنەما و ستانداردەکانن.

سابر: ئەمە زیاتر ڕوون بکەرەوە – دەربارەی گۆڕینی جیهان.

حیکمەت: بێگومان گۆڕینی جیهان بە ئاراستەیەکی دیاریکراو. ڕوونە کە کۆمەڵگای مرۆڤایەتی بەردەوام لە گۆڕاندایە. بەڵام سەرهەڵدانی کرێکاری پیشەسازی دیمەنێکی نوێ دەهێنێتە جیهانێک کە خۆی تازەیە. ئەم جیهانە لەسەر بنەمای حەقدەستە، لەسەر بنەمای بەرهەمهێنانی پیشەسازییە، لەسەر بنەمای شارنشینی دامەزراوە، لەسەر بنەمای دابەشکردنی مرۆڤەکانە بە خاوەن ئامرازی بەرهەمهێنان یان کەسانێکی بێ ئامرازی بەرهەمهێنان کە دەبێت هێزی کاری خۆیان بفرۆشن. ئێستا ئەم جیهانە نوێیە ڕەخنەگرێکی نوێی هەیە و ئەویش کەسێکە کە هێزی کاری خۆی دەفرۆشێت و لە هەژاریدا تێدەکۆشێت، ئەو بێ ئامرازە و بەدوای هۆکاردا دەگەڕێت، بۆ وایە؟ وە تەنها هەژاری نییە. هەڵاواردن دەبینێت، نەبوونی ژیانێکی دەوڵەمەندی کولتووری دەبینێت کە کۆمەڵگا بۆ خۆی دەیهێنێت، تاوان دەبینێت، زوڵم دەبینێت، ئیستغلالکردن دەبینێت، نائەدالەتی مرۆڤەکان دەبینێت. وە ئەم بۆچوونە نوێیە لە پێگەی کرێکارێکەوەیە کە جگە لە هێزی کاری خۆی هیچی نییە بیفرۆشێت، خاوەن هیچ سەرمایەیەک نییە بیەوێت بە چوار چنگاڵ بیپارێزێت، ئەم بۆچوونە نوێیە ڕەخنەیەکی نوێیە. کاتێک کۆیلەیەک ڕەخنە لە کۆمەڵگەی کۆیلایەتی دەگرێت، لەوانەیە وا بیر بکاتەوە کە ئەگەر زنجیرەکانی لێ بسەندرێتەوە و چیتر کۆیلە نەبێت، دۆخەکە باش دەبێت، دۆخەکە باشتر دەبێت، یان بۆ نموونە ئەگەر

کەیلەکە پێی وایە کە زەوی دابەش دەبێت و دەبێت خاوەن زەوی خۆی، لەکدانەوەی ئەو لە دنیایەکی باشترەوەیە، وایە. بەڵام کاتێک ئەم مووچەخۆرە وێنەیەکی دنیایەکی باشتر دەکێشێت، ڕەخنە لە مەقولەی سەرمایە دەگرێت. بۆ دەبێت ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لەلایەن چەند کەسێکی جیهانەوە قۆرخ بکرێن و دواتر ئەمەی ئەوانی تر بچین هێزی جەستەیی و توانای کارکردنمان هەموو ڕۆژێک بەوان بفرۆشین، بۆ ئەوەی ئەوان بەناوی پارە، بەناوی کرێوە شتێک بدەن، و دەچینە بازاڕی ئەو شتەی کە دوێنێ وەک بەرهەمی کار بۆ دەستی کەسانی وەک ئێمە هاتوەتە دەرەوە، تازە بەین بەشێکی بچووکی ئەم بەرهەمەی لێ بکەین، با زۆرینەی لە دەستی چینی سەرمایەداری کەڵەکە بێت. بۆ دەبێت وا بێت؟ کاتێک سەیری دەکەین دەبینین ئەمە ڕەخنەیەکی نوێیە لە دەخەکی نوێ و لە ئەنجامدا ئەو نوسخەیەی کە ئەم چینە بۆ کۆمەڵگا دروستی دەکات، بە هەمان شێوە جیاوازە.

ئەبێت سەرمایە و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە دەستی کۆمەڵگادا بێت. بۆ دەبێ لەدەستی تاک و چینێکدا بێت کە کەمینەیەک پێکدەهێنن؟ دەسەڵاتی داهێنەری کار لە خزمەتی کۆمەڵگادا بێت، بەرهەمەکانیش سەر بە کۆمەڵگا بێت، ئامرازەکانی بەرهەمهێنانیش سەر بە کۆمەڵگا بێت و مرۆڤ وەك ئەندامانی کۆمەڵگا بتوانێت بە یەکسانی لە بەکارهێنانی ئەمانەدا بەشدار بێت و بە مافی یەکسان. ئەمە ڕەخنەیەکی نوێیە، ئەمە سۆسیالیزمێکی ترە. لە ئاکامدا ریشەی دونیایی یان ریشەی جیهانیی ئەم بەرنامەیە کە هەمانە، ڕەخنەی کۆنی مارکسیستی و ڕەخنەی سۆسیالیستییە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری، کە داوای شۆڕشێکی کرێکاری دەکات بۆ لەناوبردنی بناغەکانی ئیستغلالکردن، بناغەکانی ستەمکاری، بناغەکان لە نادادپەروەری، بۆ لەناوبردنی دیاردەیەک کە پێی دەوترێت خاوەنداریەتی بۆرژوازی لەسەر ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و مەقولەی سەرمایە. شۆڕشەکە بۆ ئازادکردنی مرۆڤەکان و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە چنگی کەمینەیەک کە تەنیا بۆ قازانج بەکاری دەهێنن. ئەمە ڕوانگەیەکی نوێیە.

بەشی دووەم 14:49 خولەکە

سابر: ئەوە ڕوونتان کردەتەوە کە چۆن سەرچاوەی ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ ناڕەزایەتییەکی نوێ، ڕەخنەیەکی نوێ، کە بۆ بوونی چینی کرێکار و لەگەڵ بوونی سەرمایەداری و ناڕەزایەتی کرێکاران لە کۆمەڵگادا سەری هەڵدا. بەڵام وتت ئەمە دەمانەوێت ڕێگ و سەرچاوەی ئەم بەرنامەیە بدۆزینەوە، دەتوانرێت لە ئاستە جیاوازەکاندا چارەسەر

بکرێت. حەز دەکەیت ئاماژە بە ئاستەکانی تر بکەیت؟
حیکمەت: بەڵێ وتم لە ئاستی جیهانی و مێژوویدا ریشەی لە شۆڕشی پیشەسازی و سەرهەڵدانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری لە ئەوروپای رۆژئاوادایە، هەروەها سەرهەڵدانی موچەخۆری پیشەسازی و ئەو ڕەخنانەی کە ئەم چینە کرێکارە لە سیستەمی نوێ و ڕەخنەگرتن لە ئیگەی خاوەندارێتی بۆرژوازی و ئیگەی بوونی سەرمایە و خاوەندارێتی تایبەتی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە کۆمەڵگادا لەلایەن کەمینەیەکەوە و پێویستی باقی خەڵک بە ئەوەی بچن کاریان بۆ بکەن و مووچە وەربگرن و لە ئەنجامدا هەموو بەدبەختییەکانی دواتری مرۆڤایەتیش بەهۆی ئەم پەیوەندییە نایەکسانە و ئەم چەوسانەوەیەوە دروست دەبن، کە لە جەوهەر و لە مۆخی ئێسکی ئەم سیستەمەدا هەیە.

ئەمە پێناسەی کۆمۆنیزمە، هەرچەندە لە ماوەی سەدەی بیستەمدا، لە بیستەکانی سەدەی ڕابردووەوە، ئەمە بە شێوازی جۆراوجۆر شاهیدی بەتابوونەوەی مانای کۆمۆنیزم دەبین. و ئەم ڕەخنەیە کە تازە وتم، وەک ڕەخنەیەکی کۆمۆنیستی لە سەرمایەداری، وردە وردە پاڵ دەنرێتە پشت پەردەوە. کۆمۆنیزم کە لە ڕاستیدا لە یەکێتی سۆڤیەت و چین بە نموونە بوونی هەبووە و لە زۆرێک لەو لقانەی کە لێیان جیابونەتەوە ، چیتر ئەوەندە دڵسۆزی ئەم ڕەخنەیە نییە. بەرژەوەندی نەتەوەیی تێیدا هەیە، ئیتر تەنانەت ڕەخنەی کرێکارێکیش نییە، لە ڕاستیدا ئەم ئایدۆلۆژیایە خەریکە دەگۆڕێت بۆ ئایدۆلۆژیای نەتەوەیی بۆرژوازی ئەم وڵاتانە و ئەمەش باسێکی جیایە کە لە خودی بەرنامەکەدا باسمان کردووە. دەمەوێت بڵێم بە جۆرێک ئەم ڕەخنە کۆنە لە ژێر کۆمەڵێک تۆزی سەدەی بیستەمدا نێژراوە.

لە ئێران ئەم بەرنامەیە بە خەباتێک بۆ وەرگرتنەوەی ئەم ڕیشە نێودەوڵەتیانەی کۆمۆنیزم دەست پێدەکات. لە سەردەمی شۆڕشی ساڵی ١٩٧٩ و ئەو هەوڵانەی کە دەستە بچووکە مارکسیستەکاندا، سەرەتا ئەو بەدەستە بچووکە مارکسیانەی کە دەستیان کرد بە زیندووکردنەوەی ڕەخنەی مارکسی لە دژی سۆسیالیزمی باو، سۆسیالیزمە بۆرژوازییە جۆراوجۆرەکان، کۆمۆنیزمی چینی و ڕووسی و ئەلبانی و هتد، جارێکی دیکە لە پێگەی کۆمۆنیزمێکی کرێکاری بەڕێین، لە پێگەی کۆمۆنیزمێکی مارکسیستەوە قسە بکەین. لە ئاکامدا، لە لایەکی دیکەوە ئەم بەرنامەیە بەرهەمی بیست و هەندە ساڵ ژیانی هەندێک کەس لە وڵاتێکی دیاریکراو بە ناوی ئێران و تێکەڵ بە شۆڕشی ١٩٧٩ بوو، کە کرێکارانی هێنایە مەیدانی خەباتی سیاسی ، و دووبارە مارکسیزمی ناساندەوە. ئەو ڕێگەی دا لە ئێراندا مشتومڕێکی گەرم رووبدات

لەسەر ئەوەی کە مارکس بەڕاستی چی دەوێت و مارکسیزم بەڕاستی چییە و کۆمۆنیزم چییە و بەرهەمی فیکریی ئەو باسانە کە ئەمە بەشدارییەکی بەرفراوانمان تێدا کرد، سەرهەڵدانی هێڵی کۆمۆنیزمی کرێکاری بوو لە لای چەپی ئێران، کە بە جۆرێک بە پێچەوانەی چەپی ئێران، بە پێچەوانەی چەپی ئێران دەیخاتە ڕوو. تا ئێستا چەپەکان کۆمۆنیزم، بە مانای کلاسیکی وشەکە، بە مانای مارکسیستی وشەکە هەڵناسەنگێنن. پێناسەی کۆمۆنیزم دەکات کە ئەمڕۆ هەوڵماندا لەم بەرنامەیەدا نیشانی بدەین. بەم مانایە ڕیشەی دیکەی ئەم بەرنامەیە، تا ئەو جێگایەی کە پەیوەندیمان پێوە هەیە، گۆڕانەوەی بنەما سەرەکییەکانی کۆمۆنیزمە لەلایەن چەپی مارکسیستی ئێرانەوە، لەلایەن بزوتنەوەی کرێکاری کۆمۆنیستی ئێرانەوە، کە بیست ساڵی خایاند. واتە لانیکەم ١٠-١٥ ساڵی خایاند تا گەیشتینە ئەو پلانانە و ئەم باسانە و توانیمان ڕیزێک جیا بکەینەوە کە هێڵەکەیەتی و جیاوازیی خۆی لە باقییەکەی دەزانێت. بە جۆرێک شۆڕشی ئێران و خەباتە مارکسییەکانی و بوونی بزووتنەوەی چینی کرێکاری ئێران لە شۆڕشی ١٩٧٩دا ڕۆڵی هەبووە لە سەرهەڵدانی ئەو هێڵەدا کە ئەمڕۆ پێی دەڵێین هێڵی کۆمۆنیزمی کرێکاری. وە ئەم بەرنامەیە بەڵگەنامەی ئەم پرۆسەیەیە.

سابر: پێشتر تۆش بەرنامەیەکی ترت نووسیوە، ئەوەندەی من بزانم بەشی سەرەکی بەرنامەی یەکێتیی خەباتکارانی کۆمۆنیستت نووسیوە، هەروەها بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانت نووسیوە و باسی ئەم بیست ساڵەت کردووە لە گۆڕانکاری و ئاڵوگۆڕ. دەتوانن زۆر بە کورتی ئەم هەنگاوانە بژمێرن تا ئەو شوێنەی کە باسی بەرنامەکە دەکرێت، چ گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی ڕوویداوە؟ واته له سه ره تای كاره كه وه بوونی شورای کرێکاری، بزووتنه وه ی کرێکاریی ئێران له شۆڕشی ١٩٧٩دا، وه ك ئەوه ڕوونتان کرده وه و پاشان هاتنی چه پ یان مارکسیسته نوێیه کان، که خۆتان له ناوه ندی ئه م بزووتنەوەدا بوون ، لەوەوە بە ئێرە بە چ قۆناغێکدا تێپەڕی؟

حیکمەت: مەبەستت لەڕووی تێگەیشتنی بەرنامەوە؟ چونکە ئەمە باسی ئەم بەڵگەنامەیە دەکەین، چونکە زۆر شت ڕوویداوە، بەڵام تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە بەچوونەکانەوە هەیە، پێموایە مەبەستت ئەوە.

سابر: بەڵێ، ڕێک ئەوە وایە.

حیکمەت: بیست ساڵ لەمەوبەر، کاتێک لە سەرەتای شۆڕشی ١٩٧٩دا بزووتنەوەی مارکسیزمی شۆڕشگێڕیمان دروستکرد و گروپی یەکێتیی

خەباتکارانی کۆمۆنیستمان دروستکرد، کە هێرشێکی فیکریی جددی بە سەر چەپی خەڵکی لەو سەردەمەدا لەگەڵ خۆیدا دەستپێکرد گفتوگۆکان، و لە کۆتاییدا، بە بۆچوونی من، ئەو مشتومڕانە سەرکەوتنیان بەدەستهێنا، چونکە توانیان چەپەکان لە دەوری ئاڵایەکی جیاواز لە حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا یەکبخەن. لەو سەردەمەدا باسەکە دژی چەمکەکانی مارکسیزم بوو کە پێمان دەگوت سۆسیالیزمی نەتەوەیی و نەتەوەگەرایی و پۆپۆلیزم. وە ئەمە چەپێک بوو کە لە مەقولەی خەڵکەوە دەجووڵایەوە نەک لە مەقولەی دابەشکردنی چینایەتی و ململانێی چینایەتییەوە، بە جۆرێک جۆرێک لە چەپی نەتەوەیی بوو.

توێژە ناڕازییەکانی لاوانی چەپی وڵاتێکی باڵادەست زیاتر بوون لە ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە سەرمایەداری و ئەو بناغانەی کە پێشتر بە “پەیوەندی کڕێکاری کڕێ” ئاماژەم پێکرد، لە بنەڕەتدا باوەڕیان بە دواکەوتوویی ئەم سەرمایەدارییە لە ژێر کاریگەری ئیمپریالیزمدا هەبوو. ڕەخنەکان لە بنەڕەتدا دژی ئیمپریالیزم بوو نەک سەرمایەداری. وە لە بەردەم ئەو ئیمپریالیزمەدا گەلێکی دژە ئیمپریالیزم هەبوو کە بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگای لەخۆگرتبوو و ئەم گەلە بڕیار بوو سەرمایەدارییەکی سەربەخۆ بهێنێت یان بە هەندێک کەس سیستەمێکی ناسەرمایەداری-ناسۆسیالیستی. ئەم تێڕوانینانە لەو سەردەمەدا بوونیان هەبووە، جگە لەو ئەنجامە سیاسیانەی کە بەدەستیان هێناوە. بۆ نموونە لە شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ کۆماری ئیسلامی، فراکسیۆنە جیاوازەکانی. ئێمە ڕەخنەمان لەو چەپە کۆمەڵایەتییە دەگرت و تا ئەو جێگایەی کە ڕەخنەی ئەو چەپە کۆمەڵایەتییە پێویست بوو، بە جۆرێک ئەو بنەما مارکسیانەمان دەهێنایە دەرەوە و هەوڵمان دەدا بنەمایەک بۆ باسکردن دابین بکەین. بەرنامەی یەکێتیی خەباتکارانی کۆمۆنیست ڕەنگی ئەم خەباتەی دژ بە سۆسیالیزمی نەتەوەیی هەیە و لە بنەڕەتدا نوێنەرایەتی بەڵگەنامەیەک دەکات کە خەباتێکی فیکریی دژ بە چەپی خەڵک کورت دەکاتەوە، ئەگەر بمانەوێت ئێستا سەیری بکەین. راستە باس لە داخوازی سیاسی و ئابووری و ئازادی بێ مەرج و یاسای کار دەکات، بەڵام لە چوارچێوەی ململانێیەکی فیکری لەگەڵ پۆپۆلیستە چەپەکاندا ئەم کارە دەکات و ئەوەندەش ئەو پرسە نییە کە ئەم بەڵگەنامەیە لە بەردەوامیدایە ململانێی نێوان چینی کرێکار و بۆرژوازی یان بەگشتی، لە پێوەندی لەگەڵ پێگەی کۆمۆنیزم لە تەواوی کۆمەڵگای چەند دەیان ملیۆن کەسدا، لە کوێ دەدۆزێتەوە؟ ئەم بەڵگەنامەیە بەڵگەنامەیەکی تاڕادەیەک تایبەتمەندە لە دیبەیت لەگەڵ سۆسیالیزمی نەتەوەیی و زیاتر لە هەموو شتێک، خەریکی داڕشتنی کۆمۆنیستەکانی جۆری خۆیەتی. ئەمە ئەو بەو قۆناغەدا

تێپەڕین. بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران شتێک نیە جگە لە نوسخەی دووەمی بەرنامەی یەکیەتیی خەباتکارانی کۆمۆنیست . ئەگەر لاپەڕەکان لەگەڵ خۆت بهێنیت، نزیکەی لەسەدا نەوەدیان وەک یەکن. لە ئەنجامدا حیزبی کۆمۆنیستی ئێران لەسەر هەمان بەرنامە دامەزرا، لەسەر ڕێبازی سیاسی-فکری مارکسیزمی شۆڕشگێڕی ئێران لە ململانێ لەگەڵ سۆسیالیزمی خەڵکیدا، لەگەڵ زنجیرەیەک داواکاری بنەڕەتی کۆمەڵایەتی-سیاسی و فەرهەنگی دامەزرا.

کۆمۆنیزمی کرێکاری بە جۆرێک باسێکی جیاوازە. مەسەلەی کۆمۆنیزمی کرێکاری کە لە ناخی خودی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانەوە دەستی پێکرد و ئەمەش وروژاندمان و هەندێجاریش بڕیارماندا لەسەر بنەمای ئەو حیزبێکی جیاواز دووبارە دروست بکەینەوە، تێڕوانینێکی جیاوازی بە ئەو پرسە هەبوو. زیاتر لە جاران مەسەلەی گۆڕانی بابەتی کۆمەڵگا و ئەوەی کە ڕۆڵی کۆمۆنیزم دەبێ لەرزاندنی کۆمەڵگا بێت و نەک دەربڕینی سەنج وەا لەبارەیەوە. وە بە ئەوەی کۆمەڵگا بهەژێنرێت، پرسی جوڵاندنی چین و بەئاگا کردنەوەی چین و دواجار بوون بە هێزێک لە کۆمەڵگادا دەوروژێنرێت و ئەو ڕاستییەش کە ئەم بزووتنەوەیە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتییە، بزووتنەوەیەکی دەرەوەی چەپە. پێویستە کۆمەڵگا بجوڵێنێت و بە ئەوەی کۆمەڵگا بهەژێنێت، بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە بەژنی خۆیاندا ببینێت و لایەنگری بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان بن نەک قوتابخانەی بیرکردنەوە یان ئایدیاکانی مارکسیزم. ئەمە بەگشتی ڕووبەڕووی هەڵە تێگەیشتنی فیکری نین، بەڵکو ڕووبەڕووی بزووتنەوەیەک دەبینەوە کە بیرکردنەوەیەکی کۆمۆنیستی بە پێداویستییەکانی خۆیان دەبەن، دەستکاری دەکەن بە پێوەرەکانی خۆیان و بەکاریدەهێنن. لە ئەنجامی ئەوەی لە قۆناغی پێشوودا هەڵە تێگەیشتن بوو لە مارکسیزم یان تێڕوانینێکی جەماوەری بە مارکسیزم یان پێداچوونەوە بە مارکسیزم لە پێگەیەکی جەماوەرییەوە، ئەمجارەمان بینی کە ئەم ئاڵایە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی جیاواز بوو، نەک ئەوەی کە هەندێک کەس زۆر کەم بوون پەروەردە بوون یان بە نموونە لە پۆپۆلیزم، ئەوان بەم شێوەیە لە مارکس تێگەیشتن. نەخێر، بە پێچەوانەی بزووتنەوەی “پۆپۆلیستی”، بزووتنەوەی “چەپی نەتەوەیی” بزووتنەوەیەکی دیکەی کۆمەڵایەتییە، جەمسەرێکی دیکەی کۆمەڵگایە و جیاوازە لە بزووتنەوەی کرێکاری کۆمۆنیستی و لە ئەنجامدا ڕوانگەی کۆمەڵایەتی بینینی کێشەکە جیاوازی سەرەکییە بیست ساڵ لەمەوبەری نێوان ئیە بوو و ئەمە دە ساڵ پێش ئێستا کە ئەم باسانە پێگەیشتن و حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دروست بوو.

لەو دە دوانزە ساڵەدا ئەم خولە تێپەڕی، کاتێک تێگەیشتین کە خەباتی فیکریمان لە بنەڕەتدا ڕێکارێکە لە خەباتێکی کۆمەڵایەتی قووڵتردا، و پێویستە بچین بنکە کۆمەڵایەتییەکەی ببینین و بیر لە بزووتنەوەکان بکەینەوە و لەوەش بەرنامەی کە دەبێتە بەڵگەنامەیەکی حزبی، کە لە بنەڕەتدا ئەو خۆی وەک نوکی تیژی بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی دەبینێت کە دێتە گۆڕەپانەکە و جیاوازییەکەی لە بزووتنەوەکانی تر دەزانێت. ئەم بەرنامەیە جیاوازی بە قەدەر جیوازی نیوان زەوی وئاسمانی لەگەڵ بەرنامەی پێشوودا هەبوو، کە خۆی وەک نوکی بزووتنەوەیەکی فیکری کە پێویستە ڕەخنە لە بیرکردنەوەکان بگرێت و چەپەکان بهێنێتە سەر عەقڵ ئەمە ئاڵای بزووتنەوەیەکی بابەتییە، لایەنی بەرامبەر وەک بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی دەیناسێت و هەوڵ دەدات وشەیەک بڵێت کە یارمەتی چینە کۆمەڵایەتییەکەی بدات بۆ ئەوەی لە مەیدانەکەدا ئامادە بێت و بە جۆرێک باسکردنی دەسەڵات باسکەیە لە دەسەڵات بە گۆڕینی کۆمەڵگا لەڕێدایە کە بەرنامەی “دنیایەکی باشتر” لە سنووری کورتی تێدەپەڕێت لە بزووتنەوەیەکی هەزری تایبەتمەنددا کە ئەگەر بڵێیت “ف” هەموان تێدەگەن کە مەبەستت “فەرەهزاد”ە. هەوڵ دەدات بنەماکانی خۆی ڕوون بکاتەوە بە ئەوەی زۆر کەس تێبگەن. هەوڵ دەدات جارێکی دیکە لە ڕوانگەی ئەو بزووتنەوە کۆمەڵایەتییانەی کە ئەم کۆمۆنیزمەیان کردۆتە ئاڵای خۆیانەوە سەیری مێژووی کۆمۆنیزم بکات. هەوڵ دەدات لە ڕوانگەیەکی کۆمەڵایەتییەوە سەیری پەیداچوونەوەی مارکسیزم بکات نەک لە ڕوانگەیەکی ڕۆشنبیری-ئایینییەوە. چونکە پێش ئەم مشتومڕانە، کەسێک کە پەیداچوونەوەی بە بیری مارکسدا دەکرد، پێی دەگوترا پەیداچوونەوەخواز. وەک ئەوە وایە کەسێک ئایین بەجێبهێڵێت و بیەوێت لێکدانەوەیەکی نوێ لە سەر بنەما ئایینییەکان دابنێت. ئەوان پێیان دەگوت ڕیڤیزیۆنیزم و بە لادەر ناویان دەبرد تەنانەت لە چوارچێوەی فیکری کۆنیشدا.

بینیمان کە ڕیڤیزیۆنیزم، بە نموونە کۆمۆنیزمی ڕووسی، کۆمۆنیزمی چینی، ئەمانە ئاڵای بزووتنەوە بۆرژوازییە بابەتی و کۆمەڵایەتییەکانن کە دەتوانرێت بەرژەوەندییەکانیان پیشان بدرێت، ئابووری پشتی خۆی نیشان داوە، بەرژەوەندییە سیاسییەکانیشی نیشان دراوە. ئەمە پەیداچوونەوە نییە بە بۆچوونەکانمان. ئەمە بزووتنەوەیەکە لە بەردەممانەدا بەو هەموو سوودە ماددییانەی کە پێویستی بە پەیداچوونەوە بە بیرکردنەوەکانیدا هەبوو. وە لە ئەنجامدا بینینی ڕووبەڕووبوونەوەی فیکری وەک ڕەهەندێکی ڕووبەڕووبوونەوەی کۆمەڵایەتی جیاوازی سەرەکی بوو. ئەمەش لەم

بەرنامەیەدا ڕەنگ دەداتەوە. واتە ئەمجارەیان کە بەرنامەی "دنایەکی باشتر" دەخوێنیتەوە، بۆت دەردەکەوێت کە ئەمە بەرنامەیەکە کە تیایدا یەکێک لەو بزووتنەوانە، بزووتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری ، بۆچوونی خۆی لەبارەی جیهانەوە دەردەبڕێت. ئێمە باسی ڕووبەڕووبوونەوەی فیکری ناکەین. ڕەخنەیەکی تیۆری نییە. قسە لەسەر خستنەڕووی زنجیرەیەک بیروباوەڕی جیاواز نییە. باسکردن لە ناساندنی بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی جیاوازە.

ئێستا دەتوانرێت لە چ وردەکارییەکدا باسی بکرێت کە خۆی نیشان دەدات. بەڵام هەم لە شێوازی نووسینی بەرنامەکەدا، هەم لەو پرسانەی کە دەیگرێتەوە و هەم لە شێوازی پۆلێنکردنی ناوەڕۆکەکەدا، وا دادەنرێت کە ئەمە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی کرێکاری-کۆمۆنیستییە بە پێچەوانەی بزووتنەوە بۆرژوازییەکانی دیکە، لەوانە ئەو بۆرژوازییەی کە لەژێر ناوی خۆیدا قسە دەکات تا ئەو بۆرژوازییەی کە لەژێر ناوی سۆسیالیست قسە دەکات و دەیەوێت ئەم ململانێ کۆمەڵایەتییە بەرەو پێش ببات. جێگای سەرنجە کە ئەم بەرنامەیە سەرەتای پرۆسەیەک بوو بۆ ئێمە کە بە بۆچوونی من بۆ یەکەمجار لە زۆرێک ل□ و□تانی جیهاندا کۆمۆنیزمێکی دەخالەتگەری کۆمەڵایەتی سەرههڵدەدات کەئیشی بە دەسەڵاتە و دەیەوێت مامەڵە لەگەڵ پرسی دەسەڵاتدا بکات. نایەوێت تەنها ڕەخنەگرێکی ناڕازی کۆمەڵگا بێت، گروپێکی فشار بێت کە لە دەرەوە قسە دەکات. ئەم بەرنامەیە بەڵگەنامەی کۆمۆنیستێکی دەخالەتکەرە، بەم مانایە و حز بەرەو لۆژیکی ئەمە خەریکە چەقۆکێشە و لە ڕاستیدا خەریکە دەگۆڕێت ب□ □□ککخراوێکی دەخالەتکەری جددی.

سابر: خاڵێکی زۆر سەرنجڕاکێشت هێنایە ئاراوە، و بە تەواوی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو پرسیارەی کە دواتر ویستم بیوروژێنم، و ئەویش قسەکردنە لەسەر کۆمۆنیزم لەم دۆخەی ئێستادا، دەیەی دوایی، و ئەوەی کە کاتێک کەسێک ئەم بەرنامەیە دەخو□نت□وە، یەکەم پرسیار ێک کە دەیپرسن و بەزۆری زیاتر لەم پرسیارەیە یەکێتی سۆڤیەت چییە؟ چۆن دەزانرێت کە کۆمۆنیزمی کرێکاریش دوچاری هەمان شێوە نا بێتەوە ؟ بەڵام پێش ئەوەی وەڵام بدەیتەوە، دەبێت داوای لێبوردن بکەم و جارێکی تر وەک یەکەم پرسیار ئەم پرسیارە دەکەین لە ڕادیۆی ئینتەرناسیۆناڵەوە

بەشی سێیەم 23:36 خولەکە

سابر: پێش ئەوەی پرسیارەکان بوروژێنم، گوێگران ئاگادار دەکەمەوە کە دەتوانن دەقی بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە سایتە

جیاوازەکانەوە وەربگرن، رەنگە سایتی “هەفتانە” ئاسانتر بێت لە سایتەکانی تر. باشە بەرنامەکەتان خوێندووەتەوە و پێشوازی لە سەرنج و پرسیارەکانتان دەکەین.

حیکمەت: دەتوانم خاڵێک بۆ وقسەکەتان زیاد بکەم؟

سابر: فەرموون

حیکمەت: ئەم سایتەی تۆ باسی دەکەیت، نازانم لە سەدا چەندی ئەم دەیان ملیۆن کەسە کە سیاسەتیان کێشەی ئەوانە بەڕاستی دەتوانن دەستیان بە ئینتەرنەت بگات. لە ئەنجامدا یەکەم داواکاریم ئەوەیە کە ئەوانەی دەستیان بە ئینتەرنێتەوە هەیە و دەتوانن بچنە سەر ئەو سایتانە، لە ئینتەرنێتەوە ئەم بەرنامەیە دابەزرێنن و دووبارەی بکەنەوە و بیدەن بە هەمووان. خاڵی دووەم ئەوەیە کە ئەم بەرنامەیە تەنیا لە ئینتەرنێتدا نییە، ئەم بەرنامەیە لەسەر زەمینە و بە نووسراو لە زۆر بازنەی ئێراندا بەردەستە و بە تایبەت ئەگەر لە پەیوەندیدا بیت لەگەڵ بازنە چالاکەکانی کرێکاری یان بازنەی ڕۆشنبیری چالاک، بە دڵنیاییەوە دەیدۆزیتەوە ئەم بەرنامەیە. وە ئەگەر کەسێک بیەوێت بە تایبەتی بە نووسراو وەریبگرێت، ڕێگەی جیاواز هەیە. دەتوانن بۆمان بنووسن و نامەمان بۆ بنێرن تا بتوانین ڕێکبخەین بۆ ئەوەی ئەم بەرنامەیە بگاتە دەستیان.

سابر: زۆر سوپاس بۆ ڕوونکردنەوەکەت.

حیکمەت: تکایە.

سابر: گفتوگۆکەمان گەیشتبووە ئەم ئاستە کاتێک وتت چۆن “دنیایەکی باشتر” لە هەمان کاتدا بەڵگەنامەی بزووتنەوەیەکی کۆمۆنیستی دەخالەتکەرە. لە ئەزموونەکانی خۆمدا بینیومە کە زۆر کەس ئەو پرسیارە دەکەن کە ئەم “دونیای باشترە” قسەی باش دەکات، چەندین ئایدیالی باش دەخاتە پێشەوە، زۆر باشە بە جیهان بڵێت دونیا بەو شێوەی لە بێت کە ئەم بەرنامەیە دەڵێت، بەڵام ئەوان دەڵێن باسی شکستی یەکەتی سۆڤیەت و ئەزموونی یەکەتی سۆڤیەت و ئەڵێن باشە چۆن دەزانرێت کە ئەمە کردەییە و دەکرێت؟ لە بەردەم ئەم پرسیارە گشتییەدا چی دەڵێی؟

حیکمەت: لە لایەکی ترەوە چۆن دەزانرێت ئەو قسانەی دروست کردووە؟

سابر: بەڵێ.

حیکمەت: بە بڕوای من ئەمە پرسیارێکی دروست نییە، چونکە، پێش هەموو شتێک، جیهان بە پێی پێشبینیی کەس نەچووە تە پێشەوە. ئەگەر لە ساڵی ١٣٥٠ لە کەسێکیان بپرسیایە ئایا ڕۆژێک مەلاکان دەبنە سەر کار، دەتگوت مەحاڵە، چۆن ئەم مەلایانە هاتنە سەر کار؟ ئەم کەسانە کە دەچنە سەر گۆڕەکان نوێژ دەکەن و دواتر پارەیەک دەخەنە ناو دەستیانەوە و توێژێکی وەلانراو و شوێنی گاڵتەجاڕی خەڵکن، چۆن ئەمڕۆ بێنە سەر کار؟ پاشان بینیمان کاتێک مەلاکان بە کۆڵەکی ئەمریکا هاتن هێنانیە سەرکار ، بە نموونە کە بیری لەوە دەکردەوە کە خەڵکی پێی ڕووتی ڤێتنام دەتوانن ئەمریکا لە وڵاتەکەیان دەربکەن؟ ئەوان کردیان کە بیری لەوە دەکردەوە کە ئێستا دەتوانین لە گۆشە دوورەکانی جیهان دابنیشین و بچینە پشت کۆمپیوتەرەکەوە و لە هەمان ساتدا بە چوار ڕستە بتوانین بانگی هەموو جیهان بکەین یان هەریەکەمان بتوانین کەناڵێکی تەلەفزیۆنی یان ڕادیۆ لەسەر ئینتەرناشناڵ دابنێین تۆڕی ئینتەرنێت و یەکتر ئاگادار بکەنەوە؟ کێ بیری لەوە دەکردەوە کە بزووتنەوەی ناڕەزایەتی دژی سەرمایەداری دەتوانێت لە هەمان کاتدا لە ئەمریکا و ئەوروپا لە ڕێگەی ئینتەرنێتەوە خۆی ڕێکبخات کە ئەمەش نموونەیەکی دیکە بوو تەنها چەند هەفتەیەک لەمەوبەر. بەهەر حاڵ جیهان بە پێچەوانەی چاوەڕوانییەکانەوە دەجووڵێت و زۆر شت کە بەلامانەوە مەحاڵن، دوای حەوت هەشت ساڵ بە تەواوی دەبنە مومکین. لە ئەنجامدا پێم وانییە زۆر شت لەسەر ئەو لایەنە حساب بکرێت کە هەرگیز ڕووی نەداوە یان ئەزموونی نەرێنی لە ڕابردوودا. پێم وایە پێویستە کەسێکی دادپەروەر و ژیر دابنیشێت و بیر لەوە بکاتەوە کە ئایا شتێکی وا، ئاسۆیەکی وا، هێزی ماددی هەیە بۆ درککردن و خەبات بۆی، ئایا چانسی سەرکەوتنی هەیە؟ ئایا بە تەواوی لە هەوادایە یان یەکێکە لەو ئەگەرانەی کە کۆمەڵگا دەتوانێت بەرەو ڕووی بڕوات؟

بەڕای من ئەگەر کەسێک گەیشتبێتە ئەو بڕوایەی کە ئەمە بە تەواوی لە پێی لە هەوادایە، واتە ئەم باسانە بە تەواوی مەحاڵن، ئەو هێزانەی کە باسی دەکەین لە دیمەنەکەدا نین، بابەتی نین، باشە، بە سروشتی ، ناتوانرێت لەگەڵ ئەم هەڵەدا هاوتەریب بکرێن. بەڵام بە بڕوای من زۆرینەی ئەوانەی کە خۆبەخشن و بەیانی تا شەو دەڕۆن و کەیارێک بە کارەکەیان دەدۆزنەوە و پێیان وایە چیترتاکەتایی جیهان ناتوانێت بەم شێوەیە بمێنێتەوە، دەتوانن ئەم هێزە گەورەیەی لە چینی کرێکار و ئەم هێزە گەورەیەی ئازادیخوازان کە زۆرێکیان کرێکار نین، ئەو هێزە گەورەیەی یەکسانی کە پێموایە لە سەدا پەنجای دانیشتوانی جیهانی تێیدایە چونکە ژنن و جیاکارییان بەرامبەر دەکرێت، دەتوانن پێکەوە جیهانێک بنیات بنێن کە نەک لەسەر بنەمای ئەوەی کەمینەیەک

چۆن سوودمەند دەبن، بەڵكو لەسەر بنەمای ئەوەی هەموو كەسێك بتوانێت بە جۆرێك بە كۆمەڵگا بڵێت كەموك□ی□كانیان چین، پێداویستییەكانیان چین، و كۆمەڵگاش دادەنیشێت و پلانێك دادەنێت لەسەر چۆنیەتی چارەسەركردنی ئەم كێشانە و وەڵام□دانەوەی ئەم پێداویستیانە و بەره□م□□نان بەو شێوەیە ڕێكبخەن ئایا ئەمە پراكتیكییە؟ ئەگەر شەست ساڵ لەمەوبەر گوتیان پراكتیكی نییە، ئێستا دەبێت پراكتیكی بێت. ئێستا من و تۆ دەتوانین دابنیشین، هەر دەسەڵاتێكی پلاندانان دەزانێت تەنانەت بە شێوەیەكی شەخسی چیمان دەوێت، ژمارەی پێمان چەندە، قەبارەی جلوبەرگەكەمان چەندە، دەتوانین چ كتێبێك بخوێنینەوە، چی سەرقاڵمان دەكات، چەند دەتوانین كار بكەین، چ ڕۆژێك دەتوانین ئێمە دێین. ئەفسەر. هەموومان دەتوانین بە ئاسانی بە تۆڕەكانی ئێستا ئەم باباتە ئاگادار بكەینەوە، هەروەها بە ئاسانترین مۆدێلی بیركاری و پلاندانان ئاسانە تێبگەین كە پێویستە هەموو كەسێك لە بەیانییەوە تا شەو چی بكات بۆ ئەوەی ئەم سیستەمە كار بكات.

لە ئەنجامدا سۆسیالیزم هەرگیز لە ڕووی فیكری و تەكنیكییەوە وەك ئێستا پراكتیكی نەبووە. هەرگیز ئەوەندە سادە نییە كە ئێستا مر□ق بتوانێت لە ماوەی شەش مانگدا هەموو منداڵ□انی ئەفریقا بكوتێت. هیچ كات چارەسەركردنی كێشەی خانووبەرە لە ئێستا زۆرتر پراكتیكی نەبووە. ئێستا بەدڵنیاییەوە دەتوانرێت بە چارەسەر بكرێت. سەدەیەك لەمەوبەر، هەشتا ساڵ لەمەوبەر، كە شۆڕشی بەلشەفی ڕوویدا، دەكرا بڵێین سەردەمی چرای فتیلە بووە و زۆر شوێن هێشتا كارەبایان نەبووە. بەڵام ئێستا، ئەگەر كەسێك پێی وایە جیهان ناتوانێت سیستەمێكی عەقڵانی دابنێت بۆ ئەوەی بڵێت كاكە لەبری ئەوەی بیر لە قازانجی مایكرۆسۆفت و ئای بی ئێم و كۆمپانیای بەره□م□نانی چەك بكاتەوە، لەبری ئەوەی بیر لە قازانجی سیستەمی بانكی بكاتەوە، وەرن بیر لەم كەسانە بكەنەوە كە دەیانەوێت بژین با بزانین چییان دەوێت، چ شتێكیان كەمە، چییان پێویستە، لە كوێ پزیشك كەمن، لە كوێ پزیشك زۆرن، كێ دەبێت ڕاهێنانیان پێ بكرێت، كۆمەڵگا دەتوانێت بە چ ئاراستەیەك ئاگاداری ب□□ت ئاسانكاری دارایی هەیە پێداویستیەكانی هەموو كەسێك، ئاسانكاری ماددی هەیە. یەكێك لە بۆردومانەكانی یوگۆسلاقیا بەقەد تەواوی خەرجییە تەندروستییەكانی ئەفریقا بۆمبی "بەفیڕۆدا". واتا ئەو پارەیەی كە لە بۆردوماكردنی یوگسلاقیا خەرجیان دەكرد، ئەفریقای لە نەخۆشی ئایدز ڕزگار دەكرد، بەو پارەیە. لە ئەنجامدا ئەگەری هەیە. لە ئێستادا یەكێك لە مشتومڕە سەرەكییەكان لە هەڵبژاردنەكانی ئەمریكادا ئەوەیە كە چۆن

ئەو چەند سەدان ملیار پارەیە خەرج بکەن کە وەک زیادەیەک لە بودجەی خۆیان لە بەردەستیاندایە بەهۆی دە ساڵ ئاوەدانی ئابووری و پشتیوانی خەڵکەوە، کەی خەرجی بکەن، بیدەن بە دەوڵەمەندەکان، یان بیهێڵنەوە یان بۆ نموونەلە شتێکی تر خەرجی بکەن.

سەرچاوەی دارایی، ئەگەر، تەکنەلۆژیا، زیرەکی، پێویستی، زانیاری هەیە بۆ ئەوەی سۆسیالیزم بە پراکتیکی بکات. پرسیار ئەوەیە ئایا ئیرادەی سیاسی هەیە؟ ئایا هێزێك هەیە بتوانێت بەرگری ئەم بۆرژوازییە زەبەلاحە و ئەم چینە سەرمایەدارییە بشکێنێت، کە ئێستا تا ددان پڕچەکن و کۆنترۆڵەکەی بەسەر هەموو پارچەکانی جیهاندا بڵاوبووەتەوە؟ کۆمۆنیزم سەبارەت بە ئەمەیە، سەبارەت بە ئەمەیەکە بەڵێ، ئەمە دەسەڵاتە. ئەم دەسەڵاتە هێزی جیهانی چینی کرێکارە. هێزی سەرمایە، هێزی سەرمایە، گەورەیی سەرمایە لە ئەڵقەیەکی پێشووی ئەم خولەدا، گەورەیی و دەسەڵات و هێزی ئەم چینەیە. کەسانێک کە دەچنە سەر کار. کاتێک دەڵێین چینی کرێکار مەبەستم تەنها ئەوانە نییە کە بە کلیل کار دەکەن. ئەوانەی لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا دەچنە سەر کار و کارەکانیان دەفرۆشن بەشێکن لە دابەشکردنی کار لە جیهاندا بۆ دروستکردنی شتەکان، بۆ دروستکردنی خزمەتگوزاری، بۆ دروستکردنی ئاسانکاری. وە هەر لە دەسەڵاتی گەورەی ئەم خەڵکەوەیە کە بە لایەکی کەم چەند هەندە دەکرێت و خۆی وەک هێزی گەورەی سەرمایە نیشان دەدات، دەسەڵاتی ئەم سوپایانە دەسەڵاتی کرێکارانە، دەسەڵاتی ئەم حکومەتانە دەسەڵاتی ئەم کرێکارانە ، کە بەم شێوەیە لە سیستەمی سەرمایەداریدا خۆی لە دەستی ئەو کەمینەدا نیشان دەدات. دەکرێت ئەمەیان لە وەربگیرێتەوە. پراکتیکییە.

بە جۆرێک زۆر شتی تر پراکتیکی نین. ئەگەر بڵێیت لە ئێراندا دەکرێت بۆ نموونە کۆمەڵگایەک بنیات بنرێت کە تیایدا ئەم هەموو لێکۆڵەرەوە، هەموو ئەشکەنجەدەرەکان، هەموو ئەم لومپانە کە لە کاردان دەبنە دێموکرات و دێن، ڕێز لە بیروڕای یەکتر بگرن، دەنگ بدەن و بۆچوون وەربگرن، و ڕێز بگرن ئازادی ڕادەربڕینی یەکتر. ئەوان دەیکەن، من دەڵێم ئەمە خەیاڵییە. زۆر خەیاڵییە کە لە ئێراندا سەرمایەدارێکتان هەیە کە ڕێز لە خەڵک دەگرێت. چونکه ئەگەر ڕێز لە سوودەکانی شەڕ نەگرێت، ئەوا کولتوور و ئاینەکەی هەروەها دەبێت سەری خەڵك ببڕێت. بەڵام بەتەواوی پراکتیکی چینی کرێکاری ئێران هەستن و بێنە مەیدان و دەسەڵات بگرنە دەست و کۆمەڵگایەکی شارستانی بنیات بنێن. ئەمەش زۆر پراکتیکی ترە. ئەو چاوەڕوانییەی کە لە ئێراندا بۆرژوازییەکی دێموکراتیک و

کۆمەڵگەیەکی هاوشێوەی فەرەنسامان دەبێت لەلایەن بۆرژوازی ستەمکار و بەدبەختی ئێرانەوە، خەیاڵەکە. ئەو چاوەڕوانییەی کە چینی کرێکار کە هیچ بەرژەوەندییەکی لە هیچ ستەمکارییەکدا نییە، بێتە دەست دەسەڵات و کۆمەڵگەیەکی شارستانی دروست بکات، تەواو پراکتیکییە.

من دەمەوێت بڵێم دەبێ لەسەر ئەم بنەمایە حوکمی سۆسیالیزم بدرێت. ئایا ئەو هێزەی کە دەڵێین دەتوانێت پۆتانسێل بێت بوونی هەیە؟ ئایا ئەمە سیستەمێکی عەقڵانییە؟ ئایا ئەم پێداویستیانە بوونیان هەیە کە دەڵێن؟ ئایا ئەم دژایەتیانە بوونیان هەیە و ئایا ئەمە چارەسەری بابەتیانە یان نا؟ ئەگەر بابەتی بێت، ئەوا دەگۆڕێتەوە بۆ پرسیارکەر، بەشداری بکەیت یان نا؟ چونکە ڕوونە، پێویستە بە وردی بگوترێ ئەگەر بەشداری بکەیت. دروشمی ئەمە ئەوەیە "ئەگەر بێیت ئەوە ڕوودەدات". ئەگەر کەسێک لە تەنیشت چاڵەکە دابنیشێت، ئەوە ڕوونە کە ناتوانرێت. بەڵام ئەگەر ئەمە قبوڵ بکەین کە ئەمە ڕێگای ڕزگارکردنی مرۆڤایەتییە، ئەوا پێویستە پەیوەست بکرێت، ئەگەر ئەوانیش بەشداری بکەن، بە دڵنیاییەوە ڕوودەدات. زەحمەت نییە مرۆڤەکان بە تایبەت مرۆڤە ماندووەکان، کەسانی شەرەفمەند، کەسانێک کە بە فریودانی ئەوانی تر ناژین، قەناعەت پێبکەین کە سۆسیالیزم ڕێگایەکە بۆ ڕزگاربوون و دەتوانرێت پەیوەندی پێوە بکرێت و کاردەکات. میدیا و قسەکەرانی چینی دەسەڵاتدار و مامۆستایانی زانکۆکانیان و ئەوانەی کە پارەیان پێدراوە بۆ ئەوەی ئینکاری ئەمە بکەن، ئەوانەن زۆرترین ئەو ئارگیومێنتانە فڕێدەدەن. ئەگینا ئەمە هیچ کێشەیەکمان نەبووە لە قەناعەت پێکردنی کەسێکی ئاسایی شایستە کە دەبێ بچێتە ناو ئەم بزووتنەوەی کۆمۆنیستیەوە و ئەم شتانەی بۆ تاقی بکاتەوە. کێشەکە هەمیشە کاتێک دروست دەبێت کە مامۆستایەکی دیاریکراوی زانکۆ دێت و دەڵێت ئەم شتانە خەیاڵین، یان کاتێک ڕۆژنامەنووسێکی دیاریکراو کە کۆرسێکی لە جەنگی ساردا بینیوە دێت و دەڵێت مومکین نییە. یان کەسێک کە بەرژەوەندییەکانی داوای ئەوە دەکەن کە بەم شێوەیە ڕوونەدات، بەرژەوەندییەکانی داوا دەکەن کۆمۆنیزم گەشە نەکات، دێت و دەڵێت بەڵێ ناکرێت، پراکتیکی نییە! بەڕای ئەمە تەواو پراکتیکییە. قورسە بەڵام پراکتیکییە.

سابر: پرسیارێکی تر کە من لانی کەم خۆم هەمە، ئێستا ڕەنگە بگۆڕێتەوە بۆ لایەنە تایبەتمەندەکانی خۆت، چەند کارت کرد بۆ نووسینی ئەم بەرنامەیە؟ چونکە هەندێک لە پارچەکانی لە وردەکاریدا زۆر وردن؛ تۆ چوویتە بۆ نموونە داواکاری سەبارەت بە تەندروستی گشتی یان زۆر شوێنی تر. ویستم بزانم چەند کاتت پێچوو تا

بەرنامەکەت نووسی.

حیکمەت: ئاخ، ئاخ، ئاخ. لەو ڕۆژەوەی کە بڕیار بوو ئەم بەرنامەیە بنووسرێت تا ئەو ڕۆژەی کە نووسرا، پێم وایە دوو ساڵی خایاند، ئەگەر زیاتریش نەبوو. بەڵام بەو مانایە نییە کە لەم دوو ساڵەدا بەردەوام لە پشت مێزەکەوە دەنووسم. هەندێک جار کارەکە بە فیڕۆ دەچوو و ئەم بەرنامەیە لە ماوەیەکی کورتدا بە ماوەیەکی درێژ دەنووسرا. بەڕێزان بەشە سەختەکە ئەوە نەبوو کە تۆ وتت. چونکە کاتێک مرۆڤێک دەگاتە تەمەنێک و دە یان پانزە ساڵ سەرقاڵی داواکردن بوو، بە دەوری خۆیدا دەڕوانی و دەینووسی، بۆ نموونە مافی تاوانباران، تۆمەتبار، یان تەرازووی دادگای دادپەروەرانە، چی بکرێت، ئەوە وایە نەک ئەرکێکی قورس، یان مافی منداڵان. بەڵای من زەحمەت نییە بۆ کەسێک کە ماوەی شەش مانگ بە وردی سەیری ئەم بابەتە بکات یان گرنگی بە دۆخی منداڵانی کۆمەڵگادا داوە، بەڵگەنامەیەک بنووسێت، زنجیرەیەک داواکاری کە گوزارشت لە بنەماکانی خواستەکانمان بکات سەبارەت بە مافی منداڵان لەم کۆمەڵگایەدا. بەشی دووەمی بەرنامەکە نوسینی قورس نەبوو. ڕەنگە کاتێکی زۆری دەوێت بەو مانایەی کە مرۆق دەبێت دڵنیابێت لەوەی کە ئایا ئارەزووی جددی هەیە کە بەدی نەهێناوە یان نا. باشە ئەوە ڕوونە کە ئەم بەرنامەیە چەند جارێک هاتووە و رۆیشتووە و هەندێک کەس کۆمێنتیان لەسەر کردووە و ئاماژەیان بەوە کردووە کە هاوکار بووە.

زەحمەتییەکە بەشی یەکەم بوو، واتە بەشی بنەڕەتی و ئەو بەشەی کە تێیدا ڕەخنە و ڕوونکردنەوەی خۆمان لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری و بنەماکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی دەخەینەڕوو. بەم مانایە، بە هەڵبژاردنی زمانی گونجاو، بە هەڵبژاردنی شێوازی نووسینی گونجاو بۆ ئەو جۆرە کارانە، بۆ ئەوەی بزانێت دەبێت چ بابەتی هەبێت، بۆ نموونە هەڵبژێرێت کە ئایا شەش پەرەگرافی هەیە یان هەشت پەرەگراف و ناونیشانی ئەمانە چین . وە کام ڕستە لەم باسەدا زۆرە، کام ڕستە زۆر نییە، کام خاڵ لەدەست درا. بەڵای من سەختییەکە لە بەشی یەکەمدا بوو. لە بەشی دووەمدا مرۆق بە خێرایی تێدەگات کە بەڵێ، ئەمە لەبیرمان چوو باسی کاتەکانی زیادە بکەین و دەبێت یاسای کاتەکانی زیادە زیاد بکەین. بەڵام کاتێک دەرفەتێکی یەک لاپەڕەیی و یەک لاپەڕەیی و نیوت بۆ ڕەخنەکانت بە کورتی لە سەرمایەداری دەربڕیت، بەهۆی ئەو قەبارە بچووکەی کە بۆ کارەکەت هەیەتی، کاتت دەوێت. لە ئەنجامدا بەشی یەکەم زیاتری خایاند. بەڵام رەنگە ئەو بڕە دیاریکراوە کارە کرابێت، چونکە کاری نووسین وەکو ئەو کاتە

نییە کە لەسەر مەزەکە دادەنیشیت ئەو کاتە نییە کە بەسەرت بردووە. هەموو ئەو ساتانە لەگەڵ تۆدان تا دواجار دەنووسرێت. لە ئەنجامدا ناتوانم پێتان بڵێم چەندی خایاند. بەڵام تەواوی پرۆسەکە، ئەو ڕەزامەندییە بە ئەمە بە نووسینی بەرنامەیەک تا نووسرا و درا بە کۆنگرە و کۆنگرە پەسەندی کرد، پێم وایە نزیکەی دوو ساڵی خایاند. ئێستا بە تەواوی لەبیرم نییە.

سابر: پێت وانییە ئەوەندە کاتی خایاند، چونکە ناچار بوویت لە رووی فیکری و شیکارییەوە لەگەڵ شتێکدا رازی بیت؟ یان دەبێ جۆرێکی تری ئەم پرسیارە بکەم؛ ئایا نووسینی بەرنامەکە خۆی خاڵی وەرچەرخان بوو بۆ تۆ لەڕووی سیاسییەوە؟

حیکمەت: بۆ من خاڵی وەرچەرخان نەبوو لە ڕووی چەمکییەوە، نەخێر. بەو مانایەی کە بەڵام لە پرۆسەی نووسینی ئەم بەرنامەیە یان بە نووسینی ئەم بەرنامەیە، مەقولەیەکم دیاری کرد کە پێشتر بەم دیاری نەکردبوو. ڕەنگە ئەوەی مەبەستمە ئەوەیە، بۆ نموونە باسکردنی پرسی نەتەوەیی، شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ پرسی نەتەوەیی یان پرسی دیموکراسی یان ئایین تەنانەت بە مانایەک، ئەمانە ئەو خاڵانەن کە ئەمە لە بڵاوکراوەکانی حیزبدا بابەتیان لەسەر دەنووسین لە کاتێکدا خەریکی نووسینی ئەم بەرنامەیەین. ئەمە راستە. بەڵام تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە تێڕوانینی ناوخۆیی منەوە هەبوو بە ئەو پرسە، هیچ گومانێکم نەبوو کە دەبێ چی لەبارەی پرسی نەتەوەییەوە بگوترێ. لەم ساتەدا کە دەستم بەم بەرنامەیە گرت، دەمزانی کە خواستی ئەمە سەبارەت بە پرسەکە دەبێ ئەمە بێت نەک کلیشە ئاساییەکە. یان بۆ نموونە لێرەدا چۆن دیموکراسی بهێنرێتە پێشەوە، یان پرسی چاکسازی و شۆڕش چۆن بێتە پێشەوە، یان چۆن پرسی چاکسازی و شۆڕش بهێنرێتە پێشەوە؟ زۆرێک لە تەوەرەکانی ئەم بەرنامەیە لە ماوەی سێ چوار ساڵدا لە خەباتی فیکریی ناو حیزبی کۆمۆنیستی ئێران و لە چوارچێوەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا وروژێنران. چونکە هەڵەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری تا ڕادەیەک لە ڕەخنەگرتن – تەنانەت چەمکەکانی مارکسیزمی شۆڕشگێڕانە – ئەو چەمکانە داڕێژرا کە پێش ئەوە لە حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا هەمانبوو و ئەم سەبارەی ڕووناکی دەربەدرا. بەم شێوەیە خودی چەمکەکە قورس نەبوو. کارێکی نوێ بوو. واتا نووسینی ئەمانە وەک بەڵگەنامەیەکی کورت لە چەند دەیان لاپەڕە. نووسینی بابەتێکی چل لاپەڕەیی لەسەر کێشەیەک زۆر ئاسانترە لە بابەتێکی پێنج لاپەڕەیی کە بیەوێت هەمان شت بڵێت و بە شێوەیەکی کاریگەر بیڵێت. لە ئەنجامدا ئەستەم بوو لە هەموو ئەو ڕێگایانەی

کە دەتوانیت ئەم باسە بخەیتەڕوو، کامیان گونجاوە، کام زنجیرە ڕستە لە کۆتاییدا قسەت بۆ دەکات، هەڵیبژێریت. ئەم لایەنە بۆ من قورس بوو. مەبەستم ئەوەیە زۆر بیرم لێکردەوە تا دواجار بڕیارم لەسەر ئەم فۆرمات و شێوە تایبەتە دا. بەڵام ئەو هەناسەی کە دەبوو هێنرایە پێشەوە، ئەو هەناسەی ڕوونکردنەوە کە دەبوو بێتە پێشەوە، پێموایە لەم خاڵەدا کە دەستمان بە نووسین کرد، ئەمانەمان هەبوو. منیش بڕوام وایە.

سابر: پێت وایە ئەم بەرنامەیە تا ئێستا چ رۆڵێکی هەبووە؟

حیکمەت: پێموایە بە شێوەیەکی بەگەڕانەوە ناسنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و هێڵی ئەمەی پێناسە کردووە. واتە ئەم بەرنامەیە، من وەک خۆم پێم وایە ئەگەر هەموو ئەو نووسینانەی لەم بیست وچەند ساڵەدا نووسراون پێکەوە بکرێن، ئەم نووسراوە دیارترینیان دێتە دەرەوە. لە بەر گشتگیربوونی و لە بەر پوختی و لە بەر ئەوەی پرسەکان دەگرێتەوە، بە جۆرێک هەموو وشەی دیدگایەکی وتووە. دەتوانن لە خودی ئەم بەرنامەیەدا سەرەداوی بەشی زۆری هەر ڕوونکردنەوەیەک بدۆزنەوە. ئێستا، با ئەو خاڵە نوێیانە بەجێبهێڵین کە دواتر پێشکەشمان کران. گرنگییەکەی بە بڕوای من ئەوەیە کە شوناسی مارکسیزمی شۆڕشگێڕی بە شێوەیەکی نەگۆڕاوە و بە مانایەکی ڕوون نەکراوە جێگیر کرد و لە یەک شوێن داینا. ئێستا لەو حەوت هەشت ساڵەدا کە بەسەر بڵاوبوونەوەی ئەم بەرنامەیەدا تێپەڕیوە و لەو کاتەوەی بۆچوونەکانی ناو بەرنامەکە خراونەتەڕوو و داڕێژراون، چیتر کێشەمان لەگەڵ ئەو پرسانەدا نییە. وە بە ڕوونی نیشان دەدات کە ئەم چەپە کە قسەکانی لە بنەماڵەی چەپی نەریتی نییە. چ لە ئێران و چ لە ئەوروپای ڕۆژئاوا. دەریدەخات ئەمانە ماوئیست نین، ستالین نین، ئەمانە ترۆتسکیست نین، ئەمانە خەڵکی نین، ئەمانە چەپی دژە ئیمپریالیستی ئەمریکای لاتین نین، ئەمانە جۆرێکی دیاریکراوی کۆمۆنیزمن.
لە ئەنجامدا ئەو پێشەکییەی کە لە سەرەتای باسەکەدا ئاماژەم پێکرد، ئەنجامدرا. ئەم شوناسە پێناسە کرا. چەندە توانی لە دەوری خۆی هێزکۆبکاتەوە، ئێستا ئەمە شاهیدی گۆشەی بەرچاوی ئەو کەسانە دەبین کە تەنانەت بەشداری ئەم بەرنامەیە دەکەن، ئەم هێڵە. پەیوەستبوون یان نزیکبوونەوە لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ڕەوتێکی خێراتری بەرزبوونەوەی هەبووە. بە تایبەت لەم دوو ساڵەی دواییدا لە خودی ئێران. لە ئەنجامدا، بە جۆرێک ئەم بەرنامەیە تازە دەستی کردووە بە □□□□ی خۆی، بە ئەوەی ببێتە ئاڵایەک بۆ یەکخستنی ژمارەیەکی زۆر لە خەڵک کە دەیانەوێت بە یەک ڕیزخەبات بکەن. بەڵام

بۆ بۆچوونی من ئەمە دەلاقەی حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری ئێرانە. دەلاقەی هێڵی کۆمەنیستی کرێکارییە لە ئێراندا. ئەو شتەی کە هەمووومان لە دەوری ئاڵایەک دەهێڵێتەوە. بەڕاستی ئاڵایە، جیاواز لە زۆر بەڵگەنامە کە دێن و دەڕۆن، ئەمە ئاڵایە و دەمێنێتەوە. جێگای سەرنجە کەس ناڵێت با ئێستا چاکسازی تێدا بکەین یان بڕگەیەکی بۆ زیاد بکەین. تەنانەت کەس هەست بە پێویستی بەپەلە ناکات کە ئەم بەرنامەیە کەمێک وردتر بکرێت. بەڕای من ئەوەندە شوێنی خۆی قایم کردوە.

سابر: وەک دوا پرسیاری ئەم بەشەی گفتوگۆکەمان کە دوو سێ خولەکمان هەیە، ئێستا دوای شەش ساڵ، پێت وا نییە کە پێویستی بە گۆڕانکاری و دەستکاری بکرێت؟

حیکمەت: ئەوەندەی من پێم وابوو، لە بەشی دووەمدا پێویستە هەندێک خواست و داواکاریی بۆ زیاد بکرێت، کە ئەمە وردتر بووین لەسەری. بۆ نموونە حیجابی ئیسلامی لەسەر سەری گەنجێکی خوار هەژدە ساڵ قەدەغە بکرێت. هەرکەسێک بیەوێت حیجاب بپۆشێت با دوای تەمەنی هەژدە ساڵی خۆی بڕیار بدات و حکومەتی ئازاد لە ئێرانیش ڕێگە نەدات هیچ مەزهەبێک بێت و هەرچی بیەوێت لەگەڵ منداڵەکەیدا بکات وەک کەروێشک یان بەرازی تاقیگە، هەر کارێکی ویست لێی بکات ، یەکە لەچکی بدات بەسەرداو یەکێک فڵانە جێگەی لەشی ببڕێت وای لێبکات کە وا دەربکەوێت ئەمە و بێ بەش کردنی لە شتێک! پێویستە حکومەت ئەبێت بڵێت مافی منداڵەکە زانراوە، نوسراوەو ڕەوایە، وە ناتوانیت منداڵەکە بکەیت بێ بەش بکەیت لە مەلەکردن، پیاسەکردن، خۆشی و یاریکردن، یان لە پێکەنین، ڕاکردن، یاریکردن لەگەڵ هاوتەمەنەکانیدا، وە ئەم حیجابە نموونەیەکە لە سەپاندن. بە سەر منداڵەکەدا هیچ منداڵێکی نۆ ساڵان ناتوانێت بوەستێت و بڵێت “دەچم مەترێک قوماش دەکەم و فڕێی دەدەم بەسەر سەرمدا”. لە ئەنجامدا دوای ساڵێک لە گفتوگۆکردن لەسەر قەدەغەکردنی حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان، پێویستە لە شوێنەکانی دیکەشدا وەک مادەیەکی مافی منداڵان بخرێتە ڕوو. خاڵەکان بە جۆرێکن کە دەتوانرێت لە بەشی دووەمدا بە وردی و وردتر باسیان لێ بکرێت. سەبارەت بەو ڕووداوانەی کە لەم حەوت هەشت ساڵەدا ڕوویانداوە. من پێم وایە ڕەنگە ئەگەر ئێستا ئەم بەرنامەیە بنووسین، پێویستە بگەڕێینەوە دواوە و دووبارە سەیری ئەو ڕێگایە بکەینەوە کە دوای ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت گرتەبەر. با بڕگەیەکمان هەبێت کە نیشان بدات ئێستا گەیشتووەتە کوێ. نەزمی نوێی جیهانی چی بەسەر هات؟ جیهانی تاک

جەمسەری لە چ دۆخێکدا کۆتایی هات؟ ڕوانگە و ئاسۆی شۆڕشی کۆمۆنیستی و ڕزگاری کۆمۆنیستی لە جیهاندا چەند ئاسانتر و چەند سەختتر بووە. ئێستا هێزی چینایەتی چۆنە؟ بە جۆرێک دیسان سەیرکردنی جیهانی سەرمایەداری وەک ئێستا و هەروەها لە ئۆردوگای کۆمۆنیزم، لە ئۆردوگای چینی کرێکار وەک ئێستا. ئەمەش کراوەیە. بێگومان ئەوە ڕوونە کە هەرکاتێک دوای پێنج شەش ساڵ سەیری بەڵگەنامەیەک بکەین دەتوانین زۆر بەش لەو بەڵگەنامەیە ڕاست بکەینەوە. ئەگەر دەست بکەین بە بەکارهێنانی، لەوانەیە لە زۆربەی شوێنەکاندا بگۆڕێت، بەڵام ئەمانە ئەو بەڵگە سەرەکیانەن کە پێموایە دەتوانن بگۆڕدرێن.

بەشی چوارەم ١٤:١٤ خولەکە

سابر: شەوتان باش و سوپاس بۆ ئامادەبوونت مەنسوور حکمەت.

حیکمەت: تکایە.

سابر: لە چەند بەرنامەی پێشوودا پرسیاری گشتیترمان لەسەر بەرنامەکە هەبوو. ئێستا دەمانەوێت سەرنج بخەینە سەر خاڵە تایبەتترەکانی ناو بەرنامەکە. له سه ره تای به رنامه ی حیزبی شیوعی کرێکاری، باس له "جیهانێکی باشتر" ده کرێت و ئه وه ی مومکینه ، مرۆڤه کان ده توانن ئه م دنایی باشتر بکه ن، و حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری پێش هه موو شتێک سه ر به ئێره یه . پرسیارەکە ئەوەیە کە ئەمڕۆ باسکردن لە بنیاتنانی دنیایەکی باشتر بووەتە تایبەتمەندییەکی جیاکەرەوەی ڕەوتێک. ئایا هیچ ڕەوتێکی سیاسی هەیە کە بەڵێنی دنیایەکی خراپتر بە خەڵک بدات؟

حیکمەت: بێگومان ئەمە وا نییە، نەخێر، ڕەنگە پێویست بێت زیاتر ڕوونی بکەیتەوە. ڕوونە کە وا نییە.

سابر: مەبەستم ئەوەیە بۆچی لێرەوە دەست پێبکەین؟ بۆچی بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە "دنیایەکی باشتر"ەوە ڕاستە و دەتوانرێت ئەم جیهانە بنیات بنرێت…

حیکمەت: خاڵی دەستپێکی بەرنامەی "جیهانێکی باشتر" ئەوەیە کە کۆمۆنیزم شتێکی جیا نییە لە هەوڵە مێژووییەکانی مرۆڤ بۆ باشترکردنی ژیانی. ئەمە خاڵی دەستپێکی شیکاری ئەم بەرنامەیە. چونکە ڕەنگە مەد بێت کۆمۆنیزم بە زنجیرەیەک ئایدیاڵ و ئایدیاڵ و بەرنامە بۆ کۆمەڵگا کە ئاشکرا بوون و ئێستا ئەمە ئێمەمان دەوێت. ئەوەی ئەمە لە بەرنامەکەماندا هەیە ئەوەیە کە خواستی دادپەروەری

کۆمەڵایەتی، ئارەزووی خۆشگوزەرانی، خواستی یەکسانی، خواستی ئازادی، ئەو ئارەزووانەن کە لە سەردەمی بوونی مرۆڤەوە لە مێژوودا بوونیان هەبووە و لەوەتەی جیاکاری هەبووە، یەکسانی خواستێک بووە، ئازادیش لە سەردەمی کۆیلایەتییەوە ئامانجی مرۆڤایەتییە، خۆشگوزەرانی هەمیشە ئایدیاڵێکی مرۆڤایەتییە. وە کۆمۆنیزم بەم مانایە فراوانترە بەشێکە لەو هەوڵە مێژووییە مرۆییە بۆ ئەوەی باشتر بژی، ئازادتر بژی، دادپەروەرانەتر بژی. دەوڵەت ئەمە یەکەم بەرنامەی خۆی هەیە.

سابر: ئەو پرسیارەی کە دەمەوێت هەر لە سەرەتای بەرنامەکەدا بیکەم کاتێک باسی دەکرێت، لە هەمان کاتدا لەسەر خاڵێک کە جەختی لەسەر دەکرێتەوە ئەوەیە کە لەگەڵ بیروباوەڕی خورافاتییەکان کە دەیانەوێت دۆخی ئێستا وا دەربکەوێت کە هەمیشەیی. واتە دەوترێت کە کۆمۆنیزمی کرێکاری دژی ئەم بیرۆکەیەی دۆخی ئێستا و جیهانە.

حیکمەت: نەخێر ئەوەی لە بەرنامەکەدا هاتووە ئەوەیە کە خەڵک دژی ئەمەن. ئەو دەڵێ لە قووڵایی بوونی هەر مرۆڤێک و هەموو نەوەیەکی مرۆڤایەتیدا دەمارێک هەیە کە ئارەزووی ژیانێکی باشتر دەکات و پێی وایە دەتوانرێت بە دەستی خۆی ئەم ژیانە باشتر بکرێت، ئەمەش بە پێچەوانەی بیرکردنەوە زاڵەکانە، بۆچوونە باڵادەستەکان کە تەنانەت لە جیهانی مۆدێرنی ئەمڕۆشدا ژمارەیەکی زۆر لە مرۆڤەکان بە قوربانی هۆکارگەلێک دادەنرێت کە لە دەرەوەی کۆنترۆڵی ئەواندایە. هەژاری و نایەکسانی و هەڵاواردن و بێبەشی و سەختی بە شتێک دەزانن کە مرۆڤ ناتوانێت لێی رزگاری بێت. بەرنامەکە بەو باسە دەست پێدەکات کە لە قووڵایی بوونی مرۆڤدا هەموو مرۆڤێک دەزانێت یان لانیکەم هیوای باشترکردنی ژیانی خۆی بە هەوڵی خۆی هەیە و ئەم گریمانەیە بوونی مرۆڤایەتییە، جا چ وەک تاکێک بێت، وەک دیاردەیەکی بەکۆمەڵ، یان وەک نەوەیەک. وە کۆمۆنیزم بە وردی لەم گۆشە هاوبەشەی هەموو مرۆڤەکانەوە سەرچاوە دەگرێت، پێش هەموو شتێک. پێش ئەوەی بگەینە کرێکاران، پێش ئەوەی بگەینە ئیستغلالکردنەکە، کۆمۆنیزم لێرەوە دێت کە مرۆڤەکان دەیانەوێت باشتر بژین. ئەمە بابەتی بەرنامەیە. یەکەم: دەیانەوێت باشتر بژین و دووەمیش دەزانن کە بە هەوڵی خۆیان دەتوانن باشتر بژین. لێرەدایە کە ئەمە بە پێچەوانەی قەدەرزانی و بێدەسەڵاتی مرۆڤەکان دادەنێت کە لە بیرکردنەوەکاندا زاڵە و بە تایبەتی لە ئاییندا بانگەشەی بۆ دەکرێت. دەشێت مرۆڤەکان چەندە پڕوپاگەندەی بیری خورافاتی لە دەوروبەریان بکەن، سەرەڕای حوکمی ئایین، سەرەڕای

حوکمڕانی ئایدۆلۆژیا فەرمییەکانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری، کە وا لە مرۆڤ دەکات لە بەردەم ئەو پرسانەدا کە ڕووبەڕووی دەبێتەوە، زۆر بە بایەخ دەربکەوێت و وا دەکات دەربکەوێت بەدەسەڵات بە گۆڕینی دۆخی خۆی، خەڵک هەمیشە هەیانە لە ژیانیاندا، هەوڵدەدەن باشتر بژین و ئەم هەوڵە جەوهەری هاوبەشی کۆمۆنیزمە لەگەڵ هەموو مرۆڤایەتیدا.

سابر: ئایا ئەمە باسەکی فەلسەفییە سەبارەت بە ڕۆڵی مرۆڤ لە ژیانی خۆیدا، یان جۆرێکە لە ڕاگەیاندن کە کۆمۆنیزمەکی کرێکاری سەر بە خواستی هەموو مرۆڤەکانە بۆ باشترکردنی ژیانیان؟

حیکمەت: چوونکە باسەکی فەلسەفی لە پشتەوەیە و ئەمە باسەکی فەلسەفی زۆر ناسراو و بەرفراوانە. لە هەموو قوتابخانەکاندا جارێک باس لە قەدەری پێشوەختە و ئیرادەی ئازاد دەکەن، لەسەر ئەوەی کە ئایا چارەنووسی مرۆڤەکان لە دەستی خۆیاندایە یان دیاری کراوە، لەسەر ئەوەی کە ئایا پشکی ئێمە لە ژیاندا شتێکە کە ئێمە خۆمان دیاری دەکەین یان پێشوەختە دیاری کراوە. هەموو قوتابخانەکان تا ڕادەیەک لەسەرەوە دەست بەم کارە دەکەن تا بزانن مرۆڤ چەندە دەسەڵاتی لە ژیانیدا هەیە، چەند توانای هەیە. بەم مانایە کۆمۆنیزم، لانیکەم کۆمۆنیزمی ئێمە، دەڵێت چارەنووسی مرۆڤایەتی لەڕووی دادپەروەرییەوە، لەڕووی ئازادییەوە، لەڕووی خۆشگوزەرانییەوە بەتەواوی لەدەستی خۆیەتی و ئەوە هەوڵی تاک و بەکۆمەڵی کەسانێک کە چۆنیەتی ژیانیان دیاری دەکەن. بەم مانایە بارگرانییەکی فەلسەفی لە پشتەوەیە و ئەویش ئینسانایەتی پراکتیک و ئینسانایەتی کردارە، گومانی تێدا نییە. بەڵام بەرنامەکەمان ئێمە دەخاتە بەردەم ئەو بیرۆکانەی کۆمۆنیزم، وەک ئەوەی کۆمۆنیزم فۆرمولێک بێت و ڕەچەتەیەک بێت بۆ باشتربوونی جیهان کە ئاشکرا بووە و هەم حەتمییە و هەم تازەیە. بەم مانایە تازەیە، وەک ئەوەی یەتۆپیایەک بێت کە گەیشتبێتە مێشکی کەسێک و بیەوێت بیخاتە ڕوو. ئەمە دەڵێین ئەم هەوڵە کۆمۆنیستییە درێژکراوەی هەوڵی بەردەوامی مرۆڤایەتییە بۆ باشترکردنی دۆخەکەی، کە ئەگەر دواتر گرنگی بدەیت کاتێك دەبینە سەر وەرزی شۆڕش و چاکسازی لەم بەرنامەیەدا، دیسانەوە لە چوارچێوەیەکی هاوچەرخدا لەگەڵ ئەم بیرۆکەیەدا گیر دەخۆین. لەوەدا دەڵێین لە ڕووی مێژووییەوە مرۆڤایەتی دادپەروەری و ئازادی و خۆشگوزەرانی ویستووە و کۆمۆنیزمیش لەم هەوڵە و خواستە دێرینە و سروشتییەی مرۆڤەوە سەرچاوە دەگرێت. لە بەشی شۆڕش و چاکسازیدا دەڵێین کۆمۆنیزم ئێستا لە هەموو سەنگەرێکی خەبات بۆ ئاوەدانی و ئازادی و چاکسازی لە پێنای خەڵکەدایە، تەنانەت ئەگەر ئەو هەوڵەش

بە خۆی کۆمۆنیستی نەبێت. دەمەوێت بڵێم پەیوەندیەکی هەیە لەگەڵ ئەم لایەنەی هەوڵی مرۆڤ بۆ باشترکردنی دۆخی خۆی.

سابیر: حەز دەکەم ئەم خاڵە ڕوون بکەیتەوە کە وتت کۆمۆنیزمی کرێکاری سەر بە کۆمۆنیزمێکی پراکتیکی و دەخالەتکەرە.

حیکمەت: هەمان ئەومەقولەی حەتمییەی کە تۆزێک باست کرد، کە مێژووی مرۆڤایەتی پێشوەختە نووسراوە، تەنانەت هەندێک جاریش ئەوانەی لە نەریتی کۆمۆنیستیدا کاریان کردووە، تا ڕادەیەک ئەم بیرۆکەیەیان پەرەپێداوە کە کۆمۆنیزم ئایدۆلۆژیایە لەسەر بنەمای خۆدزینەوە، ئەو قبوڵنەکردنە لە قۆناغە مێژووییەکان و ئەوەی کە داهاتوو پێشوەختە دیاری کراوە. ئێستا لە بۆچوونە ئایینییەکاندا، داهاتوو بەهۆی پەروەردگاری خودایی یان دەستی چارەنووسەوە، پێشوەختە دیاری کراوە، لە تیۆری کۆمۆنیزمی ناکرێکار و سۆسیالیزمی نامارکسیزمدا، بە جۆرێک پێشوەختە دیاری کراوە کە جیهان، سروشت، هێزە بەرهەمهێنەرەکان، پێکهاتەکان و پەیوەندییە بەرهەمدارەکانی مرۆڤ بەرەو ئاراستەیەکی حەتمی دەبەن. ئێمە وا بیر ناکەینەوە. لە هەمان کاتدا ڕوونە کە ئاراستەی گشتی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بریتییە لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو دژایەتی و گرژیانەی کە ئێستا هەن، چارەسەرکردنی ئەو گرژیانەی کە ئێستا هەن و چارەسەرکردنی ئەم دژایەتیانە، لە هەمان کاتدا، ئایندەی مرۆڤایەتی بە ئەوەی بەرهەمی پراکتیکی مرۆڤ بێت و ئەگەر مرۆڤەکان ناچاربن بیکەن هەڵبژێرن و هەندێک نەوەی مرۆڤ ڕێگایەکی دیاریکراو بگرنەبەر، ئەوا داهاتوو بە شێوەیەکی جیاواز دیاری دەکرێت. بەم مانایە کۆمۆنیزمی ئێمە کۆمۆنیزمێکە لەسەر بنەمای ڕەسەنایەتی کردار و ڕەسەنایەتی هۆشیاری دامەزراوە. بەو مانایەی کە سەرکەوتنی سۆسیالیستی، سەرکەوتنی دادپەروەری مرۆڤایەتی، دەرئەنجامی گەشەی بزووتنەوەیەکە کە ئەم دادپەروەرییە، ئەم ئازادی و خۆشگوزەرانییە دەوێت و ئەم بزووتنەوەیە دەبێت زیندوو و ئامادە بێت و کاری بۆ بکرێت، و ئەم بزووتنەوەیەش دەبێت چالاک بێت و ڕابەرەکانی بڕیاری دروست بدەن بۆ سەرکەوتن. لەناوچەوانی هیچ مرۆڤێکدا نەنووسراوە کە سەرمایەداری بە ناچاری دەچێتە ناو سۆسیالیزمەوە و هەمووان ئازاد دەبن. لەوانەیە بچێتە بەربەریزم، لەوانەیە بچێتە ناو فاشیزمەوە، یان لانی کەم سی ساڵ، پەنجا ساڵ، سەد ساڵ لە پشت ئەم پرۆسە مێژوویانە بێت. باشە، لە سەد ساڵدا، سێ نەوە دێن و دەڕۆن، و بە دیدی ئەوان، ئایندەیەکی حەتمی نەبوو، لە ئەنجامدا. من دەمەوێت بڵێم ئەم جۆرە کۆمۆنیزمە کە ئێمە پێشنیاری دەکەین و “دنیایەکی باشتر” هەڵبژاردەی ڕوانگەیەکە بە قووەی پراکتیکییە و بەهەوای بە ڕێوەی خودی

مرۆڤەکان هەیە لە بنیاتنانی ژیانیاندا.

سابر: پرسیارێک کە دەکرێت لێرەدا بوروژێنرێت، وەک وتت، نزیکەی زۆرێک لە ئایدۆلۆژیاکان، یان ڕەنگە هەموویان، دەڵێن بەڵێ، شتێک حەتمییە یان ئەمە دۆخی ئەستایە، ئەمەیە کە هەیە. یان کەسانی ئایینی وا دەڵێن ڕۆژێک دێت مەسیح دێت یان ئیمامی زەمان دێت یان ئەوەندە و بەم شێوەیە دێت و جیهان ڕزگار دەکات. بەڵام پرسی کۆمۆنیزم و کۆمۆنیزمی کرێکاری ئەوەیە کە مرۆڤەکان خۆیان مێژوو دروست بکەن، وەک ئەوە وتتان. بەڵام پێت وانییە ئەمە دۆخەکە لاواز بکات لەڕووی ئەوەی کە پێویستە هەمووان لەخۆیان بپرسن ئایا کۆمۆنیزم مومکینە یان نا؟ ئایا تێدەگەیت مەبەستم چییە؟

حیکمەت: بەڵێ بە تەواوی تێدەگەم. سەیرکەن، ئەم بۆچوونە بەنرخە و ئەو بۆچوونانەی کە بە جۆرێک بەڵێنی دۆخێکی باش دەدەن و مرۆڤەکان بەرەو بەهەشتێکی بەڵێندراو دەبەن و تەنانەت پێشوەختە فریادڕەسەکان دەناسێنن، ئەوانە یان بەشەکانی کۆمەڵگا کە دێن و ڕزگار دەکەن، ئەمانە لەسەر هەست و سۆزیان هەیە. وە هەست و سۆزەکانی جەماوەری بەرفراوانی خەڵک کار دەکەن. بەو مانایەی کە گەشبینییەکان دەهێڵنەوە بۆ ئەوەی سەرەڕای سەختییەکان لە دیمەنەکەدا بمێننەوە، بۆ نموونە هێڵی شەڕ بەم شێوەیە زیندوو بهێڵنەوە. بزووتنەوە ئایینییەکان بە بەڵێندان بە بەهەشت و بەڵێندان کە ئەگەر شکستیان هێنا بێت، بەڵام لە ڕاستیدا سەرکەوتنیان بەدەستهێناوە، هەوڵدەدەن ڕیزەکانیان لە هەڵوەشانەوە ڕابگرن و ئەردوگاکەیان بە ڕێکخراوی بهێڵنەوە. ئەم بەکارهێنانە لە خورافات و بەکارهێنانی خورمای خەیاڵی بۆ کێشان و جوڵاندنی مرۆڤەکان هەمیشە تا ئێستا بەشێك بووە لە مێژووی مرۆڤایەتی و دەکرێت بگوترێ ئەمە بەکارهێنانی نەزانی و وەبەرهێنانە لە نەزانی مرۆڤەکان و وەبەرهێنان لە ترسی مرۆڤەکان، وەبەرهێنان لە هیوای تێنەگەیشتوویی و کەسانی ناڕوون ئەگەر کۆمۆنیزم لەم بارەیەوە نەبێت. کۆمۆنیزم بزووتنەوەیەکی سیاسی چینێکی کۆمەڵایەتی زۆر بابەتییانەیە کە لە کارگەکاندا کاردەکات، هیچ بەرژەوەندییەکی لە ئیستغلالکردن و ستەمکاریدا نییە، هیچ بەرژەوەندییەکی لە جیاکاریدا نییە، هیچ بەرژەوەندییەکی لە خاوەندارێتی تایبەتدا نییە، هەربۆیە ئەنجامێکی زۆر بابەتیانەی هەیە، هەوڵی گۆڕانکاری دەدات ئەمە و شتێکی تر لە شوێنی خۆی دابنێت لەسەر خاوەندارێتی هاوبەش و یەکسانی خەڵک. وە زۆر ڕوونە کە ئەم بزووتنەوەیە سیاسییە ئەگەر بڕیاری هەڵە بدات لە ئامانجەکەی دوور دەکەوێتەوە. ئەمە بەم

سادەیە گفتوگۆ دەکەین. ئەمە دەڵێین کۆمۆنیزمی کرێکاری واتە بزووتنەوەی سیاسی چینی کرێکار و بزووتنەوەی سۆسیالیستی چینی کرێکار بزووتنەوەیەکە کە لە راستیدا سەردەکەوێت بەسەرلایەنی بەرامبەری خۆیدا، دەبێت لە راستیدا هێزەکانی فراوانتر بکات، لە راستیدا دەبێت لە بارودۆخە مێژووییەکاندا بڕیاری دروست بدات لە فەرمانی بردنەوە بکە. لەناوچەوانی نەنووسراوەکە سەردەکەوێت.
سەیرکە ئەمە لە ڕوونکردنەوە جۆراوجۆرەکانی کۆمۆنیزمدا هەیە تا ئێستا، کە چینی کرێکاری خستەتە شوێنی مەسیح و ئیمامی زەمان. لە ڕاستیدا چینی کرێکار ڕزگارکەری کۆمەڵگایە و وەک هەمان سیناریۆ و شانۆگەری ئایینییان گرتووە و هەوڵیان داوە ئەمجارەیان لەگەڵیدا پڕوپاگەندەی سۆسیالیزم بکەن. ئەمە هەڵەی ئەمە نییە. ئەمە کۆمۆنیزم نییە. ئەگەر مرۆڤ بە وردی سەیری مارکس بکات، بۆی دەردەکەوێت کە مارکس بە هیچ شێوەیەک بەڵێنی فریادڕەسێکی نوێ بە بەهەشتێکی نوێ و شاری خەونەکان نییە. جۆرێکی دیکەش لە نوسخەی دووەم و سێیەمی ئایینی مەسیحی نییە. کۆمۆنیزم بزووتنەوەیەکی ماتریالی و سیاسی و پراکتیکی هاوچەرخە و باسەکەی لەسەر دەسەڵاتی سیاسییە، باسی دەوڵەتە، نەک ڕزگاری بە مانا کۆنەکەی وشەکە. دابڕانەکە لە بیرکردنەوەی ئایینی کە وا لە مرۆڤەکان دەکات بەدوای فریادڕەسدا بگەڕێن. ئیختیار دەدات بە دەستی مرۆڤەکان خۆیان، ئیرادەیان پێدەبەخشێت کە دەخالەت لە چارەنووسی خۆیاندا بکەن، لە ئەنجامی مەقولەکانی وەک هۆشیاری، یەکڕیزی، ڕێکخستن، خەبات، یاخیبوون، مانگرتن، ئەمانە دەبنە یەکلاکەرەوە لەم بیرکردنەوەدا، لە بەراوردکردندا بە متمانە، پشت بەستن(توکل)، نوێژ، هیوا، باوەڕ، کە لە بۆچوونە خورافات-ئایینییەکاندا دیارە، لەم هەوڵەی ڕێکخستن، یەکڕیزی، خەبات، هۆشیاری و هتددا یەکلاکەرەوەیە. لە ئەنجامدا بە زانینی ئەوەی کە کۆمۆنیزمیش بێتە گەڕانەوەیەکی ئایینی، کۆمۆنیزمی ئەمە گەڕانەوەیەکی تەواو نائایینی و دژە ئایینی سۆسیالیزمە. پشت بە بابەتییەتی کۆمەڵگا و ماتریالیتی کۆمەڵگا و پراکتیکی مرۆڤایەتی و دیاریکردنی ئەم پراکتیکە دەبەستێت.

ئەڵقەی پێنجەم ١٣:٣٧ خولەکە

سابر: چەندین چەمکی سەرەکی لە “دنیایەکی باشتر”دا چەندین جار دووبارە دەبنەوە، یەکێک لەوانە ئازادی و یەکسانییە. ئێستا ڕەنگە بڵێین دوو چەمک. ئەمشەو ویستم کەمێک باسی ئەمانە بکەم. ئێوە خۆتان ئاماژە بەوە دەکەن کە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری تاکە بزووتنەوەیەک نییە کە باسی ئازادی و یەکسانی دەکات چ لە ڕووی

مێژووییەوە و چ لە ئەمڕۆدا. ویستم بپرسم، ئەگەر بمانەوێت بنەچە و ڕیشەی ئەم ئازادی و یەکسانییە بدۆزینەوە، تا چەند دەگەڕێیتەوە دواوە؟

حیکمەت: پێم وایە تا سەرەتای یەکەم کاریگەرییەکانی دیلبوون. لە کۆیلایەتییەوە تا یەکەم کەس کە دیل کران و بە کۆیلە کران تا ئەمڕۆ، مەقولەی ئازادی تاوتوێ کراوە. لە یەکەم جیاکارییەوە، لە پلەی یەکەمەوە کە کۆمەڵگا دابەش دەبێت بەسەر چینەکان و چین و توێژو بەشی خوارەوە و سەرەوەدابەش دەبێت. لە یەکەم شوێنەوە کە حکومەت دروست دەبێت و لە یەکەم شوێنەوە کە زوڵم و خنکاندن دەست پێدەکات، هەژموون دەست پێدەکات، لە خاڵی پێچەوانەی خۆیدا بەرگری لە دژی دەست پێدەکات، بێگومان لە ماوەی چەند هەزار ساڵەکی مێژوودا مرۆڤایەتی چەمکی ئەمەی پێناسە کردووە ئازادی و یەکسانی بەپێی ئەو جیهانەی کە لە هەر ساتێکدا تێیدا دەڕۆیشت، بە کۆیلە ئازادی مانای ئەوەیە کە چیتر کۆیلە نییە. بەڵام ئەو ڕاستییەی کە ئێستا کە کۆیلە نییە، بەڵکو مەقولەی مافی دەنگدان هێشتا دروست نەکراوە، یان هیچ سیستەمێک و هیچ حکومەتێک پشتی پێ نابەستێت و لە خەڵکەوە سەرچاوە ناگرێت، و پشت بە دەنگی خەڵک نابەستێت، ئەوکاتە بە هیچ شێوەیەک نایەتە مێشکی کەس و پەیوەندی بەوەوە نییە. ئەوەی کە کۆیلە نییە و ئەشکەنجە نادرێت و جەستەی هی کەس نییە، پیاوێکی ئازادە و دەتوانێت لە بیاباندا بڕوات و کەس ناتوانێت بیگرێت و بە زنجیر بیبەستێت، لانی کەم لەبەر ئەوەی کۆیلەیە ، ئەمەش مەقولەی ئازادی بە ئەو یان بە ڕەعیەتەکان ڕوون دەکاتەوە، ئازادی یەک مانای هەیە. بە دونیای ئەمڕۆ ئازادی مانایەکی هەیە کە پەیوەندی بە دونیای ئەمڕۆوە هەیە. هیچ گومانێک لەم بابەتەدا نییە کە بێبەشترین کەسی ئەمڕۆ مافی زیاتری هەیە لە کۆیلەی هەزارو پێنج سەد ساڵ لەمەوبەر. بەڵام ئازادی لە هەر قۆناغێکدا مانایەکی هەیە لە پەیوەندی لەگەڵ کۆیلایەتی لەو قۆناغەدا. بەڕای من ئازادی لە بنەڕەتدا چەمکەکە…

سابر: ببورن با بچینە لای ئازادی. ویستم بزانم ئەو ئازادی و یەکسانییەی کە لە دونیای مۆدێرن باسی دەکرێت لە کوێوە دێت؟ وەک ڕوونتان کردەوە جیاوازە لەو ئازادییەی کە مەبەست لێی کۆیلە یان وەرزێرێک بووە. ئێستا زۆر کەس باسی ئازادی و یەکسانی دەکەن، ئەمە لە کوێوە دێت؟

حیکمەت: با ئەم دووانە لە یەک جیا بکەینەوە، چونکە ئازادی و یەکسانی دوو مەقولەی تەواو جیاوازن، دەتوانین ڕاستەوخۆ باسی

هەرێکەیان بکەین.

سابر: من بە تەواوی لەگەڵ ئێوەدام، سەرەتا باسی ئازادی بکەم، دواتر باسی یەکسانی بکەم.
حیکمەت: ئازادی لە بنەڕەتدا دوو لایەنی هەیە، یەکێکیان نەگەتیڤە. واتە نابێت هیچ سنوورێک بۆ مرۆڤێک هەبێت. شتێک کە دژی کۆیلایەتی بەرز دەکرێتەوە. ئەوەی نابێت بێت. ئازادی بەو مانایەی کە کەس ناتوانێت مرۆڤ سنووردار بکات. ئازادی بەو مانایەی کە هیچ ناچارییەک لەسەر تۆ نییە، دەتوانیت ڕاست بکەیت، ڕێگەت پێدراوە گوزارشت لە خۆت بکەیت. ئەم ئازادییە لە ڕووی سیاسییەوە مانادارە. مانای یاسایی و کولتووری هەیە. ئازادی لە پەیوەندییە کەسی و کۆمەڵایەتییەکاندا مانای هەیە. دەکرێت سەرنجی بدرێتێ. لایەنێکی دیکەی ئازادی لایەنی ئیجابی خۆیەتی. ئەگەر وا گریمانە بکەین کە من ئازادم لە دەربڕینی بۆچوونی خۆم، بەڵام ئەگەر میدیا پێویست بێت بۆ دەربڕینی بۆچوونی خۆم لەم سەدەی ئێمەدا و من بەقەدەر سەرە دەرزییەک توانای دارایییم نییە بۆ کۆنترۆڵکردنی میدیایەک و بەشداریی تێدا بکەم و بەکاری بهێنم، ئەوا بێگومان ئەو ئازادییەی من تەنها مەرەکەبی سەرکاغەزە ئازادی قسەکردنم کاتێک هیچ سنوورێک نییە بۆ ئەوەی قسەکانم بکەم، لە ڕاستیدا لە ڕوانگەیەکی نەرێنییەوە لە شوێنی خۆیدایە. کەس نەهاتووە دەمم بوەستێنێت، بەڵام هیچ بەڵگەیەک نییە بۆ ئەوەی من ئەمە پراکتیزە بکەم. بۆ نموونە لە حاڵەتی ئەبستراکتەکەیدا، بۆ نموونە کەس بێزارت ناکات، تۆ ئازادیت لە فڕین، بەڵام لە ڕووی تەکنیکییەوە، لە ڕووی فیزیکییەوە، بۆ تۆ مومکین نییە. لە ئەنجامدا شێوازی پراکتیزەکردنی ئەم ئازادییە لەسەر بنەمای فڕین مرۆڤەکان ئەوەیە کە هەوڵ دەدەن ئامراز و ئاسانکاری دروست بکەن کە ڕێگەیان پێدەدات لە ڕاستیدا بفڕن. فڕینی مرۆڤ قەدەغە نییە، بەڵام بەهۆی نەبوونی ئیمکاناتەوە ناتوانرێت.

ئەو لایەنە نەرێنییە، کە زۆر گرنگە، یەکسەر پێشنیاری مەقولەی حکومەت و چینی دەسەڵاتدار دەکات، هەروەها ئەو نەریت و ئایدۆلۆژیا و دامەزراوە سیاسی و دامەزراوە فەرهەنگیانەی کە خەڵک ناچار دەکەن خۆیان دەرنەبڕن. بۆ نموونە ڕێگەی پێنادرێت هەندێک شت بڵێت، ڕێگەی پێنادرێت بە شێوازێکی دیاریکراو ڕەفتار بکات، ڕێگەی پێنادرێت هەندێک شت ئەنجام بدات، ئەمەش تەیفێکی فراوانی هەیە. لە نەبوونی مافی دەنگدان و نەبوونی مافی چالاکی سیاسی و پێکهێنانی ڕێکخراو و سەندیکا، تا ڕێگە نەدان بە گەشتکردن، تا ڕێگە نەدان بە جیابوونەوە، تا نەبوونی مافی خوێندن، تا ڕێگە نەدان بە دەربڕینی

دژە -بۆچوونی ئایینی، بۆ ئەوەی ڕێگە نەدرێت بۆچوونی کۆماری لە وڵا تێکی شاهانەدا دەرب□□ت لە جیهانی هاوچەرخی ئێمەدا ئەوەی ئێوە داوای دەکەن هەمـــوو جۆرە. مـــن و تۆ ئەو مافانەمـــان نییە کە ئەمریکییەک لە ئێراندا هەیەتی. دەتوانێ بە ئاسانی بە با□ترین دامەزراوەی وڵا تەکەی بڵێ من باوەڕم نییە، ڕازی نیم و بڵێم ئازادی بیرم هەیە و هەرچیم بوێت دەیڵێین. لە ئێران تەنانەت ناتوانیت کۆمێنت لەسەر حیجاب بکەیت. دەڵێن تۆ باوەڕت وایە حیجاب شتێکی باش نییە؟ بڕۆ بۆ زیندان! تەنانەت تا ئەم ڕادەیە من هیچ پەیوەندییەکم بەوەوە نییە کە ئەو وڵــاتە فاشیست و دواکەوتــووە و حکــومەتەکەی چەندە کەنەپەرستەە. من دەمەوێت بڵێم تەنانەت بە دەربڕینی بۆچوونی خۆت لەسەر پرسێک، رەنگە هەڵوێستی سێیەم بە لەسێدارەدان لە وڵاتێک لەم دونیــــای ئەمڕۆدا بەرەوڕوو بێتەوە، لە وڵـــاتێکی تـــــردا رێگ□ پێدراوە. بەڵام ئەو مەودایەی ئازادی سیاسی لایەنی نەرێنی پرســەکەیە. پەیوەنــدی مــرۆڤ لەگەڵ بەرهــەمهێنــان، پەیوەنــدی مــرۆڤ لەگەڵ… لایەنە ئەرێنییەتیەکەیەتی.

سابر: وتت ئـازادی دوو لایەنـی ئەرێنـی و نەرێنـی هەیە. لێــرەدا دەتوانم پرسیارێک بکەم؟ ئایا دەکرێ بڵێین لایەنی نەرێنی زیاتر لایەنی یاسایی ئازادییە و لایەنی ئەرێنی زیاتر لایەنی پراکتیکی و ڕاستـەقینەیە یان هەرچۆنێک بێت دەگاتە کوێی جیهانی ڕاستەقینە؟

حیکمەت: بە پلەیەک لە خۆبەزلزانیــن دەتــوانرێت ئەم لێکــدانەوەیە بکرێت، بەڵام لایەنی نەرێنی تەنها یاسایی نییە. دەبینیت، گەرەنتی ئەدا کارکردنی چیتر یاسایی نییە. گریمان تۆ بڵێی من ئازاد بم هەرچـی بیــر لە خـودا و ئـایین و بێ ئـایین بکەمەوە بیڵێم وایە؟ لەوانەیە تۆ لە ڕووی یاســاییەوە ئـــازاد بیـــت، بەڵــام کۆمەڵەی تیرۆریستی ئیسلامـی ئەگەر ئەم کــارە بکەیــت، لە شەقامــدا تەقەت لێــدەکات. تەنــانەت ئەگەر بۆ نمــوونە ســەلمان ڕوشدی قسە بکــات، ڕێگەیان پێدەدەن تەقەی لێبکات، یان من و تۆ سزای لە سێدارەدانمان بەسەردا سەپێندرا، ڕەنگە لەبەر بۆچوونەکانمان بێت. لە ئەنجامی ئەوەی کە کەسێک رێگەی پێدراوە بۆچوونی خۆی دەرب□□ت، ئایا وتنی ئەمە گەرەنتی جێبەجێکاری هەیە یان نا و وتنی ئەوە ژیانی مرۆڤ دەخاتە مەترسییەوە، ئایا پێویستە خۆ سانسۆر بکات یان نا، دوو مشتومڕن. واتە یاساییش نییە. هەروەها دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە چ دامەزراوێک لە کۆمەڵگادا هەیە کە ئەم ئازادییە دەپارێزێت. چەندە ئەمە پرەنسیپە و سەرکوتکردنی ئازادی ئیستسنایە. چەند سەرکوتکردنی

ئازادی لەناو کۆمەڵگادا بە سوك چاوی لێ دەکرێت و چۆن ڕێگری لێ دەکرێت. تەنها یاسایی نییە. ئەگەر هەزار و یەک یاسا دابنێیت کە ماف بە مرۆڤەکان ببەخشێت بەبێ ئەوەی لەگەڵ هێزە سیاسییە ڕاستەقینەکان و پێکهاتەی مەدەنی کۆمەڵگادا بگونجێت بە شێوەیەک کە ئەم مافانە بپارێزێت، ئەوە بێ سوودە – بێگومان سوودی هەیە، باشترە لە هیچ – بەڵام هێشتا وەڵام نییە. من و تۆ ئازادین بەچوونی خۆمان دەربڕین، بەڵام ئیخوان موسلمین بڕیاری تیرۆرکردنمان دەدات، یاخود ڕەنگە سکوادەکانی مەرگی فراکسیۆنە ڕاستڕەوەکانی لایەنگری ئەمریکا فڵان بۆ فڵان ڕەخنەگر بکەن. ئەمەش سنووردارکردنی ئازادییە. بەم مانایە یاسایە دەرکەوتنی کێسەکەیە، بەڵام هاوسەنگی هێزە مەدەنی و سیاسییەکان نیشان دەدات.

بەڵام ئەو لایەنەی سەلماندن. ئەو ڕاستییەی کە ئازادی بەڕاستی مافی خۆی پاراستووە، کەسەکە مافی هەیە، بەڵام چەندە لە ڕووی ماددی و کۆمەڵایەتییەوە دەکرێت گوزارشت لەو ئازادییە بکرێت و ئەو ئازادییە بەکاربهێنرێت و بەدی بهێنرێت، تا ڕادەیەکی زۆر ئابوورییە، تا ڕادەیەکی زۆر کراوەیە بەڕوویدا .هەروەها یاساییە. گریمان وەک وتم نموونەی میدیاکان وەردەگرم. ئەگەر لە کۆمەڵگایەکدا میدیا کەرتی تایبەت بێت و لەسەر بنەمای قازانج بەڕێوەبچێت، ئەوا کەس مایکرۆفۆنێکی لەبەردەم کەسێکدا نەدەگرت کە لەسەر شەقام دەڕوات تا بزانێت بەچوونەکەی چییە لەسەر پرسێکی دیاریکراو. بەڵام ئەگەر ئەو سیستەمەی میدیای تیایدا بوونی هەیە کراوە بێت بەڕووی مرۆڤەکاندا، ڕێگەی جیاواز هەیە کە مرۆڤەکان دەتوانن پێکەوە کۆببنەوە، ڕۆژنامەی هەبێت، کەناڵی تەلەفزیۆنی هەبێت، کەناڵی ڕادیۆیی هەبێت، لەسەر ئینتەرنێت بێت، ئەوا دەبینین خەڵك زیاتری هەیە مۆڵەت بدەن، ئەگەری قسەکردنیان زیاترە. ئەگەر هەمان مەقولەی ئینتەرنێت و ئەو ڕاستییە لەبەرچاو بگرین کە ئێستا نزیکەی هەر کەسێک دەتوانێت ژوورێکی لەسەر دابنێت و تەنانەت بە تێچووی کەم تەلەفزیۆن یان کەناڵی ڕادیۆیی خۆی بخاتە سەر ئینتەرنێت، نەیانتوانی ڕایبگرن و زۆرێک لە وڵاتە تاکڕەوەکانیش دەیانتوانی ، ئەوە بەهێزکردنی خەڵکە تا ڕادەیەک، بەهێزکردنی خەڵکە بۆ ئەوەی بتوانن قسە بکەن. لایەنی ئیجابی ئازادی دەبێتە ئەرکی سۆسیالیزم، ئەرکی شۆڕشی سۆسیالیستی ئەوەیە کە ئاسانکارییەکانی کۆمەڵگا لە نێوان خەڵکدا دابەش بکات و بە یەکسانی و ئازادانە لەبەردەستی خەڵکدا جێیان بهێڵێت بۆ ئەوەی هەموان بتوانن گەشە بکەن و ئەوەی لە دڵی خۆیاندا هەیە دەری ببڕن و قسە بکەن ئازادی ڕادەربڕین و خۆدەربڕین کە هەموو مرۆڤێک

هەیەتی، تەنها بە هاتنەدونیایەوە. مرۆڤەکان دەتوانن بچن دەنگیان لەلای یەکتر ببیستن، دەتوانن هەستی دڵی خۆیان بهێننە دەرەوە. بۆ ئەوەی بتوانن پلانی خۆیان بۆ کۆمەڵگا لەگەڵ باقیدا بخەنەڕوو. دەتوانن بەدیلەکانیان بخەنەڕوو. بۆ ئەوەی بتوانێت بڵێت دەبێت بە کام ئاراستەدا بڕوات و بە کام ئاراستەدا نەڕوات. دەتوانن داهێنەری هونەری خۆیان پیشانی یەکتر بدەن. ئەمەش پرسێکی دیکەی ئەگەرەکانە، پرسی پابەندبوونی کۆمەڵگا بەو ڕاستییەوە کە ئەرکی کۆمەڵگایە ڕێگە بە هاوڵاتیانی بدات کە توانای داهێنەری خۆیان گەشە بکەن. ئەمە ماچکردنی دەستی سۆسیالیزمە. واتە ئەگەر لایەنی نەرێنیی ئازادی لە مێژوودا لەسەر شانی لیبرالیزم و ڕووبەڕووبوونەوەی لیبرالیزم لەگەڵ بیرکردنەوەی ئۆتۆکراتیک و ڕەهاخوازدا بووبێت، ئەوا لایەنی ئەرێنی ئازادی و بەدیهێنانی دەرئەنجامی سەرکەوتنی سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم دەبێت.

سابر: زۆر سوپاس. کاتمان زۆر کەمە، بەڵام ئەگەر بکرێ، تکایە کەمێک زیاتر لەسەر ئەم لایەنەی ئەرێنییە ڕوون بکەنەوە کە لەسەر شانی کۆمۆنیزم دەبێت. واتە ئایا مەبەستت ئەوەیە بە گۆڕینی پەیوەندییە ئابوورییەکان و نەهێشتنی ئیستغلالکردن و هەڵاوردن و دروستکردنی یەکسانی ئابووری، ئازادیی ڕاستەقینە بەدی بهێنرێت؟

حیکمەت: بە مانایەک جۆرێکە لە ئازادی کە مەرجی دروستکردنی یەکسانییە. زیاتر لە هەموو شتێک مەرجی دروستکردنی کۆنترۆڵێکی هاوبەش و خاوەندارێتی هاوبەشە بەسەر سامانی مرۆڤایەتیدا. ئەگەر ئاسانکارییەکانی جیهان لە دەستی ئەم و ئەودا قفڵ بکرێن و قۆرخکاری ئەم یان ئەو کەس یان کۆمپانیا بێت، ئەوا باقی خەڵکی جیهان لە بازنەکەی دەکەونە دەرەوە و ناتوانن هەر سوودێکی لێ وەربگرن بۆ دەربڕینی خۆیان یان کاریگەری لەسەر چارەنووسی جیهانەکەیان. ئەگەر مەرجی ئەوەی مرۆڤەکان بەڕاستی هەست بکەن کە ئازادن و ئەگەر شتێک پێیان وابێت کە بتوانن کاتەکانیان لەگەڵ مرۆڤایەتیدا هاوبەش بکەن و کاریگەرییان لەسەر چارەنووسی تاکەکەسی و دەستەجەمعییان هەبێت ئەوەیە کە ئەم ئاسانکاریانە پێویستە بەکاربهێنرێن و لە بەردەستیاندا بن. بەم مانایە هیچ قوتابخانەیەک جگە لە کۆمۆنیستەکە هەوڵی نەداوە کۆمەڵگا بخاتە بەردەستی کۆمەڵگا، کۆمەڵگا بخاتە بەردەستی مرۆڤایەتی. باقی قوتابخانەکان باس لەوە دەکەن کە خاوەنی ئەم قۆرخکارییە. کۆمۆنیزم تاکە قوتابخانەیە کە دەڵێت ئێمە قۆرخکاریمان ناوێت، خاوەندارێتی تایبەتمان ناوێت، کۆمەڵگا بەرهەمێکی بەکۆمەڵی مرۆڤایەتییە و دەبێت

وەک گروپێک لەدەستی مرۆڤایەتیدا بێت و نابێت قۆرخکاری تاک یان گروپی بەسەرەوە بێت.

بەشی شەشەم ١٧:٤٨ خولەکە

سابر: ئەمە شەشەمین زنجیرەی بەرنامەی ئێمەیە لەو زنجیرە وتووێژانەی کە لەگەڵ مەنسوور حکمەت، نووسەری بەرنامەی "دنیایەکی باشتر"ی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران کردوومانە. وە هەروەک بەڵێنمان دابوو، هەروەک لە بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێراندا هاتووە، درێژە بە گفتوگۆی ئازادی دەدەین. بەڕێز حیکمەت، وێڕای سوپاسکردن، ویستم ئەمە بڵێم: سەیرکە، ئێستا کەسانی دیکەش لە کۆمەڵگا مرۆییەکاندا باس لە ئازادی دەکەن.

حیکمەت: هەمووان قسە دەکەن.

سابر: بەڵێ هەمووان قسە دەکەن. جاری ڕابردوو تۆزێک لە □□□□ی لیبرالیزم لە مێژوودا ڕوون کردەوە. بەگشتی ئازادی لە دەزگای هزری لیبراڵیدا چییە؟

حیکمەت: لیبرالیزم ئایدۆلۆژیایەک و قوتابخانەیەکە هەوڵ دەدات مرۆڤەکان لە فیودالیزم ڕزگار بکات. کەسەکە تاکەکەسی بکەن بە یەکەم جار نابێت مرۆڤ ببێتە ڕەعیەتی کەس، مرۆڤ نابێت بەشێک بێت لە موڵکی هیچ چین و توێژێکی فیۆداڵی یان هەر پاشایەتی و کەنیسەیەک. مرۆڤ دەبێت تاک بێت و بتوانێت بە ئازادی شوێنی نیشتەجێبوونی خۆی بەجێبهێڵێت و بچێتە شوێنێکی ترەوە، بتوانێت کار بۆ هەرکەسێک بکات کە بیەوێت، بتوانێت خاوەنی شتێک بێت، بتوانێت بیفرۆشێت، توانای کڕینی هەبێت. بە جۆرێک تاک ئەتۆمیزە بکرێت، دابەش بکرێت بەسەر یەکە سەرەتاییەکەی خۆیدا، ببێتە تاک لە کۆمەڵگادا، بۆ ئەوەی بتوانێت بە بازاڕی سەرمایەدارییەوە ببەسترێتەوە، کە هەروەها لەسەر بنەمای کاڵا و یەکەی کاڵاکان دامەزراوە. ئەگەر ڕای ئەوە بێت، ناتوانرێت بازرگانی لەگەڵ خەڵکی عەشیرەت بکرێت کە هەموویان گوێ لە سەرۆکی عەشیرەتەکەیان بگرن. سەرمایەداری واتە هەموو کەسێک دێت بۆ فرۆشتنی کارەکانی لە بازاڕی کاردا، هەرکەسێک بیەوێت بچێت پارەکەی بەدەوریدا فڕێبدات، ئەگەر کەسێک خاوەنی شتێک بێت، پێویستە وەبەرهێنان بکات و کۆمپانیایەک دابمەزرێنێت و کێبڕکێ بکات. ئەم نەرمییە و ئەم شکاندنی دامەزراوە و پێکهاتەکانی کۆمەڵگەی کۆن بە شێوەیەک کە تاک ئازاد بکات، مەرجی پێویستی سەرمایەدارییە. لە ئەنجامدا لیبرالیزم ئایدۆلۆژیای

س□ره□دانی سەرمایەداری□ و ئایدیۆلۆژیای سەدەی ١٧ و ١٨ و نۆزدە رزگارکردنی مرۆڤە لە دەسەڵاتی پاشایەتی فیوداڵی، لە کەنیسە، لە سیستەمی ئاغا و کۆیلەکان و لە… سیستەمی زەمیداری ئەوروپای ڕۆژئاوا. ئەمە ڕۆڵی لیبرالیزمە. وە ڕوونە کە هیچ قوتابخانەیەک نایەت بڵێت ئێمە دەمانەوێت ئەمە بکەین. هەمووان باسی ئایدیاڵەکان دەکەن. لە ئەنجامدا لیبرالیزم ئایدیاڵەکانی خۆی پێناسە دەکات، مافی مر□ق پ□ناسە دەکات، وێنەیەک لە مرۆڤێکی ئازاد دەدات. وە کاتێک ئەمانە کۆ دەکەیتەوە دەبینیت کە ئەم پیاوە ئازادەی لیبرالیزم زۆر لە بۆرژوازی دەچێت. کەسێک کە بتوانێت موڵکی خۆی بفرۆشێت، بیک□□□ت، کرێکار بەکرێ بگرێت، خاوەنی ماڵی خۆی بێت، خاوەنی ڕەگەزی خۆی بێت، موڵکەکەی پیرۆزە، حکومەت ناتوانێت دەستوەردان لە کارەکانی بکات، فیوداڵ ناتوانێت دەستوەردان لە کارەکانی بکات، سوپاکان ناتوانن شمشێرێکی بەسەردا بکێشە، ئەم کەسە ڕێزی لێ بگیرێت

سابر: ببورن، لەم ڕووەوە ئایا بەیاننامەی مافی مر□ق، ک□ ئێستا لە جیهاندا زۆر کاریگەرە، هەر لە ئەم چوارچێوەدایە؟

حیکمەت: بەڕای من بەیاننامەی مر□ق نیشانەی لیبرالیزمە، بە دڵنیاییەوە. بەڵام بەیاننامەی مافی مر□ق د□رئەنجامی قۆناغێکی خەباتی خەڵکە بۆ بەدەستهێنانی مافێکی بنەڕەتی. بۆ نموونە لە قوتابخانەی لیبرالیزمدا هیچ شتێک لەبارەی جیاکاری ڕەگەزی□وە نییە کە سپی پێستەکان یان ڕەشپێستەکان هەیانبێت. چونکە لیبراڵ دەتوانێت بە پێناسە – و ئەویش بوو – لایەنێکی لیبراڵ بێت، بەڵام ژنی وەک مر□ق پ□ناسە نەکرد و مافی دەنگدانی پێ نەدا، بەڵام بە بۆچوونی ئەو، لە قوتابخانەی لیبراڵ لانەدا. خەڵک کەسێکی ڕەشپێستیان بەمر□ق قبوڵ نەدەکرد، خۆی بە کۆماریخواز و لیبراڵ دەزانی، بەڵام کەسێکی ڕەشپێستی لینچ کرد* و دەنگی پێ نەدا. تا ناوەڕاستی ئەو سەدەیەی کە ئێمە تێپ□□ی□ن، لە شەستەکاندا لە ئەمریکا مافی دەنگدانیان نەبوو. کەسێکی ڕەشپێست مافی ئەوەی نەبووە بچێتە ناو هەمان کافێیەکەوە کە کەسێکی سپی پێست تێیدا نان دەخوات، یان منداڵەکەی نەیدەتوانی لەگەڵ سپی پێستەکان بچێتە هەمان قوتابخانە. من دەمەوێت بڵێم لە ڕوانگەی خۆیانەوە ئەمە دژایەتییەک نەبووە لەگەڵ لیبرالیزمدا. ڕاگەیاندنی مافی مر□ق پلەیەکە لە ئەنجامی هەوڵەکانی کەسانی دیکە بۆ سەپاندنی ئەم ڕاستیانە لە هەمان کاتدا – بەڵێ کردیان. واته لیبرالیزمی ڕووت ته نها له چوارچێوه ی لیبراڵی خۆیدا وه ك قوتابخانه یه ك كه ئازادی

بە شێوەیەکی نەرێنی پێناسە دەکات و ڕێگری لە دەستێوەردانی ئەوانی تر لە ژیانی خەڵك دەکات، مەرج نییە لە خۆیەوە بگاتە هیچ کام لەو ئایدیا مرۆڤانە. هەروەها دەتوانێت تاچێریزم لێی دەربچێت، چالاکوانێکی یاسای دارستانەکانیش دەتوانێت لێی دەربچێت. تا چەند مافە مەدەنییەکانی خەڵک و مافە مەدەنییەکانی خەڵک، نەک تەنیا مەدەنی، مافی مرۆڤی خەڵک، مافی مرۆڤ دەچێتە گۆڕەپانەکەوە، تەنانەت لەم چوارچێوەیەشدا، قەرزاری بزووتنەوە چەپەکان، سۆسیالیستەکان یان سۆسیال دیموکراتەکانە، کە تا ڕادەیەک ئەوانی هێنایە ناو قوتابخانەی ئایدۆلۆژیا بۆیا دەست لە ئەوروپای ڕۆژئاوا، کە لە پشت ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤەوەیە. پایەیەک لە ئایدۆلۆژیای ئەوروپای ڕۆژئاوا لیبرالیزمە، بەڵام پایەیەکی دیکە هەوڵی سۆسیال دیموکراسییە، کە هەرچی بوێت بیکاتی لیبرالیزم و کاراکتەری بەتەواوەتی نەرێنی و نکۆڵیکارانەکەی چاک کرد و لایەنێکی ئەرێنی بە هەندێک لە داواکارییەکانی داوە.

سابر: ئێستا کە باسمان لە مافی مرۆڤ کردووە، با لێرەدا یەک شت بڵێین، دواتر بەگشتیتر درێژە بە باسی ئازادی دەدەین. لەوێدا جەخت لەوە دەکرێتەوە کە مافی خاوەندارێتی مافێکی پیرۆزە بۆ مرۆڤ. باشە ئەمە شتێکە لە لیبرالیزمەوە هاتووە. مەسەلەکە ئەوەیە کە ئەم مافانەی مرۆڤ، بە دانان بە مافی خاوەندارێتی، بە کردەوە بوار دەدەن بە هەمان بارو دۆخ کە وەک خۆی بمێنێتەوە. پاشان پرسیار ئەوەیە، ئایا تا چەند دەتوانێت ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ ئاڵای خەباتێکی ڕاستەقینە بێت بۆ ئازادی؟

حیکمەت: بە بڕوای من، خەڵک تەنیا کاتێک دەگەنە بەردەم ئەم لێدوانە، بە نموونە دژی حکوومەتی مارکۆس لە فلیپین یان خومەینی لە ئێران، خامنەیی، خاتەمی، دژی تاڵیبان، دژی ڕژێمی ئاپارتاید لە باشووری ئەفریقا. بەم پێیە ئەم لێدوانە ئاسانە، داواکارییەکی سادە “ئاغا ئەم خەفەکردنە هەڵوەشێنەرەوە” دەتوانێت ئاڵای خەبات بێت. من دەمەوێت بەڵام کۆمەڵگا ناهاوسەنگە، کۆمەڵگای سەدەی بیستەم کە تێیدا دەژین، توندوتیژترین خنکاندن لەخۆدەگرێت بە حکومەتەکانی وەک فەڕەنسا و سوید و ئەمریکا. ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ چیتر شایەنی شەڕی فەڕەنسا نییە. کە دەتەوێت ئەمە بکەیتە ئاڵای خەباتێکی ڕزگاریخوازی لە فەڕەنسا، لانیکەم وەک بارودۆخەکە. یان هەندێک جار دەتوانیت بە ئاماژەکردن پێی ڕێگری لە دڕندەیی بکەیت. بەڵام ئەگەر کەسێک بەیاننامەی مافی مرۆڤ بخاتە بەردەم خامنەیی، ڕەفسەنجانی، حکومەتی خاتەمی، لە وڵاتەدا وەک مانیفێستێکی کۆمۆنیستی ددەتە

بەرچاو. چونکە هەموو ئەوشتانەی کە لەناوئەمەدایە لە ئێران پێشێل دەکرێت. سەبارەت بە پیرۆزی خاوەندارێتی، ئەگەر خاوەندارێتی پیرۆز بێت و ڕێگە بە هەمووان بدرێت هەرچی بیەوێت بە موڵک و سەرمایەکەی بیکات، بیمەی بێکاری بونی دەرەکی نابێت و چاودێری تەندروستی بەخۆڕایی و تەنانەت کوتانیش بونی دەرەکی نابێت. ئەگەر ئەم شتانە لە کۆمەڵگای سەرمایەداریدا هەبن، ئەوە لەبەر ئەوەیە کە لە بنەوە هاتوون، ئەمانەیان لە خاوەن موڵك وەرگرتووە، ناچاریان کردوون بەم بڕەیە ڕازی بن. لە ئەنجامدا پیرۆزی خاوەندارێتی پێچەوانەی مافەکانی مرۆڤە. ناکرێ پیرۆزی موڵک و ماڵی خۆتت هەبێت و بانگەشەی بەرگریکردن لە مافی مرۆڤ بکەیت. چونکە مافی مرۆڤ دەبێت لە خاوەن ئامرازەکانی بەرهەمهێنان وەربگیرێت، هەروەها ئەوان بەقسەیخۆش ئەم کارە ناکەن، بۆیە پێویستە لێیان وەربگیرێت. لە خاوەندارێتییان کەم بکرێتەوە بە ئەوەی پشکێک بۆ خەڵک تەرخان بکرێت. لە ئەنجامدا لێپرسینەوە نییە، بۆ ئەوروپای ڕۆژئاوا و بۆ ئەمریکاش ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ بەڵگەنامەیەکی بێسوود نییە بۆ خەبات. بۆ لیبراڵێک یان نووسەرێک یان خێرخوازێک لە ئەفغانستان ئەم ئاڵایە بەرز بکاتەوە و بڵێت "بابە ئەمە بکە بە بنەما"، ئەوە ڕوونە کە هەموو خەڵک دەنێ ئەوە و دەستی ماچ دەکەن و دەڵێن چ پێغەمبەرێکە، چ ڕزگارکەرێکی گەورەیە هاتووە بزانە چی دەڵێت! دەڵێت نابێت مرۆڤ لێرە و لەوێ فڕێ بدرێت و بکوژرێت، گرنگ نییە چی بکەیت یان نا، مرۆڤ مافی هەیە. دەمەوێت بەڵام ئەوە ناهاوسەنگی دەخەکەیە کە پەیوەندی بەم لەدوانە بەخشیوە. ئەگینا سەردەمی ئەمە لەم لەدوانە تێپەڕیوە.

سابر: باسی ئازادی و لیبرالیزمت دەکرد. بە هەمان شێوە لە وتارەکەتدا ئاماژەت بەوە کرد کە چۆن تا ئێستا لە ئەوروپای ڕۆژئاوا چەمکی ئازادی یان ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ کە ڕەنگە بەرزترین ئاستی ئازادی ڕوون کردبێتەوە، تا ڕادەیەک لە ژێر کاریگەری خەباتی سۆسیال دیموکراتەکاندایە. من دەمەوێت زیاتر لەسەر ئەم بەشەی “خەباتی سۆسیال دیموکراتە کان ” ڕوون بکەیتەوە، چۆن کاریگەری هەیە و سنوورەکانی ئەم داواکارییە بۆ ئازادی چین؟

حیکمەت: سەیرکە، بەڕای من بناغەی بیرۆکەی سۆسیال دیموکراسی، بابەتی دابەشکردنی سامانە. لە هەمان کاتدا کە کۆمەڵگا لە چوارچێوەی کلیشەی سەرمایەداریدایە و لیبرالیزم ئایدیۆلۆژیای فەرمییە و هەموو موڵکێک پیرۆزە و چینی سەرمایەداریش دەبێت ئامادە بێت بەشێک لە سامانەکەی و بەرهەمی سامانە کەڵەکەبووەکەی بۆ سەقامگیری دابەش بکات لە کۆمەڵگا یاخود بۆ دروستکردنی کۆمەڵگایەک

بە ڕووخساری مرۆڤەوە، بۆ نموونە کە هەژاری تیادا نییە یان پەروەردەی تێدا نییە، دەرمان دەتوانێت تێیدا بوونی هەبێت و هاوڵاتیانی کۆمەڵگا بەگشتی خۆشگوزەرانییەکی باڵاتریان هەبێت ئاستێک، کە کۆمەڵگایەکی شیاوی بەرگەگرتن بێت. باشە ئەوە ڕوونە کە ئەمە بەشێکی ئاماژەیە بۆ ئەو بەشانەی چینی دەسەڵاتدار کە ئاواتیان بە کۆمەڵگایەکی شارستانیترە. بەتەنها بەخۆی کەڵەکەبوون و کەڵەکەبوون هەموو کێشەکە نییە بۆ ئەو، پێی وایە دەبێت بەشێک لەم کەڵەکەبوونە ئامانجی ئاوەدانی کۆمەڵگا بێت تا ڕادەیەکی قبوڵکراو تا لانیکەم بتوانن چێژ لە بەرهەمەکانی وەبەرهێنانەکەیان وەربگرن لەگەڵ ئا ویژدانێکی ڕوون. ئەگەر کۆمەڵگایەک کە منداڵێکی شەشساڵان لە کانگای خەڵوزدا هەبێت، بڕووخێت، بۆرژوازی کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم و سەدەی بیستەم کە ڕاست دەڕوات، هەست بە شەرەف و ڕێز لەخۆیدا ناکات، هەوڵ دەدات، کە هەندێک جار وا هەیە . بە تایبەت کە کێبڕکێیەکە وەک یەکێ، کانێک یان یەکەیەک کە ناچار دەبێت لە ژێر فشاردا کارەکانی منداڵەکە لە خۆیدا هەڵبوەشێنێتەوە، دەبێتە توخمێکی فشار لەسەر یەکەکانی تری بەرهەمهێنانی ڕکابەرەکان کە ئەوانیش دەبێت هەڵیبوەشێننەوە. بە جۆرێک میکانیزمەکە کە تیایدا ئەم مافانە تیشکیان دەخرێتە سەر. بەڵام لە پشت ئەم هەموو ڕەزامەندییەی چینی دەسەڵاتدار بۆ ئەم چاکسازییانە، فشاری چینی کرێکار دەبینین. ئەمە فشاری چینی کرێکار دەبینین کە هەموو ئەم دیاردەیەیان ناوێت. لە ئەنجامدا، سۆشیال دیموکراسی هەمیشە دەگۆڕێت بۆ ئامرازێکی بۆرژوازی، ئامرازێکی چینە سەرمایەدارەکان بۆ گەیاندنی فشاری کرێکاری بۆ ڕیفۆرمیزمێک لە چوارچێوەی کۆمەڵگەی هەبوودا. سۆسیال دیموکراسی بە کردەوە لە هەموو شوێنێک هەیە، ئەو فراکسیۆنانەی چینی دەسەڵاتدار چین کە لە چوارچێوەی یاسایی بوونی دۆخەی ئێستا و لە چوارچێوەی پیرۆزی خاوەندارێتی و پیرۆزی سەرمایەداریدا ئامرازێک ئامادە دەکەن، بە جۆرێک کە ڕیفۆرمخواز و گۆڕانکاری- بەدوای فشاری کرێکاردا دەگوازرێتەوە بۆ بزووتنەوە یاساییەکان و ڕێکخستنەکان بۆ هەنگاونان لە کۆمەڵگادا. بزووتنەوەیەکی چاکسازییە لە کۆمەڵگادا. لە پشتیەوە فشاری چینی کرێکارو بێبەشانی ناو کۆمەڵگایە. لە لایەکی دیکەوە بەشێک لە چینە دەسەڵاتدارەکان پێیان وایە هەندێک جار پێویستە ئەم ڕێکخستنە بۆ سەقامگیری کۆمەڵگا یان بۆ بژاردەی سەرمایەداری ئەنجام بدرێت. هەروەها ئایدۆلۆژیای تایبەت بە خۆیان هەبوو.

سابر: کەواتە دەتەوێت بڵێیت سۆشیال دیموکراسی جۆرێکی باشترە لە سەرمایەداری؟

حیکمەت: سەرمایەداری بۆ ڕووخسارێکی ئینسانیەوە، سەرمایەدارییەکی باشتر. بەڵام لە ڕووی مێژووییەوە بەم شێوەیە دروست نەبووە. لە ڕووی مێژووییەوە هەمیشە یەکەم بزووتنەوەکانی لە چینی کرێکاردا دەبینیت. واتە چ ئایدۆلۆژیایەک دەنێ پێشەوە و سۆشیال دیموکراسی دابڕێژن و بزووتنەوەی کرێکاری بۆ خۆیانەوە ببەستنەوە و هەژموون بەسەریدا بپارێزن، بابەتێکی دیکەیە. لەوانەیە لە یەکێک لە دەرگاکانی سۆشیال دیموکراسیدا بزانن کە کرێکاران لێرە لەم سەرتا ئەوسەر دانیشتوون، سەندیکاکانی کرێکاران پەیوەندییەکی بەرفراوانیان لەگەڵدا هەیە، زۆرێک لە سەرکردەکانی سۆسیال دیموکراسی کرێکاران کە لە پێگەیەکی ڕاستڕەوەوە هاتوون و هەوڵیان داوە بزووتنەوەی چینایەتی خۆیان ڕزگار بکەن، با لەم دەخە دەربچن. بەڵام ئەو ڕاستییە ناگۆڕێت کە تەواوی چوارچێوەی ئایدیۆلۆژی سیاسی گشتی سۆسیال دیموکراسی و "لیبریالیزم" – هەمان ئەو ڕەوتانەی کە ساڵانێک لە ئینگلتەرا لە کاردا بوون یان لە سوید لە کاردا بوون و لە فەرەنسا لە کاردا بوون – باڵی چەپن چینی دەسەڵاتدار کە هەوڵدەدات سەرمایەدارییەکی دەستکاریکراو دروست بکات بە ڕووخسارێکی مرۆیی کە لە ڕوانگەی ئەوانەوە بەردەوام بێت.

سابر: کاتێکی زۆرمان نییە، بەڵام دەمەوێت لێرەدا یەک دوو پرسیار بخەمە ڕوو، هەرچەندە کورتە. یەکێکیان ئەوەیە کە ئێستا لە سۆشیال دیموکراسیدا گەیشتینە پێناسەی ئازادی، بەڵام ئەی چەپەکانی تر؟ کۆمۆنیزمی ڕووسیا؟ یان ئەوانەی ساڵانێکە وەک کۆمۆنیست دەناسرێنەوە، جیاوازی نێوان ئەوان و لێکدانەوەی لیبراڵی یان سۆسیال دیموکراتی لە ئازادی چییە؟

حیکمەت: ئەمە باسێکی زۆر وردە، نازانم چەندە، لانیکەم ئەمڕۆ چەندە دەتەوێت باسی بکەیت. بەڵام ئەوەی لە ماوەی سەدەی بیستەمدا بە ناوی کۆمۆنیزمەوە لەدایک بوو، بە تایبەت لە دوو جەمسەری یەکێتی سۆڤیەت و چین، دەرئەنجامی پرۆسەیەکی مێژوویی دیاریکراو بوو. وەک بیرکردنەوە لە ئاسمانەوە نەهاتە خوارەوە. بەرهەمی ڕووداوە مێژووییەکانی پێش خۆی بوو. بە تایبەت ئەزموونی سۆڤیەت لەو ڕوانگەیەوە گرنگە کە ئەوەی دواتر بوو بە یەکێتی گەلانی سۆڤیەت یان بلۆکی ڕۆژهەڵات سەرەتای شۆڕشێکی کرێکاری بوو، کەم تا زۆر لەسەر ئەو هەڵانەی ئێستا باسی دەکەین. لە ساڵی ١٩١٧دا شۆڕشێکی کرێکاری لە ڕووسیا ڕوودەدات و لە پێگەیەکی تەواو ئینتەرناسیۆنالیستەوەیە. ئەو کرێکارانەی دەیانەوێت بە شەڕ بڵێن "نا" و ئاوەدانی لە کۆمەڵگادا جێگیر بکەن. هەمان ئەو بیرکردنەوانە کە لە "دنیایەکی

باشتر”دا دەبینین، تا ڕادەیەکی زۆر بنەمای بزووتنەوەی بەلشەفیزمە. بەڵام دوای ٥٠ ساڵ، ٦٠ ساڵ، ٧٠ ساڵ سەیری دەکەیت، ئەو قۆناغەی کە لێ دابەزیندایە، هیچ نیشانەیەکی ئەو جوڵە سەرەتاییەی نییە. بۆیە باس لە ئەزموونی یەکێتی سۆڤیەت و چین و ئەم جۆرە کۆمۆنیزمە لەسەر ئەوەیە کە چی بەسەر ئەو ڕووداوە مێژووییەدا هات و سەرهەڵدانی بزووتنەوەی کرێکاری. تەنانەت لە چینیشدا ئەمە وانییە. چین لە سەرەتاوە بزووتنەوەیەکی نەتەوەییە، بزووتنەوەیەکی دژە کۆلۆنیالیزمە، بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی دژە ئیمپریالیزمە لەناو کۆمەڵگادا بەهۆی ئەو سەنگ و قورساییەی کە ناوی کۆمۆنیزم لەو سەردەمەدا هەیەتی و بە تایبەتی بەهۆی ئەو ئیعتیبارەوە کە ناوی کۆمۆنیزم لە نێو خەڵکی بەبەشی جیهان و هەموو کەسێکدا دەزیویەتیەوە ئەو دەیەوێت لە کۆلۆنیالیزم ڕزگاری بێت، خۆی بە سۆسیالیست ناودەبات، چینیش بزووتنەوەیەکی سۆسیالیستی دەستپێکرد. ئەگەر ئەمڕۆ ئەوە رویبدایە، ئەو پارتەی بوو بە حزبی کۆمۆنیستی چینی ناوی خۆی نەدەنا حیزبی کۆمۆنیستی چینی، بە خۆی ناودەنا پارتی دیموکراتی چینی، هەروەها خۆی ناو نەدەنا چینی سوور یان چینی شیوعی، ئەویش دەبوو خۆیان ناویان دەنا چینی دیموکراتیک یان چینی دیموکرات یان چینی پەرلەمانی. ئەمڕۆ مەقولەی دیموکراسی و دیموکراسی ڕۆژئاوا ئەو ئیعتبارەی هەیە. بەڵام کاتێک لە ناوەڕاستی سەدەی بیستەمدا شۆڕشی گەل لە چین ڕوودەدات، شۆڕشێکی جەماوەری دەبێت بۆ ئەوەی لەو دۆخە دەربچێت و شۆڕشێکی نەتەوەیی بێت، لەو هەموو شۆڕشە نەتەوەیی و سەربەخۆخوازانە و نیشتمانسازی کە لەو ماوەیەدا لە زۆرێک لە وڵاتە دواکەوتووەکانی جیهان ڕوویدا، ڕوودەدات، خۆی بە “چینی کۆمۆنیست” ناودەبات و ماو تسیتۆنگ کە لە ڕاستیدا سەرکردەیەکی نیشتمانییە، بەدوای گەورەیی وڵاتەکەی و باشترکردنی بازاڕی ناوخۆیی چیندا دەگەڕێت، دەبێتە یەکێک لە جەمسەرەکانی “کۆمۆنیزم”ی نێودەوڵەتی. لە ئاکامی ئەم باسەدا ئاڵۆزە کە بە نموونە ستالین، ماو، ترۆتسکی، پێگەی ئەوان لە بیری کۆمۆنیستی کرێکاراندا چییە، یەک باسە، ئەوەی ئەم جەمسەرانە پەیوەندییان بە کۆمۆنیزمەوە هەبووە، باسێکی دیکەیە. لەڕووی بیروباوەڕی ئەم جەمسەرانە (با چین بەلایەکدا جێبهێڵین چونکە پێموایە بەگشتی ئەزموونێکی دواکەوتووە)، لەڕووی مەقولەیەکەوە وەک ئەزموونی سۆڤیەت یان کۆمۆنیزمی ئەوروپی یان “چەپی نوێ” لەڕووی بیروباوەڕەوە، ئەمانە خاڵی لاوازن بە بەراورد بە لیبرالیزمی ڕۆژئاوا و سۆسیال دیموکراسی.وە هەندێک خاڵی بەهێزیان هەیە و لە هەندێک ڕووەوە تەنانەت لە ڕووی ئازادی و ئایدیالیزمی مرۆڤەوە لە دواوەن و لە هەندێک ڕووەوەلە پێشیانەوەن، کە پێویستە لە باسێکی

وردتردا بەڕای من ڕەخنەیە.

بنەمای ئەم چاوپێکەوتنە زارەکییە. ئەمە ئەو دەقەیە کە دەنیس ئازاد لە شریتی ئەم چاوپێکەوتنە دەستکاری کردووە.

hekmat.public-archive.net #3390fa.html

*لینج کردن: بە دادگا سزادانی ڕەشپێستەکان لە ئەمریکا لەسەردەمی گەزپەرستیدا.وەرگێڕ

لە ئێران دۆخەکە ناگەڕێتەوە دواوە و سەرکەوتن نزیکە!.. عەبدولڕەحمان گەورکی

چاوخشانێک بەسەر رەوتی ڕاپەڕینە جەماوەرییەکان لە ئێران و ئاسۆکان!

رەمزی پێشکەوتنی ڕاپەڕینە جەماوەرییەکەی خەڵکی ئێران بۆ گەیشتن بە سەرکەوتن، لەوەدایە کە هەرگیز دۆخەکە ناگەڕێتەوە بۆ دواوە و دوای ڕووخاندنی دیکتاتۆری ئایینی، حکوومەتێکی نیشتمانی و جەماوەری و دەموکراتیک جێگەی ئەم دەسەڵاتە دەگرێتەوە.
بەم پێوەرە کاتێک سەیری ڕاپەڕینە سەرانسەرییەکەی ئێران دەکەین، دەبینین ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران ئەمجارە چۆتە دۆخێکی نوێوە. پانتایی جوگرافیای راپەڕین و چەند هەندبوونی توڕەیی و ڕق و قینی شۆڕشگێڕانەی خەڵک بەرامبەر بە دەسەڵات، پێی ناوەتە دواقۆناغی کۆتایی ئەم ڕژێمە دیکتاتۆرە و ئاسۆی رووخاندنی حکومەتی زۆر نزیک کردۆتەوە. ئەوەش وەک ڕاستییەک لە کۆدەنگی ڕای گشتی لە ئێران و جیهاندا.
وێنە و گرتە ڤیدیۆییە بڵاوکراوەکانی ئەم ڕاپەڕینە سەلمێنەرە بۆ بینەر، کە ئەمە گۆڕانکارییەکی گەورەیە کە نەک تەنیا ئێران، بەڵکو ناوچەکە و جیهانیش دەهەژێنێت. چونکە لە ماوەی چوار دەیەی ڕابردوودا، دەسەڵاتی دیکتاتۆری ئێران ناوەندی هەڕەشەی سەرەکی

بووە بە سەرە ئاشتی و ئاسایشی ئەم ناوچەیە لە جیهان و، مانەوەی ئەم دەسەڵاتە تیرۆریستی و ناشارستانییەتە چارەنووسی گەلانی خستووەتە بەر هەڕەشەیەکی جددییەوە. ئێستا دۆخەکە لەبار و ئامادەیە بۆ بەرپارکردنی شۆڕشێکی نوێ و پێویستە دواهەنگاو بخرێتە سەر قوڵگی گەورەی دیکتاتۆری ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. ئێستا پرسیارەکە لەوەدایە کە ئایا ئەم ڕاپەڕینە، ڕێکخراوە؟ ئایا سەرکردایەتییەکی لێهاتوو و ئامانجێکی دیاریکراوی هەیە؟!
تایبەتمەندی ڕاپەڕینی هەنوکەیی!
خەڵکی ئێران لە ڕاپەڕینی جەماوەری ساڵی 2017 دا سیناریۆی ئاخوندپەسند و باڵباڵەنی “پارێزگاران” و “ڕیفۆرمخوازان”یان بە هەتاهەتایە پووچەڵ کردەوە. لە هەنگاوی دواتردا و لە مانگی خەزەڵوەری 2019، ڕاپەڕینە جەماوەرییەکان بەشێک لە توێژیی خەڵکیان بەرامبەر بە دەسەڵات نیشان دا و (ئەوتەشی هەزاران) لە ژێر ڕێنوێنیی (شانەکانی شۆڕش)ی سەر بە موقاوەمەتی ئێران توانی ئەم پیلانەی دەسەڵات، (کە ویستبووی بە هێنانەکایەی دروشمی لادەرانە و بە تایبەتی سیناریۆی “ڕەزا شا رۆحت شاد” ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکان بە لاڕێدا بەرێت و بەم شێوەیە دەنگی خەڵک کە ڕاپەڕین کپ بکات و وا دەربخات کە گوایا نەیارانی حکومەتی ئێران، پاشماوەکانی رێژیمی پێشوون)، پووچەڵ بکەنەوە.
ڕاپەڕینکاران و لاوانی ئێرانی لە سەرتاسەری وەڵات ئەم پیلانگێڕییەیان پووچەڵ کردەوە و بە دروشمی “نا بە رژێمی پاشایەتی و نا بە رژێمی ئاخوندی (واتا خامنەئی)” و “مەرگ و نەمان بە دیکتاتۆر” رچەشکێنیی ئایندەیان کرد. کە هەڵبەت خامنەئی لەوە زیاتری بە نەمایەوە هێڵی ئینتەرنێت ببڕێت و فەرمانی “ئاگر بە ئیختیار” بە هێزەکانی دەربکات و زیاتر لە (1500) کەس لە لاوانی ئێرانی کوشتار بکرێت و دەیان هەزار کەسیتریش بێ سەر و شوێن بکرێن.
بەڵام ئەو خەڵکەی بڕیاری داوە بە گەیشتن بە ئازادی، بە کوشتن و هەڕەشەکران نەوەستێت و بە دروشمی “دەکرێت و دەبێ” لە هەموو ئێراندا درێژە بە ناڕەزایەتییەکانیان بدەن، نەکشانەوە و هەر وەک لە ڕاپەڕینە جەماوەرییەکەی ئێستادا دەبینین، خەڵک لە دهۆلی “ڕوخاندنی دەسەڵاتی ئایینی” دەکوتن و رایانگەیاندووە بە کەمتر لە روخاندنی ئەم دەسەڵاتە رازی نابن!
هەرچەند دەبێ هەموو ئەمرازێک بۆ رووخاندنی دیکتاتۆرییەتی مەزهەبی بەکار بهێنرێت، بەڵام دروشمی “چالاکی مەدەنی بۆ رووخاندنی دیکتاتۆر لە ئێران” کردارێک نییە خەڵک بەدەی بێت و گونجاوی دۆخەکە بیت. لایەنگرانی دروشمی چالاکی مەدەنی یان تێگەیشتنێکی

راست و دروستیان لە سەر کۆمەڵگای ئێرانی نییە و بەلاڕێدا چوون، یان هێشتا چاویان بڕیوەتە دەسەڵات شتێکیان بداتێ!. درووشمی “چالاکی مەدەنی” لە ئێران، وەک یاریکردنی تۆپی پێیە لە سەر گۆڕەپانی لایەنی بەرانبەر واتا دەسەڵات و، ئەنجامەکەی ڕاستو□خ□ دەچێتە گیرفانی دیکتاتۆری دەسەڵاتدارەوە. بە تایبەت کە سەرچاوەی توندوتیژی هەر لە سەرەتاوە، خودی دەسەڵاتی دیکتاتۆر بووە!

دەرئەنجامی ئەم تێفکرین و روانینە ئەوەیە کە لایەنگرانی درووشمی چالاکیی مەدەنی، بە پێچەوانەی لۆژیکی پێشکەوتن و شکاندنی بنبەست و بەرخۆدان، کە مەرجی پێشکەوتنە بە ئاراستەیەکی دروستدا، هەنگاونانە بە دوای رووداوەکاندا. نەک ئەوەی لە دژی دیکتاتۆر ڕاپەڕی و “مێژوو” دروست بکەیت و باجی ئازادی بە تەواوی بدەیت!

ئەوەی لە ڕاپەڕینی ئەم دواییەدا سەرنجی هەمووانی بۆ لای خۆی راکێشا، ڕێکخستن و بەربڵاوبوون و پەرەسەندنی ڕاپەڕین و بەرەنگاربوونەوەکانی خەڵکە بەرانبەر بە دەسەڵاتی ئێران. خەڵک لە سەرانسەری ئێران، بە کەڵک وەرگرتن لە ئەزمون و دەسکەوتەکانی قۆناغەکانی پێشووی ڕاپەڕین، تیۆری چالاکی مەدەنییان رەت کردۆتەوە وەک هەنگاوێکی ئێکسپایر و لە هەر شوێنێک بە دەرفەتیان زانیبێت، دەستیان وەشاندووە لە هێزەکانی حکوومەت. هەربۆیە کاتی رووخاندنی ئەم رژێمە نزیک بۆتەوە و راپەڕین بەرەو پێشەوە ملی ناوە. ئەمیلیانا زاپاتا، پێشەنگی شۆڕشی مەکزیک جوانی وتبوو کە: (گەر داد نەبێت بۆ گەل، رێگە مەدە ئارامی بۆ دەسەڵات بێت).

بڵاوبوونەوەی ئەو وێنانەی کە تەنیا بەشێک لە ڕاپەڕینی سەرتاسەری خەڵکی ئێران نیشان دەدەن، شوێندانەر بووە لە سەر ئێران و جیهان. ڕۆژنامەی نیویۆرک تایمز لە ٢ی رەزبەری ١٤٠١ نووسی: “ئەمە بەرفراوانترین و چڕترین و سەرسەختترین و بوێرانەترین خۆپیشاندانە کە تا ئێستا لە ئێران رووی داوە”.

دیمەنگەلێک کە تیایدا خەڵک و لاوانی شۆڕشگێڕ، بە تایبەتی ژنانی ئازا کە هێزە سەرکوتکەرە چەکدارەکانی ڕژیم راو دەنێن. کەناڵی سی ئێن ئێن لە رۆژی ٣٠ی خەرمانانی ١٤٠١ وتی: “سەرەڕای سەرکوتکردن، ژنانمان لە شەقامەکانی تاراندا بینیوە کە هاتنە دەرەوە و بەرەنگاری هێزەکانی حکوومەت بوونەوە”. هەروەها ئەو ژنانەی کە درووشمی “مەرگ و نەمان بۆ دیکتاتۆر”یان دەوتەوە. واشنتۆن تایمز لە رۆژی 31ی خەرمانانی 1401 نووسی: “خۆپیشاندانەکان ئەوە نیشان دەدەن کە خەڵکی ئێران چیتر ترسیان نەماوە”. ئاژانسی هەواڵی ئاسۆشێتدپرێس نووسی: دوایین خۆپێشاندانەکان دەریدەخەن کە خەڵک ترسیان نەماوە. ئاژانسی فەرەنسپرێس لە رۆژی ٦ی رەزبەری ١٤٠١ بڵاوی کردەوە: “بۆ دوانزەهەمین شەو لەسەر یەک، خەڵکی ئێران بە

سەرکردایەتی ژنان خۆپیشاندانەکانیان ئەنجامدا”.
هاوکات لەگەڵ پەرەسەندنی راپەڕین و پەلاماردان بۆ سەر هێزە سەرکوتکەر و دۆڕاوەکانی حکومەت، دەسەڵاتدارانی حکومەت و میدیاکانیان، پەنجەی تۆمەت بەرەو دوژمنی سەرەکیی دەسەڵات، واتە موجاهیدینی خەلق ڕادەکێشن و بە شێوازی جیاواز تووڕەیی خۆیان نیشان دەدەن. ئاخوند ئەحمەد خاتەمی لە نوێژی هەینی تاران باسی ل□ “□وداوە گرینگەکان” کرد کە “ل□م □□زانەدا دژ بە حکومەت □ویانداوە” و هۆشداریدا لەوەی “هێڵی سووری پاراستنی دەسەڵات” لە ژێر مەترسیدایە.
شارەزایانی حکوومەتیش تۆقاون و دەڵێن ئەم “راپەڕینانە بێوێنەن و لە هیچ قۆناغێکدا بەم شێوە نەبووە” و نایشارنەوە کە ئامانجی راپەڕینەکان، رووخاندنی حکومەتە!

کۆتایی

عەبدولڕەحمان گەورکی، نووسەر و شرۆڤەکاری سیاسی

خەنجەری خێڵ.. بەشی(٨).. شەماڵ بارەوانی

سەروینە بێ هەوسار..!
بەهار:
بەر لەوەی باسی پاشماوەی خەونە سوریالستەکەمت بۆ بکەم.
دەمەوێ ئەوەت پێ بڵێم:
کە دڵنیام ڕۆژێک دادێت هەندێک جۆرە گووگر کە ناو لە خۆیان دەنێن ڕەخنەگر!
دێن و ڕەخنە و گوو لەو نووسەرە دەگرن کە ژیانی من، خەون و ئاوات و خۆزگە تیرۆرکراوەکانی من دەکات بە چیرۆک و ڕۆمان و گووی دەخۆن و دەڵێن:پاڵەوانی ئەو چیرۆک و ڕۆمانە بۆ هێندە دەم پیسە !
گوتم:خەونە تیرۆرکراوەکانی من؟ گاڵتەم کرد بەهار.

کوڕە چ گەوادێک حەدی هەیه خەونەکانی سەروین تیرۆر بکات و خۆزگەکانی سەروین بخنکێنێت و سوارچاکی خەونەکانم لێ بدزێت و ژن

بوونم قەدەغە بکات؟
من ئەو ژنە بێ ئیرادە و ئەتکراوانە نیم و بەم بەڵێم"
من ژنم بۆیە ئازارەکان ڕوو لە من دەکەن..
من ژنم بۆیە پەردەی ژیانم هەمیشە کون تێکراو و دڕێندراوە
من ژنم بۆیە ڕەنگی جلەکانم گەڵای پاییزیان بەخۆیانەوە کردووە
شانەکارێکی بەستزمانی شانەی ژیانم..
من ژنم هەر بۆیە قەدەغەکراوم
..”٭
هەرگیز، من نابم بەو ژنەی کە بێت و ئاوا لاوازانە لە بەردەم کڵێبەی نەریت و خەنجەری خێڵ و قانوونەکانی سمێڵ، جاڕی شکست بدەم و ئەو جۆرە قسە قۆڕانە بکەم.

ئینجا،
بەو جۆرە گووگرەی کە نموونەکیان لەو مەملەکەت پێیابوون دەڵێم:
کوێ بەڕێن هەی گووگرینە. بە دەتانەوێت ئەو نووسەرەی ژیانی من دەکات بە چیرۆک و ڕۆمان، هاوشێوەی نووسەرە گوونووسەکانیتر بێت و کچێکی لاواز و بێ ئیرادە و ترسێندراو، یان کارەکتەرێکی خەیاڵی، یاخود بوونەوەرێکی ئاسمانی بهێنێت و بیکات بە پاڵەوانێکی شکستخواردووی نەو ڕۆمانەکەی؟
گووی خواردووە، بە خوا لە حەوت قەڵەن دوای ئێستا ئەو کەسەی من دەنووسێتەوە و چیرۆکی ژیانم دەکات بە ڕۆمان، هەڵەی وا بکات و لە شێوەی کچێکی لاواز و بوونەرێکی ئاسمانی و کارەکتەرێکی سەرەنجام شکستخواردوو لە چیرۆک و ڕۆمانەکەی دام بێژێتەوە، لە ناو بەرگی کچێکیتر یان تارماییەک دەمەوە بە گیانی و دەیکەم بە حەوت قەشمەر.
وانەزانن سەروین ئیتر بوو بە فیعی مازی و بەشێک لە ڕابردوو و کۆتایی پێهات. نەخێر، سەروین هەرگیز، بە شکست و دۆڕان ڕازی نابێت و چیرۆکی سەروین و سەروینەکانیش کۆتایی نایەت.

نیچەی ڕەحمەتی لە مێژە گوتوویەتی: “هەندێک کەس هەن، دوای مردنیان لە دایک دەبن.”
بەهار دەزانیت
یەکێک لەو کەسانە منم من؟ هاهاها
بەهار:
من کارەکتەرێکم هەڵقوڵاوی ناخی ئەو کۆمەڵگە بۆگەن و هەناوی ئەو بوونەوەرە جوێندەر و قێزەونانەی نەو کۆمەڵگەی کوردەواریم، نەک بوونەوەری فەزایەکیتر و کەسێکی خەیاڵی.
ئینجا با ئەو گووگر و ڕەخنەگر و گونگرانە باش ئەوە بزانن کەمن

سەروینم سەروین، من کچە بێ زنجیر و بێ هەوسارەکەم، وەکو ئەوەی داپیرەم و کەریمۆکی خوێڕی زۆر جار وام پێ دەڵێن.

بەهار دەزانیت بۆ پۆپۆلیسەر یانی چی؟
پۆپۆلیسەر، لێکدراوی هەردووک وشەی(پۆپۆلیست+نووسەر)ـە.

بەهار گوتم:
گووگرێک لە ناو کورد پەیابووە و ناوی لە خۆی ناوە ڕەخنەگر!
زۆر بێ ئەدەبانە و بێ مۆڕاڵانە و هەر ڕۆژەی وەکو سەگێکی هار، پەلاماری ئەم شاعیر و ئەو نووسەر و فلان ناوەندی ڕۆشنگەری و فیسار کتێب و لێکۆلەر دەدات و هێڵێکی گوواوی و ڕەش و چەوت و پۆپۆلیستانە بەسەر هەمووی دادێنێت و تەواوی ئەو کەسانەی گوایە ڕەخنەیان لێدەگرێت، زەربی هیچ دەکات !
کاکی پۆپۆلیسەر، تۆ ڕەخنەگری، یان گووگر؟!
بەهار:
سەرەتا بەر لەهەر ژەمە گوو دەرخواردنێکی شایستەی ئەو گووگرە، هەندەک کاتی خۆی پێوە دەکوژم و تۆزەک ئامۆژگاری دەکەم بەوەی کە ئاگای لەخۆی بێت و چیتر سنووری خۆی بزانێت و لەوە زیاتر زمان درێژی و بێ ئەدەبی نەکات و ئیتر دەست بەرداری ئەو شێوازه ناشارستانی و ئەو هەموو هەڵچون و گرێ و ئیرەییەی ناخی بێت و ئەو نازناوی ڕەخنە گر و گووگریەش لەخۆی بکاتەوە و پاشان پێی دەڵێم:
گیانەی گووگر بڕۆ دوو سێ کۆرس لە سەر ڕێز و ئەتەکێت ببینە، ئەتەکێتی نان خواردن ناڵێم، شێوازی نووسین و ڕەخنەگرتن دەڵێم، بڕۆ هەر هیچ نەبێت بزانە جارێ (گ+و) بە واوێک(گو) یان دوو واو(گوو)دەنووسرێت و ئینجا لە نووسەر و ڕەخنەگری بە توانا:
مامۆستا حەمە سەعید حەسەن، ئیمپڕاتۆڕی زمانی کوردی هەندەک فێری شێوازی ڕەخنەگرتن بە و چیتر وەکوو سەگێکی هار و گووگرێکی بێ مۆڕاڵ پەلاماری ئەم و ئەو نەدە و نووسەر و شاعیرەکان نەشکێنەوە و ناویشی نەنێیت گووگرتنی ئەدەبی(ڕەخنەی ئەدەبی).
دەنا قەسەم بەو خوایەی کە تەنها ئەو گیانی سەروینی کەریمۆکی بە دەستەوەیە، س□ نگەری ڕوبەڕو بوونەوەی خێڵ و سمێڵ و نەریت بگوازمەوە بۆ سەنگەر گرتن لەو گووگرانەی هاوشێوەی خۆت، ئەبێت دەردێکتان پێ بکەم با بە دەواری نەکرد بێت و بۆ حەوت پشتیتری گووگر و ڕەخنەگرەکان تەمێتان کەم و هەرگیز، جارێکیتر بوێری و بێ ئەدەبی وانەکەیت و بێیت و بەسەر نووسەر و شاعیر و ڕۆشنبیر و ڕخنەدا بڕشێتەوە.
جارێکیتریش نەڵێیت:من هەموو شەو کتێبێک دەبێت لە پاڵ سەرینم بێت

کاتێک دەخەوم(یانی خەڵکینە: من زۆر خوێنەوار و موهیمم!) هاها
کوڕە پیرەمێردی خەرەفاو، گەر تۆ بە خوێندنەوە و گووگریتەوە
بنازیت، من بە سەروینی کتێب خەر ناسراوم.

ئینجا گووگر گیان باپێت بڵێم:
مرۆڤ کاتێک ناو لەخۆی دەنێت ڕەخنەگر، دەبێت ئەگەر هیچیش لە ئەتەکێتی ڕەخنەگرتن نەزانێت، دەبێت هەر ئەوە بزانێت کە یەکێک لە بنەماکانی ڕەخنەگرتن: ڕەخنەگرتن لە شتەکانە وەکوو خۆی، یانی هەڵەکی پەپەلیستانە بەسەر هیچ نووسین و نووسەرێک دانەهێنیت کاتێک ڕەخنەیان دەکەیت و بە ئینساف و بێ لایەنانە و دوور لە ئیرەیی پێ بردن و گرێی دەروونی و هەڵچوون و کوێرانە و پێشداوەری کردنێک ڕەخنە بگریت.
بەڵام تۆی گووگری کورد و فس فس ڕەخنەگر، بە ئەوەی کتێبێکی شیعری شاعیرێک و تەواوی بەرهەم و شیعرەکانی ئەو نووسەر و شاعیرەت هەمووی خوێندبێتەوە، دەیت و زۆربی هیچی ئەکەیت.
لە دوو سێ نووسینت، ئەو قسە گواوی و قەڵەشت بە دەمەوە گرتووە(نا شاعیر، شیعر دەنووسن، هیچ مۆسیقا و وێنە و فورمی شیعری تێدایە)
وای خوایە گیان لەو هەموو جەهل و مەهزەلەیە !
ئاخر هەی ڕەخنەگری گووگر، پێم نالێیت ئەمە لە کوێی ئەکادیمیەت و ئینساف و ڕەخنە جێگای دەبێتەوە؟

مەگەر لەناو تەڕوانینە پەپەلیستیەکەی تۆ نەبێت !

بەهار:
تۆ بە ئەوەی نووسەرێک، کە سێ کتێبی شیعری نووسیبێت و سێ قەڵەمی بە توانا و سێ مرۆڤی خاوەن پاکگراوەندێکی مەعریفی و فیکری و ڕۆشنبیری قووڵ، سێ نووسەر و لێکۆڵەرەوە و شاعیر و ڕەخنەگری ئەدەبی دیاری کورد لە سەریان نووسیبێت و کتێبێک لەو سێ دانە کتێبەیش بیرمەند و ڕۆشنگەرێکی دیاری کورد و ناوەندێکی ڕۆشنگەری و مەعریفی و زەبەلاحیش ئەرکی لە چاپدانیان گرتبێتە ئەستۆ و تۆ بە ئەوەی هیچ یەکێک لەو سێ کتێبانەی ئەو شاعیرەت دوای چاپکردنیان بە دەست گەیشتبێت، بەیت و گووگری بکەیت و ڕەخنە بگریت و دەماری ئیرەییت پێی هەڵسێت و کۆرقی خەرەفانت زیاتر بەرز بێتەوە و پێی قەڵس بیت و بڵێیت: بۆ لەسەر شیعری ئەو کوڕە دەنووسن کاکە؟ دوایی لەخۆبایی دەبێت و خۆی لەدەبێت بە شاعیر و شت و ئینجا دنیایەک گووی لەوجۆره بخەیت و تەنز لەو سێ لێکۆڵەرەو و شاعیر و نووسەرەی کوردیش بدەیت!

کوڕە پیرە پیاو، تۆ جارێ هەر سێ بەرهەمی ئەو گەنجە شاعیر و نووسەرەت حوێندووەتە؟
ئینجا تۆ بە چ ماف و پێوەرێک دەڵیت و پێوەری شاعیر بوون بۆ خەڵک دادەنێیت و نازناوی شاعیر بوون بە خەڵک دەفرۆشیتەوە؟!
گووگر گیان:
بۆ نەتزانیوە؟
سەروینی کەریمەکی هاتووە تا هەموو ئەو پێوەرە گوواوی و یاساکانی سەمەرە و کەلەبەی نەریت و هەرچی بت و شتە کە تۆ و هاوشێوەکانت لە بەردەم ئازادی تاکتان قووت کردووەتەوە، تێک و پێکی بشکێنێت و هەڵوەشێنێتەوە و پێیاندا بڕیت !

هەی گووگری بێ توانای کورد، دەزانی پێوەر یانی چی؟
پێوەر یانی لە قاڵب دان و سنوور دانان، پێوەر یانی هەڵکێشان و قووتکردنەوەی بت.
پێوەی یانی گاینی وزەی نووسین و خنکاندنی هێزی قەڵەمی یاخی و زیندانی کردنی شیعری ئازاد و تیرۆرکردنی بەهرە و داهێنان.

پاشان گووگری ڕێزدار:
تۆ دەڵیت بە سەروینی مامەی خۆڵانی دەڵێیت: چی شیعر و چیش میعره؟
جاهیلی نەزان، هەموو کەسێک شاعیرە، بەڵام دیارە تەنها تۆی نەزان نەبیت !
ئەگەر تۆزێک شارەزایی و زانیاریت هەبوایە، ڕاستە کە
” نووسینی شیعر تازە و نوێیە لە چاو درووست بوونەکەیەوە”
بەڵام” دەکرێ بوترێت هەموو مرۆڤێك مادامێك هەست و نەستی هەیە، بۆ خۆی شاعیرێكە، بەڵام شاعیرێك دەگاتە لوتكە كە لە گشت تەكنیك و وێنە و ڕوخسار و خولیا و خەیاڵ و چێژ و پێی وشە و وتەی ناسك و نادر، وا بكات كەسانی تر بەخوێندنەوە یان گوێگرتن هەستیان بجوڵێ، عاشق بە دیمەن و ئامێزەكانی ئەو خەون و خولیایان بكات.

زۆرن ئەوانەی شیعر دەنووسن، بەڵام زۆر نین ئەوانەی خۆیان و شیعرەكانیان بە نەمری دەمێنێتەوە لە هزرو زیهنی گەل و میللەتدا.”*.
بڕۆ سەرەتا هەندێک خۆت شارەزا بکە و ئینجا دواتر وەرەوە سەبارەت بە شیعر و شاعیروون ئیتر ئەو جۆرە گووە بخۆ، نەک بە چاویلکەیەکی ڕەشەوە سەری دنیا بکەیت و بە نەفەسەکی تۆتالیتارانە و ڕوانگەیەکی پۆپۆلیستانە و بەو خەرەفاوی و نەزانینەت بە ئەدەبی و بەوەری وا بکەیت و شیعر و شاعیریەت و مۆسیقای شیعری و وێنەی شیعری و فۆرمی شیعری و ئستاتیکای شیعری و گووی شیعری و نازانم چی شیعری بۆ خەڵک

بفرۆشێتەوە !
جارێ تۆ نازانی شیعرێک بنووسیت، چۆن بوێری ئەوە دەکەیت بڵێیت و بڵێیت: ئەمە شیعرە و ئەوەیش میعر !
کوڕە نەکەیت جارێکیتر بوێری ئەوە بکەیت و بڵێیت فولانی کوڕی عەلان دەڵێت: مەرج نییە شاعیر بیت، ئەوجا قسە لەسەر شیعر بکەیت.
دەی منیش وەکو سەروینی کچی فولانی کوڕی عەلانەکیتر، دەڵێم خەت و ئەو فلانەت گووتان خوارد و نابێت کەسێک لە کاتێکا هیچ لە شیعر نەزانێت و گەیشتبێتە سنووری پیری و هێشتا نەزانێت دەڵە شیعرێک بنووسێت و لەبەر کەلەپووچی خۆی و گرێی دەروون و ئیرەیی ناخەوەی ئیلهامی شیعر ئەو مەشکە خەرافاوەی بەسەر نەکاتەوە، حەدی نییە بێت و وشەی قەڵە فڕێ بدات و قسە لەسەر شیعر و شاعیران بکات.

نەزان، تەواو ئێستا زانیت کە هەموو مرۆڤێک شاعیرە؟ بەڵام هەیە بە زمانی گوو و هەیە بە گریان و هەیە بە جنێو لەدان، هەستی شاعیرانەی دەردەبڕێت و هەشە نازانێت دەری ببڕێت، بۆ نموونە: خەت و، هێشمانە بە زمانی گوو دەری دەبڕێت.
ئیجا باش بزانە هەی گووگری ناوداری کورد، مادام گووگرێکی وەک تەباسی پەوەری شاعیر بوون دەکات و زمان لە بابەتێکی وەکوو شیعر دەکوتێت، تا تەی ئیرەیی چی شەق بەریت، من هەرچەند وەکوو سەروین تائێستا بە خەمم نەدەگوت شاعیر، دەی ئەوە لەڕەوە هەرکەسێک پێم نەڵێت: سەروینی شاعیر، یەک بە قەبارەی سێ کتێبی شیعری گووی دەخۆمە دەم هاهاها

دواتر خۆتا و تاوانی سەروین چییە کە تۆ خەت لە نووسینەکت گوو دەخۆیت و دان بەوە دادنێیت و دەڵێیت نازانم شیعر بنووسم.
ئیتر خۆتای ئەمەی گەنج چییە پیرە مەردی خەرەفاو، کە بەو هەموو تەمەنەتەوە نازانی پارچە شیعرێک بنووسیت و لە داخان دەبیت و ئیرەیی بە نووسەر وشاعیرە گەنجەکان دەبەیت و گووی دەخۆیت و گوایە جگە لەخۆشت کەسیتر گووی وای نەخواردووە و لە غیابی گوو خواردن و ڕەخنەی ئەدەبیدا هەرچی هەڵدەستێت شیعر دەنووسێت و لە فەوزای سۆشیال میدیا، هەموو خەڵک شت بڵاو دەکاتەوە.

تۆ نەخۆشی ئیرەیی پێ بردن و گرێی ئیرەییت هەیە، ئیرەیی.
بەهار:
دەزانیت"ڤەرجینا وۆڵف ئیرەیی بە جەیمس جویس دەبرد و بە نووسەرێکی خراپی دادەنا، واڵت ویتمان ئیرەیی بە شاعیرێکی بێ ناو بانگ دەبرد و تەلەستەی بەشداری لە هیچ کۆڕ و کۆبوونەوەیەکی وێژەیی نەدەکرد ئەگەر دەستەیفسکی ئامادەی بوایە.

د□ش□ن ئ□و□ی پ□ای بە جان پۆڵ سارتەوە نا خەڵاتی(نۆبڵ) ڕەت بکاتەوە ئەوەبوو کە بەر لەو ئەو خەڵاتە بە ئەلبێر کامۆ بەخشرا بوو.
لە ناو ناوەندی ڕۆشنبیری کوردیشدا ئەو جۆرە ئیرەییە هەیه و زۆر لە نووسەران و شاعیران هەن خۆشیان بە چارەی یەکتریدا نایەتەوە لەگەڵ یەکدیش دادەنیشن*

بەهار لەوەندە دەیبڕمە و کورد وتەنی زۆر گوتن بۆ قورئان خۆشە و جارێ هەر تەنها هێندە بەو گووگرە دەڵێم:
لە سەروینەوە فێربە و ئەوە بزانە کە ئەوە لەناو کورد زۆر دەگمەنە، تۆ کەسێک ببینیتەوە لە ڕەخنەگرتندا، ڕەچاوی هاوڕێیەتی و کۆمەڵێک حیسابات و ئیعتیبارات نەکات!
ئینجا ئەدەب و ئەدەتەکێت و ڕێزگرتن زۆر پێویست و گرنگە مرۆڤ لەکاتی ڕەخنە گرتن ڕەچاوی بکات، بگرە ئەخلاق و ئەرکە.
ئاخر ئەوە لە کوێی ڕەخنە و ڕێز و ئەکادیمیەت جێگای دەبێتەوە تۆ ڕەخنە لە نووسەرێک بگریت و پێی بڵێیت: فلان ناوێک و زمانت نەگرێت و گرێی ئیرەیی ناخەوەت ڕێگەت نەدات ناوی ئەو نووسەرە بێنیت !
هەی فلان گووگرێک هاهاها ئاخر ئەو مەهزلەیە لە کوێی شێوازی ئەکادیمیەت و خانەی ڕەخنەدا جێگای دەبێتەوە، نووسەرێک لە دەیان ڕۆژنامەو گۆڤار و ماڵپەڕ، شیعر و وتار و نووسینی: فیکری، ڕەخنەیی، ئەدەبی، ڕۆشنبیری، سیاسی ..تاد. بڵاو بووبێتەوە و ت□ بێ ئاگایانە و نەزانە بێیت و بڵێیت: ئەو سۆشیال میدیایە فەزای بۆ هەموان خوڵقاندووە تا بێن و شتن بڵێن!
نەزان تۆ لاپەڕەی فەیسبووک و پەیجت لەگەڵ ڕۆژنامە و گۆڤار و ماڵپەڕە ئەلیکترۆنیەکان لێ تێکەڵ بووە هاهاها

ئاخر تاوانی من چییە و من چی بکەم، کە تۆ سنووری ڕۆشنبیریت و خوێندنەوەت تەنهادوو ماڵپەڕ و یەک ڕۆژنامەیه و ئاگات لەو هەموو ڕۆژنامە و گۆڤار و ماڵپەڕانەی تر نییە کە شیعر و وتار و نووسینی ئەو نووسەرەی تیا بڵاو دەبێتەوە و نایان بینیت.

من هەرگیز، تکام نەکردوە و تکاش لە کەس ناکەم، بەڵام تەنها بۆ تۆ دەڵێم: تکایە چیتر ئەو نازناوی ڕەخنەگرە لە خۆت بکەرەوە.
تۆ ڕەخنەگر نیت، تۆ گووگریت و وەکوو سەگێکی هار وایت و دێیت و پەلاماری خەڵک دەدەیت و نووسەر و شاعیرەکان دەشکێنیتەوە و شعووریان زامدار دەکەیت و ناویشت ناوە: ڕەخنەی گوودەبی.
هەرچەندە کارێکی باشت کردبوو و خۆت تووشی شەڕی سەروینی کەریمۆکی نەکردو نەوێرابووی ناوی ئەو نووسەره گەنجە بێنیت، کە بە چەند

وشەیەکە کورت و گواوی تەنها گوتبووت: بیرەوەری خۆیان دەکەن بە کەرەستەی گاڵتە جاڕانە، کە بە ئەمە هیچ مانای نییە!
ئە مامەگیان من چی بکەم خەرەفاوێکی وەکوو تۆ کێشەی تێگەیشتنی هەیە و دڵنیام دوو بەشی بیرەوەرییەکانیشت نەخوێندبوویەوە نەک ئەو هەموو بەشەی، گەرنا هەرگیز، وا پێپەلیستانە ئەو گووەت نەدەخوارد.

بەهار:
بەڵام باش بوو، بەر لەمن، نووسەر و شاعیرێکیتر، لە جیاتی ئەو گەنجە، وەڵامێکی پڕ بە پێستی بە نووسینێکی ناڕاستەوخۆی ئەو پیاوەی دایەوە و باسی لە گرنگی ئەو بیرەوەریانە کرد و لە چەند ڕۆژنامە و ماڵپەڕێکیش وتارەکە بڵاو بووەوە.

ئەو گەنجەی کەمن بیرەوەری و شیعر و نووسینەکانی بەردەوام دەخوێنمەوە.
لە کۆتاییدا هەی گووگری بە توانای کورد، پێت دەڵێم من تاوانم چییە کە تۆ جارێ نازانی بیرەوەری یانی چی !
“ئەوەی بیرەوەری دەنووسێتەوە، چیرۆکی ژیانی خۆی دەگێڕێتەوە، بەڵام لە ڕێگەی ژیانی خۆیەوە ڕووداوە جۆراوجۆرەکانی سەردەمی خۆیشی باس دەکات. بە پێی کار و پێگەی ئەو کەسە، کێشی بیرەوەرییەکە دەگۆڕێ بۆ کێشێکی ئەدەبی، یان سیاسی و یاخود کۆمەڵایەتی. خاڵێکی دیکە کە گرنگی پێدراوە لە نووسینی بیرەوەریدا، ئاشکراکردنی کردەی سێکسی و چیرۆکی عەشق و ناوهێنانی بکوژ و ناپاکە. زۆرجار ئەمە لە ڕووی سایکۆلۆژییەوە جۆرێکە لە خۆخواردنەوە. کەسایەتی نووسەری بیرەوەری شتێک لە دەیدایە و ساڵانێکی زۆر خۆی دەخواتەوە تا لە دوانووسینیدا دەری دەبڕێ. ئەمە، هەندێکجار بە تۆڵەسەندنەوە و هەندێکجاریش بە نیشاندانی واقیعە. هەندێک جاریش بە خۆ پاککردنەوەیە لە ڕووداوە نەشیاوەکان.”*
بە تایبەتی ئەو بیرەوەریانەی مۆرکێکی سیاسییان بەسەردا زاڵە و باسی شۆڕش و شاخ و شەڕی نێوخۆیی دەکەن و زۆر چیرۆکی کوشتن و ناپاکی و ستەم و شتی تێدایە.

بۆیە چیتر واز لە ڕوانگە پێپەلستانەت بێنە و نەکەیت جارێکیتر بوێری وا بکەیت و بێیت و هەمای چەوت بەسەر نووسەران و شاعیران و نووسین و شیعرەکانیان دابهێنیت، بۆ ئەوەی چارەگی بەرهەمی ئەو نووسەر و شاعیرانەت خوێند بێتەوە
ڕەخنەبگرە، ڕەخنە، نەک گوو، بێگوومان ڕەخنە پیرۆزە و ژیان بە ڕەخنە یەک پارچە مەنگ و گوواوی دەبێت.

-دەفتەری بیرەوەریەکانم-
“بەهار حاجی ئاکۆ”

٩ی گوڵانی ١٩٧٣، دێی: ماڵی خێڵان-ڕێگای کانی ژن کوژان.

★پارچە نووسینێکی خاتوو:(سازان ئەبوبەکر)ـە و لە پەیجی ڕوانگە و ڕەخنەم وەرگرت.
★ئامانج شارباژێڕی/ ئەوەی شیعر خواستویەتی لێرە جێی بۆتەوە: 6ی ئەیلولی2022، ڕۆژنامەی”ڕێگای کوردستان.
★موکڕەم تاڵەبانی، ئیرەیی نێوان نووسەران.
★ مەحمود نەجمەدین، گۆڤاری (ڕۆڤار)، ژمارە85، ل ٥٤.

چۆن تاقیکردنەوە بکرێت؟ ڕێگایەک بۆ ڕێگری کردن لە قۆپییەکردن.. زانا ڕزاق

تاقیکردنەوەی قوتابخانە و زانکۆکان یەک□ک ل□و ڕێگایانەی کە فێرخواز لە قۆناغێک دەچێتە قۆناغی داهاتوو تری یان بڵێین ئەنجامی ماندووبوونەکەی وەردەگرێتەوە .

خۆی هەر ووڵاتێک جۆرە تاقیکردنەوەیە و شێوازێکی هەیە هەروەها شێوەیەک بەکاردەهێنێت بۆ ڕێگری کردن لە قۆپیەکردن و گزی کردن، هەیە کاتژمێرێک پێش تاقیکردنەوە دەیانباتە هۆڵەکانی تاقی کردنەوە هەشە بە شێوازی تر ، بەلام من لەگەڵ ئەو شێوازانە نیم، بەڵکو دوو تاقی کردنەوە بکرێت یەکێکیان لەسەر کاغەز ئەوەی تریان ڕووبەڕوو یانی ڕووبەڕوو و لەبەردەمی مامۆستاکە بە پرسیار و وەڵام توانای بۆ ئەنجامەکە هەلسەنگێنرێت، پاشان کە ئەو دوو تاقی کردنەوەیە کرا ،
هەردوو تاقی کردنەوەی کاغەز و ڕووبەڕوو کۆ بکرێتەوە دابەشی دوو بکرێت ئەنجامی دابەش کردنەکەش نمرەی تاقی کردنەوەکەی بێت، هەرچەندیشە تاقی کردنەوەی کاغەزی ئەگەر سەد پرسیار بێتەوە کەسێک هەشتای هێنا مانای وانییە هەمووی خوێندۆتەوە هەمووی دەزانێت

بەڵکو وەکو ئەوە وایە کە بڵێی لەو تاقی کردنەوەیە ئەوەندە دەزانێ نەک هەموو کتێبەکە بزانێت بە پێچەوانەشەوە و بەهەمان شێوە بۆ نمرە خراپیەکەش، کاتێکیش تۆ دوو تاقی کردنەوەی پێدەکەی هەم لەسەر کاغەز هەمیش ڕوو بەڕوو ئەوا ئەگەر خۆی ماندوو کردبێت لە تاقی کردنەوەکان دەردەکەوێت ، ئەگەر نەیخوێندبێت و قۆپیەی کرد بێت بەهەمان شێوە جیاوازی لەو دوو تاقی کردنەوەیە دەزانرێت و قۆپیەی دەردەکەوێت چونکە لەو دوو تاقی کردنەوەیە ناهاوسەنگی زۆری تێدا دەبێت.

2022 10 20